

RIKSDAGENS PROTOKOLL

1903. Andra Kammaren. N:o 43.

Onsdagen den 22 april.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet.

§ 1.

Herr talmannen anmälde till fortsatt handläggning statsutskottets utlåtande, n:o 6, angående regleringen af utgifterna under riksstatens femte hufvudtitel, omfattande anslagen till sjöförvarsdepartementet; och föredrogs till en början *punkten 10*, som af kammaren godkändes.

Efter föredragning härupå af *punkten 11*, angående höjning af anslaget till aflöning för kustartilleriets personal, begärdes ordet af:

Herr Pettersson i Södertälje, som yttrade: Enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle aflöningsförmånerna för underofficerare af andra graden vid kustartilleriet efter den nya staten uppgå till 1,627 kronor 50 öre, medan åter underofficerarne af andra graden vid flottan få 1,871 kronor 30 öre. Skillnaden är således ungefär 250 kronor. Detta förefaller icke fullt rättvist, då man betänker, dels att underofficerarne vid kustartilleriet hafva lika sträng tjänstgöring som underofficerarne vid flottan, och dels att det kräfvades ungefär lika lång utbildning och tjänstetid för att vinna befordran till underofficer vid kustartilleriet som vid flottan. Också har chefen för kustartilleriet i sitt förslag till stat begärt, att andra gradens underofficerare vid kustartilleriet skulle få samma aflöningsförmåner som andra gradens underofficerare vid flottan. Han åberopar som stöd för denna sin framställning dels rättvisans fordringar och dels att kustartillerikommittén föreslagit indragning af vissa arfvoden, som funnits på en del artillerikårer för underofficerare för utförande af vissa uppdrag, men att kommittén gjort detta under förutsättning, att kustartilleriets underofficerare skulle få samma aflöningsförmåner som underofficerarne vid flottan, d. v. s. att de sergeanter på artillerikårerna, som gingo in vid kustartilleriet, skulle få tillgodonjuta samma löneförmåner som 2:dra gradens underofficerare vid flottan.

Det finnes också ett tredje skäl, som talar för, att denna förmån må komma kustartilleriets underofficerare till godo, och det är det, att minörerna vid kustartilleriet, som tagits från flottan, gingo in på

denna transport för att visa tillmötesgående mot de framställningar, som riktades till dem af deras officerare, icke för att vinna någon fördel. Men om dessa minörer då hade kunnat tänka sig, att de efter några år skulle hafva så pass mycket sämre ställning, än om de varit kvar vid flottan, som af en jämförelse mellan de nu föreslagna staterna framgår, hade de icke gått in på denna transport, och det hade blifvit ganska svårt att transportera dem mot deras vilja.

Jag har sagt detta, därför att det synes mig, som om det icke skulle vara staten riktigt värdigt att pressa ned dessa underofficerares aflöning. Särskildt är det mindre tilltalande i fråga om minörerna. Då emellertid Kungl. Maj:t icke funnit sig böra tillmötesgå den framställning, som i detta afseende gjorts af chefen för kustartilleriet, och då det icke föreligger något förslag till ändring i staten, kan jag naturligtvis icke framställa något yrkande. Jag har endast velat fästa uppmärksamheten på detta förhållande, under uttalande af mitt beklagande och under förhoppning, att förhållandet ett annat år skall kunna rättas.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 12—21.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 22.

*Angående
anslag till
nyanskaff-
ning af
krigsfartygs-
materiel.*

Kungl. Maj:t hade under denna hufvudtitel i punkten 20 föreslagit Riksdagen att på extra stat för år 1904 bevilja till nyanskaffning af krigsfartygsmateriel 8,323,550 kronor.

Uti en inom Andra Kammaren väckt, till utskottet hänvisad motion, n:o 89, hade herr *J. P. Jansson* i Saxhyttan hemställt, att Riksdagen måtte afslå det i Kungl. Maj:ts proposition om statsverkets tillstånd och behof n:o 1 under 5 hufvudtiteln såsom extra anslag äskade belopp å 8,323,550 kronor till nyanskaffning af krigsfartygsmateriel.

Utskottet hemställde, att Riksdagen måtte, med afslag å herr *Janssons* ofvanberörda motion, på det sätt bifalla Kungl. Maj:ts förevarande framställning, att Riksdagen på extra stat för år 1904 till nyanskaffning af krigsfartygsmateriel beviljade ett anslag af 5,168,650 kronor.

Utskottets berörda hemställan upplästes, hvarefter ordet lämnades till

Herr *Burén*, som anförde: Herr talman, mina herrar! Af statsrådsprotokollet för den 12 januari 1903 synes, att statsrådet och chefen för kungl. sjöförsvarsdepartementet framhållit, att kronan vid sina egna varf icke kan medhinna bygga de första klass torpedbåtar, som

i samma statsrådsprotokoll äskas. Herr statsrådet yttrar: »Då jämväl i detta fall det syntes böra förutsättas, att byggandet komme att äga rum vid privata varf, hade marinförvaltningen med hänsyn härtill beräknat kostnaden och därvid funnit, att kostnaden för en inom landet tillverkad 1:a klass torpedbåt enligt förbättrad typ nu icke kunde sättas lägre än till 300,000 kronor.» Statsrådet och chefen för kungl. sjöförvarsdepartementet säger sålunda, att en första klass torpedbåt kan erhållas i Sverige vid svenska privata varf för 300,000 kronor, men på samma gång föreslår samma statsråd och chef för kungl. sjöförvarsdepartementet, att denna första klass torpedbåt må beställas utifrån för 455,000 kronor. Skillnaden mellan dessa belopp är 155,000 kronor.

Det framgår vidare såväl af statsutskottets behandling af denna fråga som af nyssnämnda statsrådsprotokoll, att sjökrigsmaterielkommittén gifvit vissa dispositioner, som jag anser vara mycket riktiga, och som innehålla, att kommittén föreslår, att man vid byggandet af en första klass torpedbåt bör taga hänsyn till »att öka typens användbarhet och stridsvärde i jämförelse med senast byggda båtar af denna typ, genom dels kraftigare och bättre uppställd torpedbestyckning, dels ökad fart, sjöduglighet och manöverförmåga, dels införande af elektrisk belysning» o. s. v. På marinförvaltningens framställning har Kungl. Maj:t på sin tid medgifvit, att samma marinförvaltning fick utsända till de förnämsta skeppsvarfven utomlands en vid maringeniörsstaten anställd ingenjör för att där studera hvilken torpedbåtstyp som för vårt ändamål vore lämpligast. Detta har skett; men på samma gång anser Kungl. Maj:t icke detta vara tillfylles, utan föreslår nu Riksdagen att låta bygga denna första klass torpedbåt på utländskt varf. Jag förstår mycket väl orsaken härtill. Utskottet säger längre fram, att orsaken till utskottets förslag är den, att man härigenom skulle få en modellbåt och sedermera kunna bygga flera dylika inom vårt land.

Mina herrar, jag hemställer, huru vida vi icke kunna finna någon utväg att tillförsäkra de inhemska varfven byggandet af denna första klass torpedbåt. Det är ju icke så, att vi underhålla och förbättra vår flotta därför att vi skola gifva oss ut på de stora farvattnen och inlåta oss i batalj på öppet vatten. Enligt mitt förmenande vilja vi understödja sjöförsvaret och förbättra detsamma uteslutande med fäst afseende på *kustförsvaret* och skyddandet af våra maritima intressen och till skydd mot fiendliga blockader. Under sådana förhållanden synes det mig, som om vi själfva borde vara bäst kompetenta att bedöma lämpligheten af materielen, då vi hafva tränga passager och tränga farvatten, som i hufvudsak enligt mitt förmenande böra utgöra den förnämsta faktorn vid bestämmandet af typen för dessa första klass torpedbåtar. Det talades på f. m., mina herrar, om, att den amerikanska flottan med stor fördel använder våra kofferdipojkar, hvilka vi här hemma synas vilja rata. Jag säger, att våra svenska ingenjörer hafva mycket godt namn i Amerika, där dessa intaga mycket framstående rum just vid Amerikanska skeppsvarf. Det är då ett fattigdomsbevis, att vi icke skola kunna framställa ett material, lämpligt för våra förhållanden, inom egna

Angående
anslag till
nyanskaff-
ning af
krigsfartygs-
materiel.

(Forts.)

*Angående
anslag till
nyanskaff-
ning af
krigsfartygs-
materiel.*
(Forts.)

landamären; och jag stöder mig på hvad jag nyss sade, nämligen att vi bäst själfva kunna afgöra, hvilken typ som för oss är den lämpligaste försvarskraften i våra tränga farleder. Då kommunikationen mellan tekniskt bildade människor i hela världen för närvarande är mycket liflig; då Kungl. Maj:t utsändt en tekniskt bildad person för att studera dessa förhållanden i utlandet; och då därjämte Kungl. Maj:t föreskrifvit vissa villkor för byggandet af denna torpedbåt, så är jag öfvertygad om, att med god vilja och med kommunikation mellan Kungl. Maj:t och marinförvaltningen å ena sidan samt våra svenska varfsverkstäder å andra, vi skulle komma till ett för vårt ändamål mycket bättre och lyckligare resultat, om vi kunde gynna det inhemska arbetet och beställa denna båt inom Sverige.

Jag förstår mycket väl, att anledningen, hvarför Kungl. Maj:t önskar att beställa denna båt utomlands icke är så mycket den, att vi skulle erhålla en modellbåt, efter hvilken vi sedermera skulle kunna bygga, utan att Kungl. Maj:t vid uppsättandet af sitt förslag till denna Riksdag om anskaffning af krigsfartygsmateriel vill hafva så många fartyg som möjligt på kortast möjliga tid levererade. Nu har statsutskottet modifierat Kungl. Maj:ts framställning, och jag vill för min del icke göra någon vidare modifikation i annat afseende, än att jag skulle vilja, att denna första klassens torpedbåt skulle tillverkas inom vårt eget land. Skillnaden i pris är ganska afsevärd. Om den hämtas utifrån, kostar den 455,000 kronor, men tillverkas den inom landet, så betingar den en kostnad af 300,000 kronor. Det är således en besparing på 155,000 kronor och det är härvid att märka, att i båda fallen ingå i kostnadsberäkningarna priset för samma utrustning.

Det är en gammal sats: Sverige för svenskarne, och jag tror, att vi icke böra glömma bort denna sats, utan, när det är möjligt, låta den vara den ledande principen, då det gäller att stärka vårt försvar, ty jag tror, att det skulle befordra solidariteten mellan folket och vårt försvar, om vårt eget land bereddes tillfälle att i största möjliga utsträckning förse armén med dess behof. Låt svenska folket blifva sin egen flottas smed, och jag är öfvertygad om, att det skall lända oss till tillfredsställelse, och att vårt försvar i ingen mån skall lida däraf.

Herr talman, på samma gång jag instämmer uti utskottets hemställan, anhåller jag att få till utskottets yrkande om beviljande till nyanskaffning af krigsfartygsmateriel af ett anslag utaf 5,168,650 kronor föreslå följande tillägg: *»under villkor, att utförandet af ifråga-
varande materiel öfverlämnas åt inhemska verkstäder».*

Herr *Lindgren* i Örebro instämde häruti.

Chefen för sjöförvarsdepartementet, herr statsrådet *Palander*: Jag instämmer till fullo med den siste ärade talaren däruti, att flottans materiel bör så mycket som möjligt byggas vid inhemska verkstäder. Ingen kan hellre än jag önska detta, men för att vi skola erhålla en fullgod materiel, särskildt när det gäller att bygga torpedbåtar, fordras det vid vissa tillfällen, att dessa måste tagas utifrån.

Så har det tillgått vid flera föregående tillfällen. Vi hafva erhållit icke mindre än två torpedbåtsmodeller under 1880-talet och den sista, den tredje, togs in från Tyckland, om jag minnes rätt, år 1892. På denna modell hafva vi sedan dess lefvat hela tiden, men det har visat sig, att denna båt blifvit allt mer och mer underhållig vid jämförelse med torpedbåtar af första klassen, byggda i utlandet.

Jag vill icke trötta kammaren med många sifferuppgifter, men jag vill framhålla, att ifrågavarande båt, hvilken varit afsedd att byggas i Frankrike och icke skulle blifva större än de nuvarande torpedbåtarna, har ett *deplacement* af 90 tons. Denna båt kommer att göra 26 $\frac{1}{2}$ knop, fullt rustad till expedition, under det att våra nuvarande första klassens torpedbåtar göra 24 knop under profiturerna, men med full utrustning endast omkring 21 knop. Hvad vidare denna båt beträffar, så har den ett kolförråd ombord, som sätter den i tillfälle att med 14 knop göra en distans af 1,030 engelska mil, under det att våra nuvarande torpedbåtar med samma fart endast kunna göra en distans af 530 mil d. v. s. halfva distansen. Vidare kan denna båt med full fart, d. v. s. med 26 knop, tillryggalägga 267 engelska mil, under det att den i Sverige byggda med 21 knops fart endast kan göra 204 engelska mil.

Jag sade nyss, att det vore högst önskvärdt, om vi kunde tillverka en torpedbåt af prima beskaffenhet här i Sverige, men, mina herrar, vi kunna icke göra det. Inom Sverige hafva vi byggt våra torpedbåtar än här och än där, och några andra torpedbåtar än för svenska staten byggas icke hvarken vid svenska privata verkstäder eller kronans varf. Däremot tillverkas vid utländska verkstäder årligen 100 à 150 dylika båtar, och följdén däraf blir naturligen, att tillverkningen där kan drifvas upp till den största fulländning.

På grund af hvad jag nu anfört, tillåter jag mig hemställa, att kammaren måtte besluta i öfverensstämmelse med Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Burén: Jag ber att få tacka herr statsrådet och chefen för sjöförsvarsdepartementet för de upplysningar, han nu lämnat. Jag kan dock icke finna annat, än att herr statsrådet själf i sitt anförande till statsrådsprotokollet den 12 januari 1903 just säger, hvad dessa torpedbåtar beträffar, att tiden icke medgifver att vid kronans varf tillverka dem, utan att det måste ske vid privata varf. Men af herr statsrådets nu gjorda uttalande synes det, som om *hastigheten* vore den faktor, med anledning hvaraf herr statsrådet funnit det vara lämpligt att taga ifrågavarande båt utifrån. Jag hemställer ändå, mina herrar, huruvida icke, om man underställt saken våra inhemska verkstäder och låtit dem yttra sig om hvad som behöfves och hvad Kungl. Maj:t fordrat af en dylik torpedbåt, det skulle varit möjligt att här i vårt land framställa en sådan torpedbåt, som skulle kunnat fylla sitt ändamål såväl från den ena som från den andra synpunkten?

Det synes mig, att man här går öfver ån efter vatten, ty då vi kunna bygga våra stora pansarskepp i vårt land, vet jag icke, hvarför vi icke här äfven skulle kunna bygga torpedbåtar. Hvarför det

*Angående
anslag till
nyanskaff-
ning af
krigsfartygs-
materiel.*

(Forts.)

*Angående
anslag till
nyanskaff-
ning af
krigsfartygs-
materiel.
(Forts.)*

icke har skett hittills, det är nog därför, att vi alltid skola visa den vanliga courtoisien mot och framhålla utländska varor, då vi själva kunna framställa lika goda. Och hvad materielen beträffar, tror jag mig med stöd af erfarenhet och faktiska förhållanden med full visshet kunna påstå, att vårt land kan framställa det allra bästa materiel i världen. Vissa delar af materielen måste visserligen tagas utifrån, det är sant, men till hufvudsaklig del kan den framställas inom landet. Och då det nu är fråga om att tillverka en båttyp, som för våra farvatten är den lämpligaste, tror jag, att vi här i Sverige skulle kunna framställa en sådan fullt jämförlig med sådan, som hämtas från annat land.

Herr talman, jag vidhåller mitt yrkande.

Chefen för sjöförvarsdepartementet, herr statsrådet Palander: Med anledning af den siste ärade talarens uttalande därom, att anledningen till, att Kungl. Maj:t ansett, att denna torpedbåt skulle byggas utomlands, skulle ligga däruti, att båten skulle blifva fort färdig, vill jag erinra därom, att detta är ett misstag, ty denna båt, som nu är i fråga, kan icke, efter hvad den ifrågasatta leverantören vill åtaga sig, blifva färdig på mindre än 20 månader och på den tiden kunna vi mycket väl här i Sverige bygga en torpedbåt af samma klass. Sedan denna båt väl en gång kommit till Sverige, är jag fullt öfvertygad om, att de svenska verkstäderna kunna bygga sådana lika bra, men för närvarande kunde de icke bygga en båt lika god som den, hvilken nu är afsedd att tillverkas utom landet.

Öfverläggningen var härmed afslutad. I enlighet med de därunder gjorda yrkandena gaf herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan och dels på bifall till det af herr Burén under öfverläggningen framställda yrkandet; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Som votering likväl begärdes, blef nu uppsatt, justerad och anslagen följande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i tjuguantra punkten af utskottets förevarande utlåtande n:o 6, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit det af herr Burén under öfverläggningen framställda yrkandet.

Omröstningen utvisade 131 ja mot 62 nej; och hade alltså utskottets hemställan blifvit af kammaren bifallen.

Punkterna 23—37.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 38.

Kungl. Maj:t hade föreslagit Riksdagen att till ersättande af för-^{Ersättning}skottsvis bestridda kostnader för mottagande af ett franskt kadett-^{för kostnader}fartyg bevilja på extra stat för år 1904 ett anslag af 3,659 kronor.^{för motta-}
^{gande af ett}
^{franskt}
^{kadettfartyg.}

Utskottet hemställde, att Riksdagen måtte, till ersättande af för-^{Ersättning}skottsvis bestridda kostnader för mottagande af ett franskt kadett-^{för kostnader}fartyg bevilja på extra stat för år 1904 ett anslag af 3,659 kronor.^{för motta-}
^{gande af ett}
^{franskt}
^{kadettfartyg.}

Sedan punkten föredragits, anförde

Herr Jönsson i Färeköp: Herr talman! Jag har icke begärt ordet med förhoppning att kunna få till stånd en förändring i utskottets beslut i den förevarande punkten, ty något sådant låter sig väl icke tänkas gent emot ett enigt statsutskott, men det må likväl tillåtas mig att inlägga en gensaga mot det tillvägagångendet, att man utanordnar medel för bekostande af sådana tillställningar som den här ifrågavarande, fastän man icke har några penningar för en dylik utgift, utan måste draga växel på framtiden i förhoppning, att en kommande Riksdag skall bevilja det erforderliga anslaget. Det må så vara, att det varit för ärans skull, som vi bevisat dessa utländingar en sådan här artighet, men jag tror dock, att vi på ett tillräckligt värdigt sätt uppfyllt alla anspråk i den vägen, då vi beviljat stora anslag för anordnande af utländska resor för kadetter. Äfven dessa resor måste väl hafva någon betydelse.

Jag kan, som sagdt, icke finna, att någon anledning förefunnits för dessa medels utanordnande på detta sätt, och därför tillåter jag mig, herr talman, att yrka afslag å utskottets hemställan i denna punkt.

Chefen för sjöförsvarsdepartementet herr statsrådet Palander: Med anledning af hvad den siste ärade talaren anförde, ber jag att få nämna, att det alls icke var »för ärans skull», som dessa penningar utgåfvos, utan för att betala igen en gammal skuld. Svenska kadettfartyget Freja var nämligen för ett par år sedan på besök i Havre, och de svenska kadetterna blefvo då af franska marinministern inbjudna till Paris, hvarvid de fingo fri resa fram och tillbaka och under tre à fyra dagar vistades i Paris, då de fingo bese utställningen och närvara vid en hel del festligheter, och allt detta på franska statens bekostnad. När det nu i början af förra sommaren tillkännagafs, att en fransk kadettkorvett skulle komma hit till Stockholm och att man gjorde sig förväntningar, att de franska kadetterna skulle bli mottagna på samma välvilliga sätt hos oss, som förut de svenska kadetterna blifvit mottagna i Frankrike, kunde man verkligen icke underlåta att bemöta dem med gästfri artighet. Den nu ifrågavarande utgiften skedde icke för att roa de franska officerarne eller för att hjälpa de svenska officerarne att se de franska som sina gäster,

Ersättning för kostnader för mottagande af ett franskt kadettfartyg. utan endast för att bestrida kostnaden för de få nöjen, som de franska kadetterna här bjödos på. För öfrigt tror jag icke heller, att vi svenskar på annat sätt skulle ha kunnat komma ifrån det hela med ära.

(Forts.)

Herr Hedin: Jag är öfvertygad om, att, därest man här handlat på annat sätt, skulle detta ha väckt ett högljudt ogillande. För min del vill jag uttala min förundran däröfver, att man kunnat höja en enda röst mot denna utgift, som varit fullkomligt lika nödvändig som någon annan af Kungl. Maj:t nu föreslagen.

Vidare vill jag tillägga, att det är oändligt mycket bättre, att dessa penningar ha begärts af Riksdagen, än att man med mer eller mindre tvetydig befogenhet sökt få in dem under ett annat anslag. Nu finner jag, att allting passerat, som det bort passera.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats afslutad samt herr talman framställt propositioner i ämnet, biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 39—41.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Angående anslag till minförsvarets ordnande samt minpersonalens inkvartering vid mobilisering. Efter föredragning härupå af *punkten 42*, angående anslag till minförsvarets ordnande samt minpersonalens inkvartering vid mobilisering, begärdes ordet af

Herr Persson i Stallerhult, som yttrade: Herr talman! Om Riksdagen bifaller, hvad utskottet i denna punkt hemställt, är det alldeles klart, att Riksdagen i och med detsamma har beviljat ett anslag af 797,485 kronor, ehuru det nu i år begärda anslaget endast uppgår till 137,824 kronor. Detta anslag är afsedt för byggnader till minförsvarets ordnande samt minpersonalens inkvartering vid mobilisering. Jag håller emellertid före, att det är olämpligt att nu, år 1903, midt under djupaste fred, bevilja ett anslag, som är afsedt till byggnader att användas endast vid mobilisering.

Det här ifrågasatta anslaget å 797,485 kronor skulle utgå under två perioder, hvardera å två år. De anläggningar, som med dessa medel skulle åstadkommas, är det meningen att utföra å åtskilliga platser. Jag vill nu icke här namngifva någon af dessa, utan skall endast nämna, att å en plats, som ligger alldeles i närheten af den stora kasernbyggnad, som är afsedd att inrymma hela kustartilleriet, nämligen vid Oskar Fredriksborg, ämnar man uppföra en befälsbyggnad af trä, med 5 officers- och 2 underofficersrum, för en kostnad af 14,300 kronor, äfvensom en stor barack för 41,800 kronor; å en annan plats en liknande barack för 33,500 kronor; å en tredje plats en barack, afsedd för en kapten, en officer, en läkarestipendiat, en flaggjunkare, en sergeant och 77 man, för 43,250 kronor; och å ytterligare en annan plats en befälsbyggnad af trä, för en kapten, 2 officerare, en läkarestipendiat och fem flaggjunkare, för 17,000 kronor;

samt slutligen å en plats en befälsbyggnad, för två kaptener, 2 officerare, en läkarestipendiat och tre flaggjunkare för 17,200 kronor.

*Angående
anslag till
minförsva-
rets ordnan-
de samt
minpersona-
lens inkvar-
tering vid
mobilisering.
(Forts.)*

Då man redan har tillräckliga medel anslagna för uppförande af erforderliga byggnader för kustartilleriet, dit denna minafdelning hör, borde det icke, synes det mig, vara af behovet påkalladt att nu göra dessa dyrbara anläggningar, som äro afsedda att användas endast vid mobilisering. Det kan ju vara möjligt, att dessa byggnader äro af en viss betydelse äfven för öfningar under fredstid, ty det är klart, att minpersonalen på sina resor fram och tillbaka måste företaga åtskilliga öfningar, och det skulle ju då måhända kunna vara lämpligt, om den hade att tillgå dessa byggnader. Men någon brådskande nödvändighet att under rådande fred just nu låta med dryga kostnader uppföra alla dessa byggnader, kan jag likväl ej finna vara för handen, då personalens årliga fredsofningar å minbåtarna väl dessförutan lära kunna äga rum utan större olägenhet och utan att blifva förspillda.

Jag skall icke framställa något yrkande om afslag — det skulle för öfrigt icke tjäna någonting till — men jag kan icke underlåta att tycka, att det är väl mycket att anslå en tre kvarts million kronor för ett sådant ändamål som detta, då man redan förut har anslagit medel för alla möjliga byggnader åt kustartilleriet.

Chefen för sjöförvarsdepartementet herr statsrådet Palander: Herr talman! Med anledning af hvad den siste ärade talaren nämnde angående den nu förevarande 42:a punkten, ber jag blott att få erinra därom, att år 1901 förelades för Riksdagen i statsverkspropositionen uppgift om alla de kostnader, som kräfdes för kustartilleriets uppsättande och ordinarie förläggande i fredstid, liksom äfven för minförsvarets ordnande samt minpersonalens inkvartering vid mobilisering. Denna fråga behandlades af särskilda utskottet n:o 1, och Riksdagen yttrade om densamma i sin skrifvelse n:o 100: »Riksdagen, som — enligt hvad under punkt 10:o) ofvan anföres — antagit det af Eders Kungl. Maj:t framlagda förslaget till organisation af kustartilleriet, har funnit samtliga de i ofvan berörda statsrådsprotokoll omförmälda, af den sålunda antagna organisationen betingade nybyggnader vara af behovet påkallade».

Riksdagen har sålunda förehaft detta anslagsärende och godkänt detsamma.

Herr Persson i Stallerhult: Herr talman! Jag är icke okunnig om den af herr statsrådet och chefen för sjöförvarsdepartementet nu upplästa passus, helst jag var medlem af ifrågavarande särskilda utskott. Men frågan gällde år 1901 endast anslag för första perioden d. v. s. anslag till kasernbyggnaderna för kustartilleriet. Anslag till de nu ifrågavarande byggnader begärdes icke och rätta tiden att pröfva anslaget behöflighet lärer väl vara nu. Detaljutredningen tillhör hemliga papperen, och på många ställen får nog Riksdagen anslå medel, hvars användande grundar sig på utredning, som angifves i dylika papper.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 43.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 44.

Angående
anslag
till under-
vattens-
torpedbatteri
vid Oscar-
Fredriks-
borg.

Kungl. Maj:t hade föreslagit Riksdagen att för anläggande af ett fast undervattenstorpedbatteri vid Oskar-Fredriksborg bevilja ett anslag af 348,000 kronor, och däraf anvisa på extra stat för år 1904 ett belopp af 174,000 kronor.

Uti en inom Andra Kammaren väckt, till utskottet hänvisad motion, n:o 78, hade herr *G. O. Wallenberg* hemställt, att, för den händelse Kungl. Maj:ts begäran om medel för anläggandet af ett fast undervattenstorpedbatteri vid Oskar-Fredriksborg vunne Riksdagens bifall, Kungl. Maj:t måtte berättigas att redan under 1903 af tillgängliga medel för ifrågavarande ändamål disponera 170,000 kronor till arbetets påbörjande att af det för 1904 beviljade anslaget ersättas.

Utskottet hemställde dock:

- a) att Kungl. Maj:ts nu ifrågavarande framställning icke måtte af Riksdagen bifällas, samt
- b) att, vid bifall härtill, herr Wallenbergs ifrågavarande motion måtte anses besvarad.

Vid punkten var fogad reservation af herr *E. Fränckel* mot vissa delar af motiveringen.

Sedan utskottets hemställan blifvit uppläst, begärdes ordet af

Herr Natt och Dag, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Den nu föreliggande frågan kan ses ur tvenne synpunkter, nämligen handelns och försvarets. Ur handelns synpunkt böra naturligtvis inga konstlade hinder uppresas däremot, att handelsfartyg af hvilken storlek som helst, som användas i sjöfart på Östersjön, kunna inlöpa till landets förnämsta handelsstad. Men när utskottet här har satt försvarsfrågan i första rummet, så vill jag nu söka något närmare utreda denna sak.

Herrarne hafva säkerligen sig bekant, att till Stockholm leda trenne stora inlopp: det vid Furusund, det vid Sandhamn och det förbi Landsort och Dalarö. De tvenne sistnämnda sammanlöpa på Kanholmsfjärden för att därifrån förenade fortsätta mot Stockholm. Genom den inre delen af skärgården gå alltså tvenne stora leder, hvilka båda sammanlöpa på Trälhafvet utanför befästningarna vid Vaxholm och Oskar-Fredriksborg. Här är den afskränning, som man gjort för att förhindra en fientlig styrka att framtränga till hufvudstaden. Uti flydda tider, då kriget var mera allmänt, hade man i

regel icke blott en enda linje för att från sjösidan skydda en så viktig stad som ett lands hufvudstad. Uti Karlskrona, som jag icke alls vill i betydelse jämföra med Stockholm, har förr alltid funnits minst två försvarslinjer. När den engelska flottan år 1801 kom till Östersjön för att tvinga de nordiska makterna att upplösa sin väpnade neutralitet, anföll den först Köpenhamn och krossade det danska sjöförsvaret uti slaget på Köpenhamns redd den 1 april 1801. Danmark tvangs att utträda ur förbundet. Därpå seglade flottan till Karlskrona. Här hade man så godt sig göra lät beredt sig till försvar. Den svenska eskadern, som afseglat för att hjälpa den danska på Köpenhamns redd, men icke kommit fram i tid, vände tillbaka och intog försvarsställning mellan de båda sjökastellen Kungsholmen och Drottningsskär. Men dessutom hade kanoner placerats bland annat på den bastionerade mur, som omsluter varfvat. Det hade således anordnats flera försvarslinjer innanför hvarandra. Det är ett känt ordspråk, som säger, att man lägger icke alla sina ägg i *en* korg, och jag anser det icke vara tillrådligt att sätta allt på ett kort i afseende å tillträdet till Stockholm sjöledes.

Utskottet har med stöd af andra uttalanden framhållit, att, därest Oxdjupet kunde upprensas till ett djup af 10 meter, det skulle vara möjligt för en eventuell fiende att med de största slagskepp, som nu finnas, företaga ett öfverraskande anfall mot landets hufvudstad. Är det således en sanning, att sundets upprensning till ett djup af 10 meter skulle göra det möjligt för en fiende att med stora slagskepp på 10,000 å 12,000 tons tränga fram genom vår skärgård, som sannoligen icke är lämpad för navigering med så stora fartyg, så undrar jag, hvad som hindrar en fiende att, om så olyckligt skulle vara, att krig bröte ut, *redan nu* med *mindre* fartyg utföra ett sådant öfverraskande anfall och med begagnande af hvad man kallar öfverraskningens moment framtränga till Stockholm? Här i Stockholm äro samlade stora värden, tillhöriga såväl staten som enskilda personer. Här ligger ett flottans örlogsvarf med stora förråd för flottan, hvilka skola tillgripas i händelse af krig. Visserligen vore icke kriget afgjort genom ett lyckligt öfverrumplingsförsök i dess första skede eller före den officiella krigsförklaringen. Men hvilken moralisk verkan skulle det icke utöfva på hela landet, om vi just i början af kriget måste se vår hufvudstad öfverlämnad i fiendens hand, Riksbankens metalliska kassa bortförd och vårt örlogsvarf samt de förråd och den material, som flottan behöfver för kriget, förstörda?

Vid ett besök i Kiel, som jag gjorde 1888, blef det mig förunnadt att genomgå det tyska torpedbatsvarfvat, hvarvid jag fick taga mycket noggrann kännedom om de tyska torpedbåtarna. Det väckte da min uppmärksamhet, att på dessa båtar funnos icke blott vanliga torpeder, utan äfven små minor, rymmande, efter hvad jag enligt ögonmått kunde se, omkring 15, 20 å 25 kilogram bomullskrut samt försedda med en elektrisk ledningstråd, som låg hopkransad och hvars längd jag icke kan bestämdt uppgifva, men som syntes vara omkring 50 å 100 meter. Jag ställde till den tyske torpedbatschefen denna fråga: hvad är detta? Han svarade: det är minkassar — Ja, det ser jag, men hvartill skola de användas? — Jo, svarade han, om vi göra

Angående
anslag
till under-
vattens-
torpedbatteri
vid Ocsar-
Fredriks-
borg.
(Forts.)

Angående
anslag
till under-
vattens-
torpedbatteri
vid Oskar-
Fredriks-
borg.
(Forts.)

ett öfverraskande anfall mot en fientlig örlogshamn, så hafva vi där så mycket, som vi skola förstöra, att, om vi endast hade att tillgripa de torpeder, som torpedbåtarna medföra till ett antal af 2 à 4, skulle vi icke kunna uträtta tillräckligt mycket, och det vore alldeles för dyrbart material. Om vi t. ex. med torpedbåten gå fram emot en dockport, så kasta vi en af dessa minor öfver dockporten, aflägsna därpå torpedbåten ett lämpligt stycke och spränga minan. Då är dockporten förstörd, och dockan kan icke användas. På samma sätt kunna andra saker förstöras, och särskildt skola uppbringade handelsfartyg, som man icke har tillfälle införa i hamn, förstöras på detta sätt. Således tänker man i utlandet på att verkställa öfverraskande anfall med torpedbåtarna, och sådana öfverraskande anfall hafva naturligtvis bästa utsikten att lyckas vid krigets början, när mobiliseringsarbetet pågår och rustningarna icke äro fullständigt verkställda.

Jag har här i min hand en marinalmanacka för 1903. Den innehåller alla de nyaste uppgifter på hela världens örlogsfartyg, som man kan behöfva. Om jag håller mig till Tyskland, så finnes där ett flertal fartyg med mindre djupgående än 7 meter och hvilka således nu kunna passera Oxdjupet. Tyskland har 13 pansarfartyg, som mycket väl kunna flyta igenom Oxdjupet, och vår östra granne har ett antal sådana fartyg, som är större, om jag medräknar hans äldre fartyg. Om således, såsom utskottet framhållit, ett anfall af slagskepp vore möjligt, därest vi uppressa Oxdjupet till 10 meter, så är det mycket mera sannolikt, att, äfven om vi låta Oxdjupet vara som det är, ett öfverraskande anfall med fartyg af upp till 6,000 à 7,000 tons dräktighet likväl kan ske och att dessa fartyg kunna framtränga till Stockholm. Det låter sig näppeligen göra att enbart med kanoner stoppa ett pansarfartyg, som med fart passerar förbi sjöfästningar. Det har icke ens alltid under gångna tider lyckats att på detta sätt stoppa segelfartyg, och ännu mindre har det lyckats med ångfartyg. Under Nord-Amerikanska inbördeskriget gingo träångfartyg upprepade gånger förbi en rad af befästningar, som lågo i följd efter hvarandra, och där de voro under tämligen lång tid utsatta för befästningarnas eld. För att kunna hejda en förbipasserande flotta erfordras någonting utöfver detta, någonting som tvingar flottan att under längre tid hålla sig under kanonernas eld. Det erfordras försänkningar, spärrningar eller minlinier. Ett annat mycket verksamt sätt är ett torpedbatteri, sådant som här föreslagits af Kungl. Maj:t. Ett undervattens-torpedbatteri ligger nedsprängdt i berget under vattenytan. Det kan hvarken åtkommas öfver eller under vattnet. Det kan icke beskjutas. Så länge fästningen är i våra händer, är det möjligt att använda det. Förbi ett sådant batteri kan ett fartyg icke saklöst riskera att passera. Vid Oskarsborg, som spärrar inloppet till Christiania, finnes ett dylikt batteri, som hålles i ständigt krigsberedskap och hvars personal således alltid är tillhands för att låta det genast träda i verksamhet.

I sammanhang härmed står också en bestämmelse, som säger, att främmande örlogsfartyg till ett antal af öfver 4 icke få inlöpa till vissa befästa svenska hamnar, utan att underrättelse härom på diplomatisk väg förut har ingått. Detta gifver en ytterligare trygghet, enär, om man får se en flotta, och vet, att den icke förut är notifi-

cerad, man har laglig rätt att behandla den såsom fientlig. Då finnes intet hastigare och verksammare förstöringsmedel än ett torpedbatteri. Ännu bättre skulle det vara, om denna bestämmelse, i likhet med hvad förhållandet är hos våra grannar, här Östersjömakterna, utsträcktes därhän, att icke endast ett antal af minst 4 fartyg skulle förut notificeras, utan att *hvarje* ankommande örlogsfartyg skulle förut vara notifieradt, om det skulle äga rätt att ingå till någon af våra befästa-de hamnar.

Angående
anslag
till under-
vattens-
torpedbatteri
vid Oscar-
Fredriks-
borg.
(Forts.)

Utskottet har i sin motivering framhållit, att en upprensning till 10 meter icke skulle vara tillräddig, för så vidt icke *ytterligare försvarsanordningar utöfver själva rännans passiva försvar blefve vidtagna*. Ja, dessa ytterligare försvarsanordningar kan jag icke tänka mig vara andra än upprättandet af en yttre försvarslinje, hvarigenom man genom minlinjer och lättare batterier skulle kunna skydda sig för kontramining och svepning, och sålunda uppehålla fienden, till dess att de starkare fästningarna hunnit sättas i fullständigt krigsberedskap. Men det är icke nog med att lägga ned minor, man måste äfven hafva ett batteri, som försvarar dem. Ty det finnes flera sätt, på hvilka minorna kunna undanröjas. Ett sätt är att gå fram med tvenne båtar, som släpa en lina emellan och efter sig, hvilken lina genom bojar hålles på ett bestämdt djup. Då denna lina fiskat en minas förankringstross, kan man undanröja minan eller åtminstone få visshet om, hvar minfältet är beläget. Vidare finnes det något, som heter kontramining. En kontramining består däri, att man tvärs öfver minpositionen, inom hvilken man vill röja väg, sänker ett antal större minor med mycken stor laddning och spränger dem alla på en gång. Jag har under min vistelse i engelsk örlogstjänst varit med om en kontramining, vid hvilken utlades 12 stora minor, en hvar laddad med 500 skålpund bomullekrut. Tiden, som förflöt från utläggningen, till dess de sista minorna voro fallda och alla minorna sprängda, var 4 $\frac{1}{2}$ minut. Det hänger sålunda på minuterna, om en sådan kontramining skall lyckas; och det behöfves därför, att ett lätt snabbskjutande artilleri ständigt är till hands för att förstöra båten, innan den hinner utföra sitt fördärfbringande arbete. Dessa batterier skola icke upptaga strid mot fiendens större fartyg, utan vara förlagda så, att de icke kunna träffas af eld från någon plats utanför minfältet.

Jag vill för närvarande icke göra något yrkande, men jag ber att få betona, att *om* ett stort fartyg skulle kunna utföra ett öfverraskande anfall mot Stockholm. därest vi uppränsade Oxdjupet, hvad hindrar då fartyg om 6 à 7,000 tons, hvilka äro så litet djupgående, att de redan nu kunna passera Oxdjupet, att gå upp till Stockholm? Vi behöfva ovillkorligen förr eller senare detta torpedbatteri samt yttre minpositioner för farledernas afspärning längre ut i skärgården.

Herr Ödman: Då intet annat yrkande blifvit gjordt än på bifall till utskottets förslag torde knappast vara behöfligt att vidare yttra sig i frågan. Men då Stockholms handelskår möjligen kan tro, att utskottets beslut dikterats af sparsamhetsskäl, ber jag få säga, att så icke varit förhållandet, utan att det uteslutande tillkommit i *försva-*

Angående
anslag
till under-
vattens-
torpedbatteri
vid Oscar-
Fredriks-
borg.

(Forts.)

rets intresse. Stockholm är icke endast stockholmares hufvudstad, utan den är ju allas vår hufvudstad och en pärla, som vi alla böra vara rädda om. Man vet, att vid första krigsutbrott vänder sig fienden mot hufvudstaden. Får han den i sitt våld, då är hela försvaret i hufvudsak förlamad och tillintetgjordt. Vid bedömandet af förevarande fråga gäller det att välja mellan handelns och försvarets intressen.

Hvad handelns intresse beträffar, så har ifrågavarande segelrännas nuvarande djup ej för handeln förorsakat några egentliga olägenheter. Enligt handlingarna har det endast varit tre handelsfartyg, som på senare tider ej kunnat gå upp till Stockholm. Det vill säga, att lotsarne icke velat ansvara för, att de kunnat gå upp. Orsaken härtill har varit det exemplöst låga vattenståndet under år 1902.

Hvad försvarets intresse angår, så skulle en uppränsning af rännan till 10 meter göra det möjligt för de allra största slagskepp att gå därigenom. Man har visserligen sagt, att detta ej skulle betyda någonting, emedan man kunde skydda sig med de stora torpedobatterier, som voro placerade vid Oskar-Fredriksborg. Men så lär icke vara förhållandet. Ty af de auktoriteter, som härom yttrat sig, säga chefen för generalstaben och chefen för flottans stab i det af dem afgifna gemensamma yttrandet, att vid ett krigsutbrott det skulle kunna lyckas fientliga krigsfartyg att genom öfverraskning passera genom Oxdjupet förbi fästningen Oskar-Fredriksborg och framkomma till Stockholm. När sådana män kunna skrifva något sådant, tror jag, att det är skäl att betänka sig mera än en gång, innan man öppnar vägen för dessa stora fartyg. Rännans nuvarande djup synes vara afpassadt för våra egna örlogsfartyg. Skulle något främmande örlogsfartyg af denna storlek utan tillstånd vilja smita igenom rännan, så tror jag nog, att vi skulle kunna förhindra dem därifrån. Men det blefve kanske omöjligt, om det vore stora slagskepp. För öfrigt tror jag, att farvatnet till Stockholm är lika djupt som farvatnet från Nordsjön till Östersjön, åtminstone är det lika djupt som Drogden vid Köpenhamn, och fråga är, om det icke är lika djupt som farvatnet i Bälten. När den amerikanske örlogsmannen Baltimore hitförde vår berömde landsmans John Ericssons lik, så kunde den icke flyta genom Drogden, men den flöt upp till Stockholms ström. Den hade gått genom Stora Bält, men läser där skrapat i botten ett par gånger.

Utskottet har vid denna frågas pröfning låtit försvarsintresset utgöra hufvudsaken, helst som man alltid betraktat dessa inloppsrännor till Stockholm såsom en länk i hufvudstadens försvar. Såväl Oxdjupet som Kodjupet hafva ömsom varit stängda och ömsom öppna. Staten har själf en gång med stor kostnad stängt Oxdjupet, och då finga fartygen gå genom Kodjupet. Sedan har man öppnat Oxdjupet och stängt Kodjupet, åtminstone för de mera djupgående fartygen. Nu vill man att Oxdjupet åter skall uppränsas, så att äfven ångare, som ligga djupare än 23 à 24 fot, kunna gå därigenom. Då antalet sådana ångare är ytterst ringa, tror jag, att det är bäst att stanna vid utskottets förslag. Skulle det framdeles visa sig stora olägenheter af att rännan icke är uppränsad, kan ju frågan åter tagas upp.

Den föregående talaren har sagt, att ett torpedbatteri vore nöd-

vändigt för att hindra fartyg att gå igenom Oxdjupet äfven under nuvarande förhållanden. Ja, det kan ju hända, men den saken har utskottet icke haft att pröfva. Ty torpedbatteriet var föreslaget endast för den händelse, att rännen komme att uppränsas. Då nu utskottet afstyrkt en uppränsning af Oxdjupet, har utskottet naturligtvis icke ansett sig kunnat tillstyrka detta torpedbatteri.

På grund af hvad jag nu anfört yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

*Angående
anslag till
under-
vattens-
torpedbatteri
vid Oscar-
Fredriks-
borg.
(Forts.)*

Herr Wallenberg: Herr talman, mina herrar! Det var icke utan stora bekymmer, som man förra hösten erfor, att farvattnet förbi Oscar-Fredriksborg blifvit igengrundadt, så att större handelsfartyg, som ville besöka Stockholm, icke kunde komma därigenom. Dessa bekymmer hystes icke endast af köpmännen och näringsidkarne här i Stockholm, utan äfven i upplandet bakom Stockholm. Ty om sådana fartyg, som till lägre frakter kunna föra kol, icke kunna besöka Stockholm eller kunna befraktas för att föra kol till Stockholm, tvingas man, att därtill använda mindre fartyg, som betinga högre frakter. Att sålunda behålla detta sund tillstängdt för de största fartygen, försäkrar dyrare kolpriser för näringsidkarna såväl i Stockholm som i hela upplandet bakom Stockholm.

Mig synes det, som om denna fråga om Oxdjupets uppränsning blifvit åtskilligt missförstådd. Utskottet har sagt, att det icke ginge an att uppränsa detta sund, därför att det kunde blifva farligt för försvaret. Man har därvid stödt sig på ett yttrande, som afgifvits af chefen för flottans stab. Men härvid är först att märka hvad den föregående talaren på stockholmsbanken anförde angående de fartyg, som kunde förväntas passera sundet, därest uppränsning skedde, nämligen att slagskeppens antal, som här kan blifva fråga om att afhålla, är jämförelsevis litet, då däremot det stora öfvervägande antalet fartyg, som skulle kunna förväntas komma till användning vid en öfverraskning af Stockholm, utgöres af sådana, som redan nu kunna obehindradt passera Oxdjupet; hvilka fartyg dock äro jämbördiga med våra pansarbåtar. Utskottet har emellertid anslutit sig till hvad chefen för flottans stab i denna fråga omnämnt, eller att, om sundet uppränsades, så att de största slagskepp kunde passera genom detsamma, detta kunde utsätta hufvudstaden för fara. Det synes mig emellertid finnas fullt fog för att tolka detta omnämmande af chefen för flottans stab sålunda, att han ej ville anses hafva förbisett en sådan omständighet. Det är ju ock att märka att, änskönt han omnämner slagskeppen i sin skrifvelse, kommer han till det resultatet — icke att sundet *icke* borde uppränsas, utan — att sundet *må* uppränsas, ty han medgifver, att det för handelssjöfarten är alldeles nödvändigt att få sundet uppränsadt. Under sådana omständigheter synes det mig vara en öfverdrift, när statsutskottet ömer konungskt än Konungen själf, är mer ängsligt för de faror, som skulle kunna vara förknippade med denna sak än hvad cheferna för flottans stab och generalstaben varit. Detta är den ena saken jag vill beteckna såsom ett missförstånd.

Angående
anslag till
under-
vattens-
torpedbatteri
vid Oscar-
Fredriks-
borg.
(Forts.)

Den andra är, att man såväl i yttranden här i kammaren som i statsutskottets utlåtande anfört, att det vore beklagligt, om stora slag-skepp skulle kunna passera sundet vid Oskar-Fredriksborg och an-gripa i Stockholm förlagda svenska fartyg.

Med anledning häraf vill jag fästa uppmärksamheten uppå, att icke några första klass pansarbåtar äro förlagda i Stockholm och hit-tills aldrig ha varit det — med undantag af, att en pansarbåt var förlagd hit en vinter, emedan den skulle docka i stora dockan vid Skeppsholmen. Alla våra större pansarbåtar äro förlagda i Karls-krona, och jag har ej hört, att afsikt föreligger att göra någon ändring i det hänseendet. Detta synes mig äfven ligga i sakens natur, ty man skall ej utsätta så viktiga delar af vårt försvar för att eventuellt bli inestängda innanför försänkningar, hvilket skulle kunna inträffa, om de förlades i Stockholm. Lika väl som den faran förefinnes, att främmande fartyg skulle kunna passera genom hålet, skulle det då äfven kunna tänkas, att en afdelning af svenska flottan, af den vikt som våra pansarbåtar äro, om den vore förlagd i Stockholm, skulle blifva inestängd, för den händelse en fiende kunde verkställa en öfverrumpling och sänka ett fartyg i sundet vid Oskar-Fredriksborg. Jag anför detta som ett skäl för mitt påstående, att det är sannolikt, att ej några större pansarfartyg i framtiden förläggas i Stockholm, hvadan äfven detta yttrande af utskottet med fog torde kunna ru-briceras såsom missförstånd.

Den föregående talaren nämnde, att det väl synes ej vara så viktigt för handelssjöfarten att få sundet vid Oskar-Fredriksborg upptaget till större djup, än det nu har, då denna passage ej för-hindrat mer än 3 större fartyg. Mine herrar, detta är väl ej något bevis för, att det ej är nödvändigt för Stockholm att få sundet upprepensadt. Det är nämligen uppenbart, att, när en köpman här i Stockholm vet, att sundet vid Oskar-Fredriksborg ej medger fartyg af större djup än 23 fot att passera, så vågar han naturligtvis ej skicka hit ett far-tyg af större djupgående. Han vet däremot väl, att det för honom vore af en mycket stor fördel, om sundets djup tilläte att föra hit fartyg med 5, 6 eller 7 tusen ton kol, ty då skulle han ej behöfva betala mer än 3 shillings i frakt i stället för som nu 4 shillings pr ton — en icke oafsevärd fraktskillnad.

Det är i alla fall ganska beklagligt, att denna uppfattning af för-svarets betydelse med afseende å Oxdjupet har spelat in i så hög grad som nu skett. Det är så mycket mer beklagligt, som den går stick i stäf, enligt hvad jag kan finna, mot den uppfattning, som i allmänhet gör sig gällande i utlandet. Där hör man talas om, huru t. ex. engelsmännen med stora uppoffringar af 10-tals millioner kro-nor söka bereda fartyg väg midt in i landet, t. ex. till Manchester. Där ser man, hurusom holländarne beredt förmåner för hela landet i allmänhet och hufvudstaden Amsterdam isynnerhet genom en djup farled ända upp till staden, andra djupa kanaler att förtiga. Man har ju i tidningarne många gånger läst förslagen att genom kanaler till Paris och Berlin bereda väg för de största fartyg upp till dessa de viktigaste handelscentra. Det är endast att beklaga att en upp-fattning här skall göra sig gällande, som går i motsatt riktning mot

den uppfattning, som man ser göra sig gällande hos utlandets såväl köpmän som teknici och som där äfven beaktats af statsmakterna. Jag tror, att detta är rätta synpunkten af saken med afseende å vikten för näringarne att kunna begagna sig af de moderna hjälpmedel, som ligga i att ej vara inskränkta till vissa storlekar af fartyg, som besöka en viktig hamn. Då det för mig — som jag sökt ådagalägga — står klart, att det från försvarets sida ej möter hinder att göra detta, och då jag äger stöd för detta påstående i de skrivelser, som blifvit aflättna af cheferna för generalstaben och flottans stab, synes det mig, mine herrar, att ej de skäl med afseende å försvaret, som utskottet anfört, bort vara bestämmande vid afgörandet af denna fråga.

Å andra sidan skulle jag emellertid ej vilja yrka enbart på att öppna sundet för större fartyg, utan att lägga ett torpedbatteri där, enär jag är fullt medveten om, hvilken stor betydelse ett dylikt batteri har och hvilken utomordentlig kraft i försvarshänseende det presterar. Det är därför jag naturligtvis ej gör enbart det yrkandet, att sundet måtte fördjupas, hvilket för handelssjöfarten är nödvändigt, utan jag vill, herr talman, yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag att ett torpedbatteri måtte anläggas vid Oskar-Fredriksborg.

Herr Ödman: Herr talman, mina herrar! Jag skall egentligen börja, där den siste talaren slutade, nämligen vid hans ord, att vi böra följa utländska mönster vid fördjupandet af våra farleder och hamnar. Ja, men om vi följa engelsmännens exempel att öppna hamnarna för de största skepp, skola vi äfven följa engelsmännens exempel att bygga stora slagskepp. Jag hemställer till herrarne, om ej dessa två saker hänga tillsammans. Jo, för visso göra de det! Det är nog godt och väl för engelsmännen att öppna sina hamnar, engelsmännen som ha flottor, nog starka att försvara hvilket inlopp som helst. Våra skär och tränga sund är det återigen, som utgöra det egentliga stödet för vårt försvar, när vi skola taga upp striden med de stora slagskeppen. I våra skärgårdar kunna de stora slagskeppen ej kila in och förfölja våra smärre skepp. Däri ligger vår styrka. Om vi hade nog stark flotta, kunde vi mycket väl följa engelsmännens exempel och öppna våra hamnar, både Göteborgs och Stockholms, och ej heller bry oss om minförsvaret. Då så emellertid ej är fallet, måste vi taga vara på alla hjälpmedel att försvara oss. Till stöd för en sådan uppfattning kan man åberopa själfva naturen. Där ser man, huru roffåglarne bygga sina bon öppna, under det att de små och svaga fåglarne bygga sina bon täckta, för att roffåglarne ej skola komma åt dem. Så få äfven vi göra och alltid först tänka på vårt försvar.

Herr Wallenberg vände sig särskildt mot den farhåga, man skulle hafva lagt i dagen, att en fientlig flotta, som inträngt på Stockholms ström, skulle ha till hufvudsaklig uppgift att förstöra de pansarbåtar, som möjligen skulle finnas där. Så har utskottet emellertid ej tänkt sig saken. Hufvudsaken är väl Stockholms stad med alla centrala myndigheter och bankerna och dylikt. Det är *detta* vi äro rädda om. Det är *det*, som hela vårt försvar gäller. Öppna vi nu farlederna för

Angående
anslag till
under-
vattens-
torpedbatteri
vid Oskar-
Fredriks-
borg.
(Forts.)

de stora slagskeppen, få vi öka vårt försvar i samma mån på annat sätt. Det absoluta försvaret mot de stora slagskeppen är dock, att de ej kunna flyta in. Det är bästa skyddet mot öfverraskningar. Att den siste talaren egentligen ej fäst någon vikt vid hvad chefen för flottans stab anfört, det är hans sak; han känner kanske bättre till det. Utskottet har emellertid ej vågat handla tvärt emot hvad en sådan auktoritet tillstyrkt och påyrkat. Saken kan ju till en annan gång återkomma i mer utredd form, och jag tror, att just stockholmare böra tänka sig väl före i denna sak och göra fullt klart för sig, hvad saken ytterst gäller, om de vilja öppna sin hamn på ifrågavarande sätt.

Mig synes statsutskottet i detta fall ha slagit in på en mycket god väg. Man bör äfven tänka på, att mot de småfartyg, som — enligt hvad man påpekat — redan nu kunna komma in, mot dem ha vi redan försvar. Vi ha ju den nya fästningen Oskar-Fredriksborg äfvensom minlinjer öfver allt därute. Hvertill skola de tjäna? Jo, att skydda oss mot de småfartyg, som redan nu kunna komma in.

Då blir frågan den: räcker torpedbatteriet till försvar mot de stora fartygen, som våra kanoner ej kunna göra skada på? De småfartyg, som — enligt hvad den förste talaren påpekade — behövas för att kunna fiska upp våra minor eller utlägga kontramino, skall man väl kunna passa på vid Oskar-Fredriksborg och skjuta ned. Jag kan eljest ej förstå, hvartill denna fästning skall tjäna.

Af hvad jag anfört torde framgå, att jag anser, att vi böra vänta ännu någon tid med fördjupandet af ifrågavarande farled. Olägenheterna för handelsflottan äro ej så stora. Jag är själf sjöman och känner till det. Vi äga för närvarande ej ett enda fartyg i hela Sveriges handelsflotta, som ej kan gå upp fullastadt till Stockholm, och vi ha dock rätt stora fartyg.

Jag yrkar därför bifall till statsutskottets hemställan.

Herr Wallenberg: Då den siste ärade talaren yttrade, att jag skulle ha fäst alltför litet afseende vid, hvad chefen för flottans stab sagdt i sitt yttrande, och då han kanske ej rätt uppfattat mig — möjligen på den grund, att jag uttryckt mig illa — ber jag få uppläsa de få rader, hvori cheferna för generalstaben och flottans stab sammanfatta sin samstämmiga åsikt. De säga nämligen: »att de militära intressena ej böra afvisa den af handelssjöfartens målsmän begärda utvidgningen af segelrännan genom Oxdjupet;

att rännans dimensioner böra bestämmas till 10 meters djup under medelvattenstånd och 50 meters bottenbredd i den djupare rännan; samt

att i sammanhang med den ifrågasatta utvidgningen af nämnda segelränna medel böra anslås till anläggande vid Oscar-Fredriksborg af ett fast undervattentorpedbatteri».

Herr Andersson i Västra Nöbbelöf: Herr talman, mina herrar! Den siste talaren läste visst upp det gemensamma yttrandet från cheferna för generalstaben och flottans stab, men det är att märka, att chefen för flottans stab i ett särskildt uttalande har framställt en reservation

häremot. Denna läste den talaren ej upp. Chefen för flottans stab säger nämligen, att han ansåge dessutom, »att den nya situation, som uppstode genom rännans upptagande, så att de största slagskepp kunde passera genom densamma, ur sjöförsvarets synpunkt kräfde försvarsanordningar utöfver själfva rännans passiva försvar». Här har således chefen för flottans stab framställt en reservation, som vi nog, ifall detta beviljades i år, skulle nästa år få höra af, då det blefve tal om, hurudana de där försvarsanordningarna skulle bli. Jag tror därför, att det vore lämpligare, att vi först finge reda på beskaffenheten af de där försvarsanordningarna, innan vi besluta oss för en upprensning af rännan. Dessutom har ju utskottet i sin motivering hemställt, om icke det vore skäl att upprensa rännan till det djup hon enligt sjökorten skall hafva af 7,7 meter. Genom en sådan upprensning skulle de flesta fartyg med lätthet kunna gå in, och det skulle vara mycket få skepp, som ej skulle kunna passera, sedan rännan fått detta djup.

Det har äfven sagts, att det här föreläge ett missförstånd, ty kunde de stora slagskeppen flyta in, vore det lika lätt för de små att passera, d. v. s. för dem, som vore jämnstora med våra pansarfartyg. Men det är dock en liten skillnad, ty Oskar-Fredriksborg ligger där, och så länge den ligger där, lär den nog kunna mota sådana mindre pansarfartyg. Men de stora slagskeppen med sina tjocka pansar äro nog ej så rädda för Oskar-Fredriksborg.

Såsom förhållandena nu äro, är det gifvet, att det kan komma att inträffa, att, innan en krigsförklaring utfärdats, främmande pansarfartyg ligga i Stockholms hamn, och det vore att beklaga, om så skulle komma att ske. Jag tror därför, att det vore bäst, att vi få reda på, huru man tänkt ställa med försvarsanordningarne, innan vi besluta en upprensning af farleden till 10 meters djup.

Jag instämmer för öfrigt med herr kapten Natt och Dag, att det vore lyckligt, ifall sådana bestämmelser äfven i Sverige utfärdades, som hittills förefinnas i andra stater, i synnerhet småstater, nämligen att icke främmande krigsfartyg få gå in i våra befästa hamnar, med mindre de hafva särskildt tillstånd. Jag tror, att detta vore en ganska viktig åtgärd, och jag förstår icke, hvarför icke äfven vi, då sådana bestämmelser finnas på så många andra håll, böra utfärda sådana. Därigenom bereddes ett ganska väsentligt skydd mot öfverrumplingar, så att icke främmande krigsfartyg, större eller mindre, kunde få tillträde till våra befästa hamnar och ligga där, då krigsförklaring utfärdades.

Jag ber att för närvarande på det bestämdaste få yrka bifall till utskottets hemställan.

Öfverläggningen var härmed afslutad. Efter af herr talmannen framställda propositioner å de därunder gjorda yrkandena blef utskottets hemställan af kammaren bifallen.

Punkten 45.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

*Angående
anslag till
under-
vattens-
torpedbatteri
vid Oskar-
Fredriks-
borg.
(Forts.)*

Punkterna 46 och 47.

Lades till handlingarna.

§ 2.

I anledning af statsrevisorerernas berättelse. Härefter förelåg till afgörande statsutskottets utlåtande, n:o 48, i anledning af Riksdagens år 1902 församlade revisorerens berättelse angående verkställd granskning af statsverkets jämte därtill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning under år 1901.

§ 1.

Lades till handlingarna.

§ 2.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Efter föredragning häruppå af § 3, angående bedrägerier af en öfverbanmästare inom statens järnvägars andra distrikt, yttrade:

Herr Bergström: Herr talman, mina herrar! Såsom herrarne hörde af herr talmannens föredragning, gäller denna punkt ett bedrägeri af en öfverbanmästare vid statens järnvägar, Erik Oskar Kristogonus Forssmark, hvilken, enligt hvad man i fjol erfor, hade bedragit svenska staten på ett belopp af inemot 120,000 kronor. Om denna sak har järnvägsstyrelsen, med anledning af statsrevisorerernas anmärkning, för närvarande icke haft annat att förmåla, än att styrelsen framdeles skulle komma att yttra sig om denna sak. Styrelsen kunde rörande densamma nu icke uttala sig annorledes än genom en underdånig anmälan, »att undersökningarna rörande de förhållanden inom järnvägsförvaltningen, som möjliggjort berörda mycket omfattande bedrägeribrott, hvaröfver dom fällts vid Jösse häradsrätt så nyligen som den 14 oktober 1902, ännu påginge, och att ärendet sålunda icke kunnat hos styrelsen slutbehandlas». Jag får verkligen, mine herrar, erkänna, att, när jag, efter att liksom öfriga riksdagsmän ha mottagit denna statsrevisorerernas berättelse med ty åtföljande förklaringar, läste detta järnvägsstyrelsens utlåtande, det första intrycket däraf hos mig var en ganska stark känsla af den nonchalans med hvilken järnvägsstyrelsen anser sig kunna behandla Kungl. Maj:t och Riksdagen. Den sak, det här gäller, har dock i mycket hög grad ådragit sig allmänhetens uppmärksamhet, och Riksdagens ledamöter böra med allt skäl ha sina ögon riktade på densamma. Jag måste äfven tillstå, att jag ej heller kunde riktigt frigöra mig från detta första intryck, när jag sedermera inhämtade, att vid det tillfälle, då järnvägsstyrelsen afgaf detta yttrande, hade dock järnvägsstyrelsen inne hos sig distriktsförvaltningens i andra distriktet förklaring i detta ärende. Det förefaller mig, som om järnvägsstyrelsen icke här borde ha hvi-lat på hanen. Det förefaller, som om järnvägsstyrelsen icke bort

undanhålla Riksdagen, hvad denna distriktsförvaltning kunnat ha att säga till sitt och sina underlydandes försvar eller att bekänna i fråga om sina eller sina underlydandes fel. Det må vara, att hvad som då hade kommit fram hade kunnat kräfva fortsatt utredning, men det synes mig alldeles påtagligt, att järnvägsstyrelsen ofördröjligen bort lägga fram dessa papper för Riksdagen.

Jag förmodar, att den undersökning, som nu omtalas i järnvägsstyrelsens yttrande, har följts af herr civilministern i första hand med mycken uppmärksamhet, liksom äfven att järnvägsstyrelsen ägnar densamma oafslätlig omsorg. Och då vi nu äro nog lycklige att här ha närvarande herr generaldirektören för statens järnvägar, och då han äfven begärt ordet, tager jag för gifvet, att han kommer att lämna oss de upplysningar, som på den punkt, hvarpå frågan nu står, kunna lämnas.

Herr Nordström i Stockholm: Herr talman, mina herrar! Den siste ärade talaren fällde några ord om den nonchalans, med hvilken järnvägsstyrelsen plägar behandla Kungl. Maj:t och Riksdagen. Jag skall be att på det bestämdaste få protestera mot, att järnvägsstyrelsen någonsin velat behandla Kungl. Maj:t och Riksdagen med nonchalans. Men det kan ju hända, att ett och annat yttrande, som kommit ifrån järnvägsstyrelsen, icke förefaller att vara så noggrannt och så långt utarbetadt, då den myndighet, som skrifer i en sak, noga känner till den, och den myndighet, som mottager yttrandet, känner den lika noga. Detta förhållande kan möjligen förklara det yttrande, som den siste talaren nyss fälde.

De Forssmarkska bedrägerierna äro af mycket beklaglig art. Den mannen, som gjorde sig skyldig därtill, var en person, som ånjöt ett alldeles ovanligt stort förtroende inom den ort, där han var bosatt, inom sin kamratkrets samt äfven hos sina öfverordnade. Hans tjänste-åliggande var att mottaga och kontrollera sådana varor som sliprar o. d., hvilka voro afsedda för den sektion, för hvilken han var öfverbanmästare, äfvensom att sköta expeditionsgöromålen på baningenjörens expedition. Han hade då börjat för temligen länge sedan — redan i slutet på 1890-talet, såsom det numera kommit fram vid undersökningarna — att, när banmästare och andra rekvirerade ut slipers — jag har en afskrift af de där rekvisitioner här — ändra siffrorna i dessa rekvisitioner, så att, om det t. ex. stod 150, han satte en krok på ettan, så att siffran ändrades till 450. Till hans tjänste-åliggande hörde att sedan, med bifogande af dessa rekvisitioner, uppgöra de listor, som gingo in till förrådet. Därigenom fick detta en oriktig utgångspunkt vid de sedermera skeende inventeringarne. Men när genom en sorglig olyckshändelse den baningenjör, som länge hade varit Forssmarks chef, omkom, inträffade en mellantid — det var år 1900 — då det var mycket ondt om ingenjörer på grund af det omfattande järnvägsbyggandet inom landet för statens och enskildes räkning. Då blef Forssmark för en tid tillförordnad baningenjör, och då hade han godt tillfälle att ordna sina förhållanden med hänsyn till dessa förnollningar. Förordnandet fortfor emellertid icke länge, utan det kom i stället en ung ingenjör, som visserligen hade

I anledning af statsrevisorernas berättelse.
(Forts.)

*I anledning
af stats-
revisorernas
berättelse.
(Forts.)*

nog teknisk skicklighet för att väl sköta de tekniska sakerna, men som icke var förfaren och skolad i jernvägarnes expeditionsväsende. Han öfverlämnade sig därför med fullt förtroende åt denne ansedde man, Forssmark, som alla trodde på.

Detta möjliggjorde för honom att fortsätta på det sätt, hvarpå han börjat.

När distriktsförvaltningen i Göteborg hade utlyst upphandlingsauktion på sliprar, och anbudn blifvit granskade och antagna samt leveranskontrakt upprättade — uti anbudn återopas alltid nådiga förordningen angående statens upphandlings- och entreprenadväsende den 17 november 1893 — när, säger jag, dessa anbud blifvit antagna, kom således äfven till den sektion, dit Forssmark hörde, uppgift på huru mycket sliprar, som blifvit inköpta — och i dessa trakter brukar man köpa ganska mycket sliprar för att sedan skicka bort dem till andra trakter, som icke ha så god skogstillgång. Då skref han till vederbörande leverantör och sade: jag har hört, att ni har svårt att få fulla antalet sliprar; jag kan genom en tillfällighet skaffa eder sådana för billigare pris. Således, om man hade gjort upp om leverans af sliprar till ett pris af 1:75 eller 1:80 pr styck — jag tager detta som ett exempel — så erbjöd han sig att skaffa sliprar till ett pris af 1:35 å 1:40 eller så. De nappade på kroken, och sålunda åtog han sig att skaffa sliprar. Ändock står det med tydliga ordalag uti 4 § af upphandlingsförordningen: »Den, som i egenskap af embets- eller tjänsteman eller på grund af särskildt uppdrag har att för statens räkning taga befattning med leverans eller arbete eller med däraf föranledd kontroll, besiktning, uppbörd eller annan åtgärd, må ej åtaga sig samma leverans eller arbete eller i något, som dem rör, vara ombud för anbudsgifvare, leverantör eller entreprenör.» Det borde då för leverantörerna ha varit klart, att denne man icke hade någon rätt att göra sådana anbud.

Men det gick en tid om, och när så tiden var inne för leveransens fullgörande, skref han ett mottagningsbevis — det kom naturligtvis in en del sliprar; de levererade hvad de hade själfva, men hvad han skulle supplera kom icke in — och detta mottagningsbevis skickade han därefter till en underordnad banmästare, som jämlikt af vederbörande baningeniör gifna order skulle vara med och besiktiga sliprarne. Det skall nämligen alltid vara två stycken, som verkställa besiktning, däraf en banmästare från annan sektion, än dit slipern hör. Dessa erhöilo då af honom uppmaning att skriva på mottagningsbeviset, och det gjorde de på god tro, i förlitande på sin ansedde förman. Sedan det var gjordt, skickade han mottagningsbeviset till förrådet i Göteborg, hvilket därefter, sedan beviset företetts för baningeniören, remitterade pengarne till vederbörande leverantör, som i sin ordning betalte Forssmark för de sliprar, som han åtagit sig att leverera, men som aldrig levererats. Detta har under rättegången blifvit fullt klargjordt.

Men nu ha vi en rättegång, som pågår mot en leverantör, där det gäller få afgjordt, i hvad mån leverantörer kunna göras ansvariga för belopp, som de uppburit, utan att ha lämnat staten motsvarande valuta. Rättegången pågår här vid Stockholms rådstufvurätt. Huru

den kommer att utfalla, därom kan jag naturligtvis icke yttra någon förmodan eller något omdöme.

När den här saken om Forssmarks bedrägerier blef bekant, infor drades distriktsförvaltningens förklaring i ämnet. Den kom, och det är antagligen den, som den siste ärade talaren har sett. Men järnvägsstyrelsen ansåg den icke vara uttömmande och tillfredsställande, utan efter att den med juridisk tillhjälp granskats och jämförts med de olika bestämmelser, som funnos angående proceduren vid mottagning af sliprar och annat, upprättades ett frågeformulär, om jag så må kalla det, d. v. s. vissa bestämda punkter uppsattes, på hvilka alla de personer, som kunde anses vara på något sätt i saken inblandade, hade att svara. Detta tog lång tid — jag vet icke, om den siste talaren sett svaren — men de voro icke inkomna vid den tid, då järnvägsstyrelsen förklarade, att den komme att fortsätta med sin utredning i frågan.

I anledning af statsrevisorernas berättelse.
(Forts.)

Sedermera ha bandirektörerna från alla distrikten varit tillkallade för att öfverenskomma om sådana mått och steg, som skulle kunna för framtiden omöjliggöra upprepadet af sådana här saker.

Vidare måste det företagas mycket noggranna inventeringar och utredningar af förråd. Det är således ett ganska drygt arbete, som återstår att utföra, innan man kan få klarhet och visshet, om och i hvad mån andra personer genom underlåtenhet kunnat underlätta och möjliggöra Forssmarks bedrägerier och förfalskningar. Men såsom Forssmark gått till väga, på detta ganska fina sätt, om jag så må säga, är det nästan omöjligt att skydda sig mot sådana eventualiteter. Mot sådana personer blir man nära nog försvarslös.

Det ordinarie underhållet har dock icke blifvit åsidosatt, ty banans underhåll med sliprar har fullständigt genomförts. Men då tal någon gång blef om de sliprar, som icke levererats, förklarade Forssmark, att han skickat bort dem åt andra håll. Han förstod att föra sina kamrater och i främsta rummet sin närmaste förman, den unge baningenjören, bakom ljuset.

När sedan denne unge man slutade och det kom dit en baningenjör, som hade större erfarenhet i expeditionsgöromålen, började denne vid ett tillfälle misstänka, att icke allt stod rätt till. Han upptäckte nämligen, att på ett mottagningsbevis icke stod det namn, som jämte Forssmarks bort stå där. Han sade dock ingenting, utan reste bort till det ställe, där mottagningen skulle ha ägt rum, och tog reda på den person, hvilkens namn bort stå där; och på sådant sätt fick han klart för sig, att det hela icke gått rätt till väga, hvarför han gjorde anmälan om förhållandet, så att Forssmark blef åtalad af allmänna åklagaren, innan ryktet om hans brott kommit ut.

Hvad nu själfva Forssmarks brott angår och hvad han gjort, har det genom rättegången blifvit fullständigt utredt, att han icke hade någon medbrotsling. De banmästare, som i god tro jämte Forssmark skrefvo sina namn på mottagningsbeviset i förlitande på sin ansedde och omtyckte förman, de ha visserligen blifvit disciplinärt bestraffade, men icke kriminelt. De ha begått ett fel, därigenom att de lydt sin förman, men för öfrigt ha de icke haft med saken att göra. Men det är ju möjligt, att den vidare utredningen kan komma att visa,

1 anledning af statsrevisorernas berättelse. att någon af Forssmarks öfverordnade tilläfventyrs kunnat begå någon underlåtenhetssynd. Jag antar, att denna utredning snart nog skall kunna inlämnas till Kungl. Maj:t. Jag föreställer mig nämligen, att herr civilministern önskar erhålla den.

(Forts.)

Jag har ingenting annat att svara på den fråga, som herr Bergström framställde, än det, att jag fortfarande reserverar mig mot det påståendet, att vi skulle behandla frågan med nonchalans. Det är en fråga, som djupt upprört icke allenast distriktsförvaltningen, som den närmast angår, och icke järnvägsstyrelsen. Den har upprört oss i järnvägsstyrelsen och alla de hederliga och aktningvärda personer, som stå i samma tjänsteställning som Forssmark. Jag tror, att den lämnat djupa spår efter sig inom hela kåren, och vi skola nu, så vidt möjligt är, söka få klarhet i denna sak, men ett väsentligt ingående moment i detta afseende är utfallet af den nu pågående rättegången.

Jag har icke något yrkande att göra.

Herr Bergström: Herr talman! Utaf det svar, herr generaldirektören för statens järnvägar lämnade på mitt spörsmål, har framgått, att den utredning, som nu pågår inom järnvägsstyrelsen, egentligen icke hunnit längre, än där den befann sig vid tiden för riksdagens början.

Uti den skrivelse från distriktsförvaltningen i andra distriktet, som då låg inne hos järnvägsstyrelsen och hvilken jag ansett redan nu bort komma till Riksdagens kännedom, vältras, om jag så må säga, skulden helt och hållet öfver på tre banmästare och en tillförordnad banmästare, utaf hvilka de tre, såsom herr generaldirektören omnämnde, blifvit disciplinärt bestraffade, och den fjärde, den tillförordnade, rekommenderats till straff, enär han icke kunnat disciplinärt bestraffas inom detta distrikt, då han icke längre tillhör detsamma. Dessutom säges i skrivelsen, att tillförordnade baningenjören Norbeck genom sin oerfarenhet i hög grad varit vållande till hvad som inträffat.

Hvad jag åsyftat var att möjligen här kunna erfara, huruvida utredningen kommit utöfver denna punkt, huruvida man verkligen i någon mån kommit till rätta med det, som statsrevisorerna ansett önskvärdt att få klarhet i, nämligen huruvida i föreliggande fall stadgade kontrollåtgärder blifvit vederbörligen iakttagna. Det synes mig således, att denna undersökning behöfver gå högre upp än till banmästaregraden.

Hvad beträffar Forssmarks förhållande till saken, så är här nu icke fråga om det, lika litet som om vissa leverantörers ställning till densamma; det är rena rättegångsärenden.

Jag kan mycket väl förstå, att herr generaldirektören protesterar mot den karaktäristik, som jag har gifvit utaf järnvägsstyrelsens förfarande vid åtskilliga tillfällen. Jag har icke sagt, att järnvägsstyrelsen behandlat den nu föreliggande bedrägeri- och kontrollfrågan, själfva utredningsfrågan, med nonchalans. Jag har endast sagt, att det på mig gjort det intryck, att järnvägsstyrelsen här liksom — jag tror mig kunna säga det — rätt ofta förut behandlat Kungl. Maj:t och Riksdagen med en viss nonchalans. Och därom ha vi andra

vittnesbörd äfven vid denna riksdag. Jag vill hänvisa herr generaldirektören för statens järnvägar till bilagorna till justitieombudsmannens ämbetsberättelse till innevarande Riksdag sid. 48—50. Där skall han finna, att det knappast är något ämbetsverk, som syndat så mycket på nåden som just järnvägsstyrelsen, när det gällt att afgifva utlåtanden med anledning af Riksdagens skrivelser. Det hvilat fortfarande — jag vill endast anföra ett exempel — i järnvägsstyrelsen en Riksdagens skrivelse af den 10 maj 1899, i anledning af Riksdagens år 1898 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning af statsverkets jämte därtill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning under år 1897, hvilken skrivelse enligt denna rapport ännu icke fullständigt besvarats af järnvägsstyrelsen o. s. v. o. s. v. Jag tror således, att jag i någon mån haft rätt i min karaktäristik.

1 anledning af statsrevisorernas berättelse.
(Forts.)

Herr Eriksson i Bäck: Såsom herr doktor David Bergström nyss framhöll, är det här visst icke egentligen fråga om, huruvida eller i hvad mån de af generaldirektör Nordström omnämnda leverantörerna hade någon del i de bedrägerier, som herr Forssmark föröfvat. Att nu indraga dem i denna sak kan jag icke anse annat än som ett försök att på sätt och vis blanda bort korten.

Herr generaldirektören sade, att Forssmark åtnjutit ett mycket stort förtroende. Ja, det synes vara ganska obestriddigt, att han från sina förmäns sida åtnjutit ett nästan obegränsadt förtroende, då detta förtroende kunnat sträcka sig så långt, att, oaktadt de personer, som skulle använda de sliprar, hvilka aldrig levererats till statens järnvägar, icke erhållit hvad de i detta afseende skulle hafva hvar och en för sitt distrikt, vederbörande likväl icke kunde misstänka, att något underslef eller bedrägeri förelåg. Banmästaren Forssmark har själf inför rätta upplyst, att den 18 november 1901 en inventering skett inom hans öfverbanmästaredistrikt, men att där förut icke på många år något slags inventering af det honom af statens järnvägar anförtrodda godset ägt rum.

Ja, hurudan är då den kontroll, som rättvisligen borde finnas till och som möjligen skulle kunnat förebygga sådana bedrägerier, som här förekommit? Om ett förtroende blir så obegränsadt, att någon inventering icke företages för att kontrollera, om verkligen de förråd finnas, som skola vara till finnandes, hurudan är då kontrollen? Jo, då är det en kontroll, som icke är värd att betala lön och arfvode för?

Jag har velat sagt dessa ord och med detsamma uttala en förhoppning, att det icke måtte i detta fall gå som det gick i fråga om de rälsstöder, som föröfvades här i Stockholm. Där blef ju visserligen den, som hade gjort sig direkt skyldig till stölden, straffad — och det blir väl också Forssmark — men det synes som om de, hvilka genom sin underlåtenhet möjliggjort, att sådana tillgrepp och bedrägerier kunnat försiggå i den omfattning, hvari de egt rum, det synes, som om det skulle vara ganska lätt för dem att komma så att säga helskinnade ifrån affären. Jag vill hoppas, att undersök-

I anledning af statsrevisorernas berättelse. ningen i detta fall går i sådan riktning, att de, som befinnas genom sin underlåtenhet hafva möjliggjort bedrägerierna och förfalskningarna, också må blifva i tillbörlig mån straffade.

(Forts.)

Herr Nordström i Stockholm: Herr talman, mina herrar! Då jag nyss hade ordet, vände jag mig mot ett yttrande af herr Bergström, att den utredning, som i detta ärende lämnats af distriktsförvaltningen i Göteborg, hade bort här föreligga. Jag framhöll därvid, att denna utredning icke syntes järnvägsstyrelsen tillfredsställande, hvarför styrelsen lät föranstalta om en ny sådan och för detta ändamål till distriktsförvaltningen öfversände ett med biträde af juridiskt bildad person uppsatt frågeformulär till besvarande af alla dem, som kunde anses hafva med saken att göra. Järnvägsstyrelsen kunde nämligen icke låta sig nöja, vare sig med det resultat, till hvilket distriktsförvaltningen i sitt utlåtande kommit och som innebar, att hufvudfelet skulle ligga hos de banmästare, hvilka på god tro skrifvet under de mottagningsbevis, Forssmark förelagt dem, ej heller med andra distriktsförvaltningens förklaringar, såsom beträffande den unge tillförordnade baningenjörens oerfarenhet m. m. — Han var för öfrigt, såsom jag redan nämnt, en skicklig man, ehuru icke van vid expeditionsgöromål. Men det fanns icke någon annan för tillfället att anlita, och sedan en ingenjör med kännedom om expeditionsförhållanden kommit dit, blef saken upptäckt.

Jag har således, så vidt jag kan finna, gifvit klart besked i den af herr Bergström till mig framställda fråga.

Hvad åter angår den af den ärade talaren omnämnda riksdags-skrifvelse, som järnvägsstyrelsen ännu icke skulle hafva besvarat, rör densamma, om jag icke alltför mycket misstager mig, det förhållande, att statens järnvägar fått utbetala ersättning till tullbetjäningen i Helsingborg och möjligen andra platser för tullbehandling af sådant gods, som inkommit efter den tid på dagen, då vederbörande tullkammare reglementsénligt varit stängd. Denna skrifvelse har ännu icke kunnat föranleda något svar från järnvägsstyrelsen, därför att förslag framställt om ändring af tillhörande bestämmelser och man inom generaltullstyrelsen för närvarande är sysselsatt med utarbetande af ett nytt reglemente i detta ämne. Det är anledningen, hvarför denna skrifvelse ännu icke blifvit besvarad. Och denna omständighet har sig vederbörande bekant.

Det kan nog hända, att det inom järnvägsstyrelsen finnes andra sådana skrifvelser, som ligga obesvarade. Men jag har hållit åtskilliga razzior efter dylika »efterlägg», och jag tror icke, att det torde finnas många kvarliggande, utan att på Kungl. Maj:ts förfrågan, hvarför uppskof med deras besvarande skett, tillfredsställande förklaring skulle kunna gifvas. Och Kungl. Maj:t i civildepartementet underlåter ingalunda att gifva påminnelser i detta afseende. Om en kungl. remiss någon längre tid får ligga obesvarad, vare sig hos järnvägsstyrelsen eller andra verk, kommer ett iteratur från vederbörande departementschef med föreläggande att inom viss kort tid inkomma med svar eller med förklaring, hvarför sådant icke redan inkommit. Jag vågar påstå, att det finnes få verk, som i förhållande till det stora antalet

mål af den mest mångskiftande art, som förekomma till behandling, och i förhållande till de arbetskrafter, hvilka inom styrelsen finnas att tillgå för utredning och besvarande af där förekommande frågor, hafva numera åtminstone så få »efterlägg», som just järnvägsstyrelsen. Det är frågor af alla möjliga slag, som måste besvaras. Och styrelsen svarar i synnerhet på enskilda personers förfrågningar kanske hastigare, än strängt taget vore absolut nödvändigt. Men styrelsen anser, att för affärlifvet kan det vara af vikt att få en fråga hastigt besvarad. Och herrarne kunna vara öfvertygade om, att det här vid lag göres allt hvad göras kan.

Men när det gäller en fråga sådan som denna, om ordnande af tullförhållandena i Helsingborg, har järnvägsstyrelsen ännu icke kunnat afgifva något svar. Ty styrelsen har ansett sig böra rådgöra med tullmyndigheterna. Och i detta fall kommer järnvägsstyrelsens svar att vara beroende på hvad tullstyrelsen har att säga.

Det väckte i denna fråga statsrevisorernas uppmärksamhet, att statens järnvägar fått vidkännas utgifter för åligganden, som det egentligen skolat tillkomma tullverket att bekosta. Detta var anledningen till revisorernas anmärkning. Det var således egentligen en tullfråga, herr Bergström!

Vidare anfördes ej. Paragrafen lades till handlingarna.

Härefter föredrogs § 4, angående förändrade föreskrifter i fråga om fribiljetter för resor å statens järnvägar, därvid ordet begärdes af

Herr Ernst Carlson, som yttrade: Herr talman! För så vidt jag kunnat finna af handlingarna i ärendet, gäller statsutskottets hemställan i den nu föredragna punkten endast de s. k. *stående* fribiljetterna. Såsom herrarne se af betänkanudet, finnes det tre slag af fribiljetter, nämligen *stående*, *tillfälliga* och *hushållsbiljetter*, men endast de förstnämnda torde här åsyftas. Det vore af intresse att få denna sak på det klara, enär längre fram på föredragningslistan för dagen förekommer ett annat skrifvelseförslag, då nämligen i Andra Kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande n:o 27 hemställes om framställning till Kungl. Maj:t om fria resor å statens järnvägar för föreläsare vid statsunderstödda föreläsningsföreningar.

Denna senare skrifvelse afser endast tydligen tillfälliga fribiljetter eller nedsättning i biljettpriset. Och för min del håller jag före, att den, som är vän af folkbildningsarbetet i vårt land, bör söka verka för, att fria resor eller nedsättning i reskostnaden må kunna beredas personer, som få i uppdrag att på aflägsnare orter hålla föreläsningar vid af staten understödda föreläsningsanstalter. Detta innebure en rättvisa mot de aflägsset belägna föreläsningsorterna och skulle för staten snarast medföra en besparing, enär anslaget till dylika föreläsningar då ej behöfde ökas så starkt, som eljes nog blefve fallet.

Nu är emellertid klart, att om den af statsutskottet i anledning af statsrevisorernes anmärkningar föreslagna skrifvelsen endast gäller de s. k. *stående* fribiljetterna, hvilket bland annat synes framgå af den hänvisning, som i skrifvelseförslaget förekommer till kungliga

I anledning af statsrevisorernas berättelse.
(Forts.)

*I anledning
af stats-
revisorernas
berättelse.*
(Forts.)

brevet den 8 september 1882 och däri fastställda grunder för utfärdande af fribiljetter å statens järnvägar, så är Riksdagen oförhindrad att vid sidan af nu föreliggande skrivelse bifalla äfven det i utlåtandet n:o 27 af Andra Kammarens första tillfälliga utskott framlagda skrivelseförslaget.

Jag har med det sagda endast velat till dem, som vederbör, framställa, huru härmed rätteligen förhåller sig. Ty jag tror, att det är af vikt att redan nu få utredt, om båda skrivelseförslagen kunna aflåtas utan att det ena råkar i strid med det andra.

Under förutsättning att här endast är fråga om stående fribiljetter, finner jag för min del icke något som helst att invända mot det nu föreliggande skrivelseförslaget, utan anser detsamma fastmer i allo välbetänkt.

Herr vice talmannen Pehrson: Herr talman! Det är på grund af revisorernas uttalande, som utskottet här tillstyrker en skrivelse. Revisorerna hafva, såsom herrarne finna, på sid. 14, anfört följande:

»Revisorerna som icke velat framställa någon erinran mot beviljandet af s. k. hushållsbiljetter, hade ansett sig böra framhålla, att den öfver utlämnade stående fribiljetter för revisionsåret upprättade förteckning, till hvilken revisorerna haft tillgång, syntes gifva vid handen, att dylika biljetter under nämnda tid blifvit i vidsträckt mån utdelade. Af tillgängliga handlingar hade revisorerna vidare trott sig finna, att icke alltid de framställda anspråken på fribiljett varit så berättigade, att de icke efter en närmare undersökning af förhållandena kunnat afböjas. Härjämte hade revisorerna af förekommen anledning velat ifrågasätta, huruvida icke föreskrifter borde meddelas i syfte att person, som tilldelats stående fribiljett å statens järnvägar, icke ägde att vid resa å dessa järnvägar för fullgörande af allmänt uppdrag uppbära fribiljetten motsvarande ersättning för resekostnad.»

Här hafva revisorerna, såsom vi finna, uttalat sig utslutande om de stående fribiljetterna, och det är med afseende på detta revisorernas uttalande, som statsutskottet här föreslagit en skrivelse till Kungl. Maj:t. Det kan således, enligt mitt förmenande, här icke vara fråga om något annat än de stående fribiljetterna. Och för så vidt jag kunde rätt fatta den ärade talaren på göteborgsbanken, så var hans uppfattning i detta afseende fullt riktig.

Jag yrkar alltså bifall till utskottets hemställan om en skrivelse.

Herr Ernst Carlson: Efter den upplysning, som välvilligt lemnats af herr vice talmannen om rätta uppfattningen af det föreliggande skrivelseförslaget, hvaraf framgår att båda de ifrågavarande skrivelserna kunna oberoende af hvarandra, har jag för min del, herr talman, endast att instämma i hans yrkande om bifall till statsutskottets förslag i nu föredragna punkt.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 5.

Sedan 1897 års Riksdag, med bifall till Kungl. Maj:ts därom gjorda frnmställning, för utvidgning af Göteborgs hospital i hufvudsaklig öfverensstämmelse med uti statsrådsprotokollet den 14 januari 1897 återopade ritningar på extra stat för år 1898 anvisat en summa af 64,865 kronor, hade, enligt hvad revisorerna erinrat, Kungl. Maj:ten den 28 maj 1897, med fastställande af omförmålda ritningar, uppdragit åt medicinalstyrelsen att gå i författning om utförande af nämnda arbeten för hospitalets utvidgning äfvensom dess förseende med centraluppvärmning och elektrisk belysning. Därjämte hade Kungl. Maj:ten ställt ofvanberörda af Riksdagen beviljade anslag till medicinalstyrelsens förfogande för det därmed afsedda ändamål samt bemyndigat medicinalstyrelsen att för utförande af de öfriga arbetena, mot behörig redovisning, använda högst 100,135 kronor af förslagsanslaget till hospitals underhåll.

*I anledning
af stats-
revisorernas
berättelse.
(Forts.)*

Under erinran, att 1902 års Riksdag i skrifvelse angående regleringen af utgifterna under riksstatens fjärde hufvudtitel framhållit nödvändigheten af att vid byggnadsföretag, för hvilka entreprenadsystemet i större eller mindre utsträckning anlätades, en sakkunnig platskontroll anordnades såväl för öfvervakande af själfva arbetets utförande som för pröfning af materialiernas beskaffenhet, hade revisorerna velat omförmåla, att, enligt hvad vid revisorernas besök å hospitalet meddelats, någon person icke blifvit utsedd att för det allmännas räkning å platsen utöfva tillsyn öfver nu ifrågavarande omfattande byggnadsarbete, öfver hvilket utförande ingen annan kontroll alltså torde hafva förekommit än den, som af den hos medicinalstyrelsen anställda biträdande arkitekten utöfvats vid dennes tillfälliga besök å hospitalet.

Utskottet hemställde med anledning däraf,

att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:ten anhålla, att Kungl. Maj:ten täcktes taga i öfvervägande, huruvida icke en kontrollant borde anställas för att å statens vägnar öfvervaka de pågående byggnadsarbetena vid Göteborgs hospital samt, därest en sådan kontrollants anställande befunnas erforderligt, därom lämna vederbörande förständigande.

Sedan utskottets berörda hemställan blifvit uppläst, lämnades ordet till

Herr Wawrinsky i Saltsjöbaden, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Det kan naturligtvis icke falla mig in att söka taga medicinalstyrelsen i försvar gent emot de anmärkningar, som af statsrevisorerna gjorts rörande bristande kontroll under utförandet af ifrågavarande byggnadsarbeten vid Göteborgs hospital. Ty den, som icke förut blifvit öfvertygad om riktigheten af hvad medicinalstyrelsen i sin underdåniga skrifvelse till Kungl. Maj:ten af den 9 januari innevarande år anfört, den låter sig säkerligen icke heller öfvertygas genom några mina ord. Men hvarför jag begärt ordet, är för att vända mig mot den motivering, som statsutskottet använder för sitt

I anledning å sidan 23 af förevarande utlåtande intagna förslag om aflåtande af en skrivelse i ärendet till Kungl. Maj:t.

af statsrevisorernas berättelse.

(Forts.)

I första punkten däraf säger utskottet: »Såsom revisorerna jämväl erinrat, har Riksdagen i skrivelse den 15 maj 1902 framhållit nödvändigheten af att vid byggnadsföretag, för hvilka entreprenadssystemet i större eller mindre utsträckning komme att anlitas, en sakkunnig platskontroll måtte anordnas» etc. Jag stannar där. Ja, riktigheten häraf kan jag ju icke bestrida, så mycket mindre som jag själf tagit reda på och genomläst denna riksdagsskrivelse. Men jag ber dock att få påpeka några andra af utskottet å sidan 19 af utlåtandet yttrade ord, nämligen: »Den 9 sistlidne april hade medicinalstyrelsen med byggmästaren G. S. Hallström afslutat kontrakt om verkställande för en summa af 170,000 kronor af vissa till ifrågavarande byggnadsföretag hörande arbeten.» Nu är olyckan den, att det inom medicinalstyrelsen icke finnes någon tankeläsare eller någon clairvoyant, som kan skåda in i framtiden och säga hvad som då skall komma att ske. När därför medicinalstyrelsen den 9 april 1902 med byggmästaren G. S. Hallström uppgjorde kontrakt om utförandet af ifrågavarande byggnadsarbeten vid Göteborgs hospital och därvid äfven fastställde, hvilken kontroll som skulle utföras öfver dessa byggnadsarbeten, var det skäligen svårt för medicinalstyrelsen att veta, att Riksdagen fem veckor senare eller den 15 maj samma år skulle till Kungl. Maj:t aflåta skrivelse med begäran om »sakkunnig platskontroll» öfver företag af ifrågavarande slag. Och äfven om denna Riksdagens skrivelse kommit långt förut, så hade det i alla fall varit rätt svårt för medicinalstyrelsen att ha någon kännedom om densamma, ty — såsom ock säges på sidan 19 af utlåtandet — Riksdagens nu omnämnda skrivelse med begäran om kontroll gällde regleringen af utgifterna under riksstatens fjärde hufvudtitel. Då nu medicinalstyrelsen icke sorterar under försvarsdepartementet, utan under ett helt annat departement, så har medicinalstyrelsen följaktligen ända till den dag, då statsrevisorerna framkommo med sin anmärkning i fråga om kontrollen för byggnadsarbetena vid Göteborgs hospital, sväfvat i fullständig okunnighet om, att denna riksdags-skrivelse ens existerade, såsom nog hvar och en lätt torde förstå. Jag kan således icke finna att *detta* af statsutskottet anförda skäl för gillande af revisorernas anmärkning mot medicinalstyrelsen har någon den ringaste grund för sig. Ty man kan väl icke med fog begära, att ett ämbetsverk skall hafva förmåga att veta, hvad som en gång i framtiden kan komma att ske, och såsom jag nyss nämnde blef kontraktet uppgjort långt före riksdagsskrivelsens tillkomst; någon ändring i detta kontrakt var icke heller gärna möjlig, äfven om medicinalstyrelsen sedermera fått reda på Riksdagens önskan i detta afseende.

Uti punkten n:o 2 af sin motivering yttrar utskottet vidare, bland annat, att kostnaden för ifrågavarande byggnadsarbeten beräknats uppgå till 276,500 kronor. Kostnaden för själfva de byggnadsarbeten, om hvilka här är fråga, äro dock icke så litet lägre. Det kan ju, när det icke rör sig om större siffror än hvad här är fallet, vara obehöfligt att anmärka mot den uppgifna summan, men det är i alla

fall egendomligt, att statsutskottet, som inom sig har så utmärkta räknemästare, denna gång icke kunnat räkna rätt. Å sidan 19, i sin redogörelse för detta ärendes gång, uppgifver utskottet emellertid själf den rätta byggnadskostnaden, 170,000 kronor, under det att däremot i motiveringen, såsom jag nyss omnämnde, summan sättes till 276,500 kronor, en oegentlighet, som jag ansett mig böra påpeka. De byggnadsarbeten vid hospitalet, hvilka den nu gjorda anmärkningen af statsrevisorerna afser, betinga endast, som sagdt, 170,000 kronor. Skillnaden, eller 106,500 kronor, afser kostnaden för utförande af beslutade vatten- och aflopsledningar, elektrisk belysning, värmeledning o. s. v. För alla dessa senare arbeten finnes redan särskild kontrollant. Statsrevisorernas anmärkning har också endast afsett de för 170,000 kronor kontraherade byggnadsarbetena och icke inredningen. Den af utskottet angifna summan, 276,500 kronor, utgör emellertid totalkostnaden för slla beslutade arbeten vid hospitalet. Jag har i förbigående velat påpeka detta af statsutskottet begångna misstag.

I tredje punkten af motiveringen säger utskottet, att den kontroll som faktiskt förefunnits — och hvilken, såsom å nästföregående sida af utlåtandet kan inhämtas, tillgått så, att, enligt medicinalstyrelsens därom träffade anstalt, styrelsens biträdande arkitekt, hofintendenten A. Kumlien utfövt denna kontroll med tillhjälp af sysslomannen vid hospitalet — icke varit tillfredsställande, enär denne syssloman icke haft något uppdrag och således ej håller någon befogenhet att göra sin mening gällande i fråga om byggnadsarbetets utförande. Jag ber då att gent emot detta påstående få ur medicinalstyrelsens förutnämnda skrifvelse till Kungl. Maj:t den 9 januari innevarande år uppläsa några rader, af hvilka det torde framgå, att ifrågavarande kontroll visst icke varit så otillfredsställande, som man nu söker göra gällande. Styrelsen säger nämligen härom följande: »Sålunda har Kumlien personligen afsynat och godkänt allt det tegel, som användts vid byggnadsarbetet, likaså all sand och kalk, bestämt pålarnes längd, groflek och antal, hvarjämte han varit närvarande vid profpålningen och vid sina besök på det omsorgsfullaste synat de utförda arbetena, som han hittills alltid funnit vara verkställda med sakkunskap och största omsorg.» Jag kan dessutom tillägga, att den syssloman, hvarom här är fråga, eger, enligt hvad medicinalstyrelsen uppger, speciell sakkunskap å detta område, och att han tidt och ofta — jag vore frestad att säga öfver höfvan ofta — till hofintendenten Kumlien inkommit med skrifvelser, som angå dessa byggnadsarbeten vid Göteborgs hospital, och däri till Kumlien såsom kontrollant hemställt, huruvida denne ansåge, att anmärkningar borde i det eller det afseendet göras mot utförandet af dessa arbeten. Ytterst sällan hafva hans skrifvelser behöft föranleda någon åtgärd, men hans upprejade förfrågningar hafva åtminstone visat, att sysslomannen såsom »subkontrollant» — om jag så får kalla honom — mycket nitiskt fullgjort hvad honom i detta afseende blifvit förelagdt. Statsrevisorerna kunde icke heller, såsom jag särskildt vill framhålla, vid revisionen af dessa byggnadsarbeten vid Göteborgs hospital framställa någon som helst anmärkning mot det sätt, hvarpå arbetena, så långt de vid deras besök fortskridit, bedrifvits.

*I anledning
af stats-
revisorernas
berättelse.
(Forts.)*

*I anledning
af stats-
revisorernas
berättelse.
(Forts.)*

Slutligen kommer utskottsutlåtandets kläm, däri »på grund af hvad sålunda blifvit anfördt och med afseende å vikten af att effektiv kontroll anordnas vid de byggnadsarbeten, som för statens räkning på entreprenad utföras» hemställas om en riksdagsskrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan »att Kungl. Maj:t täcktes taga i öfvervägande, huruvida icke en kontrollant må anställas för att å statens vägnar öfvervaka de pågående byggnadsarbetena vid Göteborgs hospital» etc. Jag får då upplysa, att dessa byggnadsarbeten, för hvilka kontrollant skulle anställas, icke längre äro »pågående», utan redan afslutade. Det synes mig därför, som om den begärda skrifvelsen till Kungl. Maj:t skulle verka — jag höll på att säga komiskt — men vill i stället begagna uttrycket något egendomligt, ty att, efter det ett arbete redan blifvit afslutadt, begära en kontrollant för samma arbetes behöriga utförande, det kan jag för min del icke finna mycken anledning till.

På grund af hvad jag nu anført kan jag icke annat än yrka afslag på utskottets föreliggande hemställan.

Herr Nilsson i Skärhus: Den siste talaren yrkade afslag å statsutskottets förslag till skrivelse i denna punkt under förklaring, att han ansåge den obehöflig, men jag anser, att den, såsom motive- ringen ock visar, är fullt befogad. Under sådana omständigheter skall jag be att få anhålla om bifall till utskottets skrivelseförslag.

Det händer icke ofta, att man lyckas både få revisorerna att göra en anmärkning och sedan äfven utskottet att godkänna anmärkningen, och därför tycker jag det vore märkvärdigt, om kammaren, då detta nu en gång lyckats, skulle afslå den skrivelse, statsutskottet föreslagit.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till statsutskottets skrivelseförslag.

Vidare anfördes ej. Efter af herr talmannen framställda propositioner å de under öfverläggningen gjorda yrkandena biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 6.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

§ 7.

Lades till handlingarna.

§ 8.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 9.

Lades till handlingarna.

§ 3.

Härefter föredrogos hvar för sig och blefvo af kammaren godkända:

statsutskottets utlåtanden:

n:o 49, i anledning af Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under sjunde hufvudtiteln gjorda framställning om beviljande af ett anslag å extra stat för år 1904 till förstärkande af statskontorets arbetskrafter m. m.;

n:o 50, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse till Eskilstuna stad af mark från Eskilstuna kungsladugård och från kronohemmanen Greddy n:is 1 och 2 i Södermanlands län; och

n:o 51, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse till Växjö hospital af mark från indragna hospitalshemmanet $\frac{3}{4}$ mantal Växjö hospitalsgård i Kronobergs län m. m.

§ 4.

Å föredragningslistan fanns härupå upptaget statsutskottets utlåtande,

n:o 52, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af kronojord för framdragande af vissa elektriska ledningar.

Under återopande af bilagdt utdrag af statsrådsprotokollet öfver civilärenden för den 13 nästlidne mars hade Kungl. Maj:t uti en till Riksdagen samma dag aflåten proposition, n:o 71, föreslagit Riksdagen att för tiden till den 15 maj 1904 medgifva, att, där Kungl. Maj:t pröfvade nödigt att, för någon ords förseende med belysning eller drifkraft eller för dylikt ändamål eller för beredande af drifkraft åt sådan industriell anläggning, som funnes vara af större betydelse för det allmänna, kronan tillhörig jord eller lägenhet användes till framdragande af elektrisk ledning, Kungl. Maj:t måtte förordna, att hvad för ändamålet erfordrades skulle afstås eller upplåtas emot ersättning, som skulle bestämmas i enlighet med hvad som stadgades i förordningen den 14 april 1866 angående jords eller lägenhets afstående för allmänt behof samt lagen den 27 juni 1902, innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar, och på de villkor i öfrigt, som af Kungl. Maj:t fastställdes.

*Angående
upplåtande
af kronojord
för fram-
dragande af
vissa
elektriska
ledning.*

Utskottet hemställde, att Kungl. Maj:ts berörda framställning måtte af Riksdagen bifallas.

Utskottets hemställan upplästes, hvarefter ordet på begäran lämnades till

Herr Fredholm, som yttrade: Herr talman! Såsom nyss här blifvit uppläst, hemställer utskottet i detta utlåtande, att Riksdagen skall bifalla den af Kungl. Maj:t gjorda framställningen. Den af

*Angående
upplåtande
af kronojord
för fram-
dragande af
vissa
elektriska
ledning-
ingar.
(Forts.)*

Den af Kungl. Maj:t gjorda framställningen afser upplåtande af kronojord för framdragande af vissa elektriska ledningar. Uti den proposition, som blifvit för Riksdagen framlagd, har Kungl. Maj:t föreslagit Riksdagen att för tiden till den 15 maj 1904 medgifva, att, där Kungl. Maj:t pröfvade nödigt att, för någon ords förseende med belysning eller drifkraft eller för dylikt ändamål eller för beredande af drifkraft åt sådan industriell anläggning, som funnes vara af större betydelse för det allmänna, kronan tillhörig jord eller lägenhet användes till framdragande af elektrisk ledning, Kungl. Maj:t måtte förordna, att hvad för ändamålet erfordrades skulle afstås eller upplåtas emot ersättning, som skulle bestämmas i enlighet med hvad som stadgades i förordningen den 14 april 1866 angående jords eller lägenhets afstående för allmänt behof samt lagen den 27 juni 1902, innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar, och på de villkor i öfrigt, som af Kungl. Maj:t fastställdes. Det vill synas mig, som om det af Kungl. Maj:t begärda bemyndigandet af Riksdagen skulle vara allt för vidsträckt, vidsträcktare än hvad nödigt vore. Man kan mycket lätt föreställa sig hvad anledningen varit till att Kongl. Maj:t framkommit med denna proposition. Det synes mig nämligen vara klart, att anledningen icke kan vara annan än den, att Kungl. Maj:t önskar bereda närin-
garne utväg till användande af elektrisk kraft. Och detta låter sig naturligtvis icke göra, om man icke får föra fram ledningar. Denna önskan af Kungl. Maj:t kan man därför således mycket lätt förstå. Men jag tror, att för vinnande af åsyftade ändamål det icke är nödigt, att kronan afstår den mark, på hvilken ledningarna skola dragas fram. Det är för detta ändamål alldeles tillräckligt, om kronan upplåter marken utan att afstå densamma.

De myndigheter, som hafva yttrat sig öfver ifrågavarande framställning, domänstyrelsen och kammarkollegium, framhålla också, att det föreligger en skillnad mellan de förhållanden, som äga rum, när man upplåter mark för framdragande af järnväg, och då man upplåter mark för framdragande af elektriska ledningar. Det är icke något så obetydligt område, som det gäller, då det är fråga om att framdraga elektriska ledningar. Här om yttra sig de bägge anförda myndigheterna i ett gemensamt utlåtande. De säga dari först, att den jord, som behöfver upplåtas för framdragande af järnväg i själfva verket icke är så stor, hvilket däremot är förhållandet i fråga om ledning. De yttra sig därvid på följande sätt: »Denna skillnad blefve ännu större, om i betraktande toges, att för enskilda järnvägar upplåtelsena af kronojord vore af jämförelsevis obetydlig storlek, medan de elektriska ledningarna sannolikt komme att taga i anspråk ganska betydliga arealer, särskildt af skogsmark, då, till förekommande af att kraftledningen skulle skadas af möjlig vindfallning utaf densamma närstående skog, stor bredd af gatorna betingades, i synnerhet i ödebygder. Härigenom komme uti Norrland, där vattendrag med vattenfall angränsades af kronoparker, dessa senare att å långa sträckor genomskäras af skogstomma områden, hvilket skulle medföra olägenheter af flera slag, ej minst därutinnan att utmed och i närheten af de på en gång afverkade områdena skogen finge benägenhet att torka och fara uppkomme, att densamma vindfölle. Härtill komme, att,

då arbeten för markens terrassering ej, såsom vid järnvägsanläggningar, behöfde bekostas för framdragande af elektriska kraftledning, det läge nära till hands att förutsätta möjligheten af att, i det fall markupplåtelse skedde utan ersättning, kronoparkerna togos i anspråk för ändamålet framför dem närliggande enskild mark, äfven om häraf orsakades ökning af ledningens längd och oaktadt att ledningens ägare ålades att inlösa den å det upplåtne området befintliga ståndskogen.» Nu säger Kungl. Maj:t själf längre fram i sin proposition, att ett sådant afstående af mark torde mycket sällan komma i fråga, och grundar detta sitt omdöme på den af den s. k. starkströmskommissionen anförda omständigheten, att det sällan blefve fallet, att man behöfde afstå mark för framdragande af ledningar. Men Kungl. Maj:t finner i alla fall, att kronan bör afstå mark till ledningars framdragande öfver kronans mark, då det är medgifvet att medelst expropriation förvärfva enskildes mark för framdragande af elektriska ledningar öfver densamma. Det är dock icke alldeles utan villkor, som ett sådant medgifvande gjorts åt enskilde, ty det står i den åberopade förordningen af 1902, att menighet icke kan åläggas afstå mark för framdragande af elektriska ledningar, så vida för densamma gäller byggnadsetadgan för rikets städer. I detta fall är det visserligen möjligt att genom expropriation förvärfva marken, men detta kan då ske endast under vissa villkor.

Af dessa skäl, synes det mig icke nödvändigt, såsom jag förut nämnde, att kronan skall afstå mark för att möjliggöra framdragandet af ledningar. Detta kan bli ganska riskabelt i framtiden, om det så förhåller sig, som myndigheterna säga, att det skulle komma att taga i anspråk stora vidder af kronans mark för att framdraga ledningarna och att de förhållanden, som däraf kunna uppstå, skulle för skogshushållningen bli ganska menliga i många fall. För öfrigt synes det mig onödigt att tala om saken, då hvad framdragandet af starkström beträffar fordras koncession, och således, om man medger upplåtelse af kronans mark för den tid koncessionen gäller, tiden i alla fall blir begränsad, emedan koncessionen endast meddelas på 40 år. Om således bemyndigande lämnas Kungl. Maj:t att upplåta mark för framdragning af ledningar för en tid af 40 år, synes det mig vara möjligt att nå det mål, som nu är önskad af många och som är af Kungl. Maj:t eftersträfvadt. Emellertid utgör hvad jag nu har sagt tillräcklig anledning för mig att yrka bifall till utskottets hemställan, allenast med den ändring, att i det bemyndigande, som Kungl. Maj:t har begärt, att Riksdagen skulle lämna, uteslutes orden: »afstås eller». För öfrigt gäller detta bemyndigande såsom vid upplåtelser för järnvägar endast ett år, och Riksdagen har därefter sin frihet att vidtaga de ändringar, som den kan finna nödiga. Emellertid är det nödigt, att, om Riksdagen nu vill gå framställningen till mötes, man gifver ett sådant bemyndigande, ty enligt regeringsformens 77 § äger Kungl. Maj:t icke rättighet att afhända ett enda kappland af kronans jord utan Riksdagens medgifvande.

Således, herr talman, skall jag yrka bifall till hvad utskottet hemställt med den ändring uti hvad Kungl. Maj:t föreslagit, som jag nyss nämnde, nämligen att orden »afstås eller» uteslutas.

*Angående
upplåtande
af kronojord
för fram-
dragning af
vissa
elektriska
ledning.*
(Forts.)

Angående
upplåtande
af kronojord
för fram-
dragande af
vissa
elektriska
ledningår.
(Forts.)

Med herr Fredholm förenade sig herrar *Lindhagen* och *Kvarnzelius*.

Herr Hedin: Herr talman! Förhållandet är i själfva verket det, att afståendet med äganderätt är onödigt, obehöfligt för alla förnuftiga, nyttiga och hederliga ändamål, som med propositionen kunna afses. Således när man icke vill tillmötesgå spekulationsändamål, bereda tillfalle att spekulera med för detta statsegendomar, är det tillräckligt, att Kungl. Maj:t får bemyndigande att lämna koncession, men icke att afstå mark på sätt här är ifrågasatt.

Hvad grundlagsenligheten angår, så är icke *den* anmärkningen den väsentliga, att enligt 77 § regeringsformen Kungl. Maj:t icke har den rättigheten, ty då torde man finna det tillräckligt att svara: Kungl. Maj:t begär ju denna rättighet af Riksdagen, om hvilkens rätt 77 § handlar. Nej, det är en annan sak, som jag flere gånger har utvecklat, som denna kammare också vid alla de tillfällena har godkänt och äfven fått Riksdagen i dess helhet att godkänna vid andra upplåtelser, det är denna, att 77 § regeringsformen innehåller bestämmelse om en rättighet, som tillkommer den svenska folkrepresentationen, Riksdagen såsom permanent institution, men icke tillkommer en enstaka Riksdag, t. ex. 1903 års Riksdag, att uti något omfång, allra minst i sådant omfång som detta, spela bort, kasta bort och beröfva Riksdagen representationen för Sveriges folk. Det kan endast ske genom förändring af 77 § regeringsformen. Där ligger det betänkliga. Vi få icke genom ett beslut, fattadt i vanlig statsregleringsväg, frångå eller i någon mån inskränka kommande Riksdagens handlingsfrihet och handlingsrätt enligt 77 § regeringsformen. Det är den grundsats, som kammaren flere gånger har erkant. Min ärade vän där och representanten från Nöbbelöf erinra sig säkerligen mycket väl den gång, då detta för första gången var före och då vid en återremiss de inom kort fingo Första Kammarens ledamöter i statsutskottet att enhälligt godkänna samma uppfattning. Och sedermera är den ju vorden häfdvunnen grundlagstolkning här i landet. Där ligger det. Vi ha icke rättighet att göra hvad Kungl. Maj:t föreslagit.

För öfrigt skall jag ta ett exempel, som ligger utanför dem, hvilka jag nu anført. 1870 eller 71, jag får lämna därhän hvilketdera, föreslog Kungl. Maj:t på föredragning af dåvarande civilministern, Axel Bergström, att Riksdagen skulle en gång för alla afsäga sig och till Kungl. Maj:t skänka den rättigheten att för framtiden lämna sådana upplåtelser, som eljest hvarje år dittills hade lämnats och som det fortfarande lyckligtvis ännu tillkommer Riksdagen att lämna för järnvägsföretag, upplåtelser af kronomark och åtskilligt annat såsom sten- och kalkbrott och dylikt. Helt naivt föreslogs då af Kungl. Maj:t att, så långt 77 § regeringsformen i det fallet är tillämplig, frångå alla kommande Riksdagar den makt, som grundlagsstiftarne genom denna § tillerkänt Riksdagen. Men då vakade en man, som jag påmint om förr i slika fall, nämligen Carl Göran Mörner. Han hindrade det, och ingen människa har sedermera ifrågasatt något sådant. Här har ett likadant misstag förelupit. Det har nu i trängseln af

ärenden i statsutskottet icke blifvit uppmärksammat, helst som propositionen i alla afseenden är affattad på ett ganska besynnerligt sätt. Ja, om någon skulle ifrågasätta, att man bör liksom vid det första af de föregående tillfällen, som äro med detta alldeles likartade, åter hänvisa saken till statsutskottet, har jag ingenting emot att återremittera den dit, ehuru jag förmodar, att ett beslut redan är fattadt i Första Kammaren, genom förbiseende fattadt i enlighet med den kungl. propositionen. Men det är också lika enkelt att göra hvad jag aftalat med min bänkkamrat nyss förut, utesluta orden »afstås eller».

Därmed kunde vara tillräckligt yttradt, men jag skall anhålla att få säga några ord om själfva sakfrågan eller de sakfrågor, jag vet icke huru många och stora, som beröras af denna sak. Vi stå uppenbarligen inför en ny, endast af ingenjörerna i viss mån anad utveckling. Andra hafva svårt att göra sig någon föreställning därom. Denna utveckling bör man icke låta springa åstad så, att man icke har tankarne och ögonen med sig tillräckligt för att genom lagstiftning reglera de nya rättsförhållanden, som uppkomma. Ty om man låter det komma på sneda vägar en gång — vi hafva erfarenhet nog om detta här i landet — är det icke lätt att åter komma in på rätt väg. Det yttrades för ett par år sedan af en af samtidens namnkunnigaste vetenskapsmän, den berömde professor Schüffle, säkerligen en af det nyss tilländagångna århundradets största ekonomister: »Folken och statsmännen lägga större vikt vid en stats territorium, en del af detta, en huru liten del som helst, än vid folket själf och folkets förmögenhet. För att skydda en del och en mycket liten del af statens territorium uppoffra de miljoner af människolif och milliarder af folkförmögenheten.» Ja, det är sanning, att så är. Men hvarför uppoffrar man detta, hvarför är staten så angelägen att icke låta taga ifrån sig någon del af ett territorium, hvarom det synes kunna sägas: det måtte väl vara tillräckligt stort åt er ändå. Det är icke blott en fråga om honnör, det är icke blott fråga om mark, ty det är fråga om det, som finnes på marken, bygges på marken och det, som är under marken. När staten är så angelägen om att skydda allt detta, så ställer sig det förhållandet olika för en stor stat och för en liten stat. Den stora staten behöfver icke vara rädd, Frankrike och Tyskland behöfva icke frukta, att en del af detta med så stora ansträngningar skyddade territorium med t. ex. de och de vattenfallen kommer i utländska händer. Men vi böra vara betänkta på att se väl till, att icke någonsin sådant kommer direkt eller indirekt genom placering af penningar eller på annat sätt i utländska händer. Det finnes flere sätt att eröfra ett land än därigenom, att detta land angripes af en öfvermäktig armé, af en öfvermäktig flotta. Det ena sättet är hvad en tysk man en gång kallade: »Geistes-Occupation». Man ockuperar det folks andliga lif, som man vill göra sig underdånigt. Det sker genom att öfversvämma detta land med sitt språk, att öfversvämma det med sin lagstiftning, med sina seder och oseder. Den ockupationen känner man till rätt väl i världshistorien. Huru lätt är det icke att efter den andliga eröfringen låta den faktiska, materiella eröfringen följa efteråt. Ett annat sätt är den ekonomiska eröfringen.

*Angående
upplåtande
af kronij rd
för fram-
dragande af
rissa
elektriska
ledninggar.
(Forts.)*

Angående
upplåtande
af kronojord
för fram-
dragande af
vissa
elektriska
ledningnar.
(Forts.)

Den är farlig för de små folken, de stora kunna taga denna saken lätt, helst som de själfva spekulera på att få använda detta sättet emot de små uti detta imperialismens tidehvarf. Och det tredje sättet är det vanliga brutala och, låt mig tillägga, långt mindre hycklande än de förra. Vi böra vara rädda för att icke detta territorium, om hvilket Schäfte sade, att man försvarar det med sådana uppoffringar, hvilka man icke skulle använda, om det blott gällde att försvara människor och deras förmögenhet — rädda för att icke några viktiga delar, helst sådana delar, på hvilka uppmärksamheten under sista tiden har blifvit fäst, att icke de komma i främmande händer, ehuru de afstås åt svenska medborgare. Det finns icke den kraft till här i landet, som kan förhindra, att den verklige ägaren icke är en svensk man, utan en tysk man, en rysk eller en engelsk man.

Det är detta, vi skola ha i sikte här. Då vi på detta område — liksom under hela förra århundradet i fråga om våra skogar och våra grufvor — hålla i så hög grad fast vid det gamla *laissez-aller*-systemet uti statsekonomiskt hänseende, är jag färdig att säga, att jag är glad öfver att jag icke behöfver förfäktas en ändring härvidlag endast på basis af sakskalet, utan att jag kan hänvisa till den sedan länge, icke blott af Andra Kammaren, utan äfven Riksdagen i dess helhet erkända sanningen, att ett dylikt bemyndigande utaf 1903 års Riksdag åt Kungl. Maj:t är oförenligt med vår grundlag, och att vi således skulle, utom hvad vi riskera i det hänseendet, att Kungl. Maj:t kommer att upplåta materiell ägendom, äfven förlora något, som står ändå högre, nämligen en del af skyddet för vårt eget själfständiga lif, vår främsta grundlag.

Jag anhåller således, herr talman, om bifall till det redan framställda förslaget om uteslutande af de nämnda orden »afstås eller». I öfrigt yrkar jag bifall till den kungl. propositionen.

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet Westring: Herr talman, mina herrar! Jag måste bekänna, att jag icke fullt förstår den siste ärade talarens yttrande, att Kungl. Maj:ts nu förevarande förslag skulle vara stridande mot § 77 regeringsformen.

Den ärade talaren åberopade, hurusom vid ett tillfälle för åtskilliga år sedan Kungl. Maj:t föreslagit Riksdagen att för framtiden lämna Kungl. Maj:t rätt att upplåta kronojord åt enskilda järnvägar, men att detta då blifvit hindradt, så att Kungl. Maj:t nu måste för hvarje särskildt år begära ett dylikt bemyndigande. Sådant bemyndigande har nu också Kungl. Maj:t vid hvarje riksdag erhållit under, jag vet icke hur lång tid, men åtminstone en 20 eller 30 år, och däremot tyckes den ärade talaren icke ha någon invändning att göra. Men, mina herrar, det är ju icke något annat än just ett sådant bemyndigande, som här begäres. Här är icke meningen, att Kungl. Maj:t skulle få en generell rätt för framtiden att afstå kronojord för elektriska anläggningar, utan här begäres endast, att Riksdagen skulle lämna Kungl. Maj:t ett sådant bemyndigande för tiden intill den 15 maj 1904. Detta bemyndigande är alldeles liknande det, som Kungl. Maj:t får beträffande de enskilda järnvägarne, endast med den skillnaden, att bemyndigandet i det senare fallet blott gäller »till början

af nästkommande riksdag». Anledningen till, att en sådan förändring vidtagits härvidlag, är den, att det vållat olägenheter, att koncessionsansökningar för enskilda järnvägar icke kunna afgöras under de första månaderna af Riksdagens sammanträde, emedan Riksdagens skrifvelse med svar å Kungl. Maj:ts sedvanliga framställning angående afstående af kronojord åt sådana järnvägar ännu icke hunnit till Kungl. Maj:ts inkomma. Detta är orsaken till att Kungl. Maj:ts nu föreslagit den lilla ändringen, att detta bemyndigande, i stället för att räcka till början af nästkommande års riksdag, måtte gälla till den 15 maj 1904.

*Angående
upplåtande
af kronojord
för fram-
dragande af
vissa
elektriska
ledningnar.
(Forts.)*

Den kronojord, som de enskilda järnvägarne behöfva disponera för sina anläggningar, erhålla de med full äganderätt; det är således ett fullt afstående från kronans sida. Jag har likväl icke förbisett, att det beträffande elektriska anläggningar i regeln icke torde kunna blifva fråga om ett afstående af kronans jord med full äganderätt — detta framgår också af mitt yttrande till statsrådsprotokollet, och för öfrigt ha äfven vederbörande myndigheter påpekat detsamma. Den närmaste anledningen till, att jag i alla fall ansett, att man borde lämna möjlighet äfven för ett afstående af kronans jord, var det betraktelsesätt, som ligger till grund för den nuvarande expropriationslagstiftningen. Vår nu gällande expropriationslag betraktar det nämligen rent af som en fördel för en innehafvare af jord, att han, när expropriation för utläggande af elektriska ledningstrådar ifrågakommer, kan påyrka, att den exproprierande ålägges att inlösa den jord, som tages i anspråk, i stället för att blott betala ersättning för intrång.

Det är detta betraktelsesätt, som här har influerat. Den nu ifrågasatta föreskriften skulle ju komma att kunna göras gällande äfven beträffande sådan jord, som icke omedelbart disponeras af kronan eller är af kronan utarrenderad, d. v. s. sådan jord, som innehafves med åborätt af enskilda personer. I sådana fall kan det för innehafvaren vara mycket bättre, om jorden helt och hållet afstås, än om den blott upplättes på viss tid. Sådana fall kunna tänkas någon gång förekomma jämväl i afseende å utarrenderade eller under kronans omedelbara disposition varande egendomar. Jag har tänkt mig, att man just för sådana där undantagsfall borde ha en dylik bestämmelse. Jag tror dock icke, att den är absolut nödvändig för det här afsedda ändamålet, då ju koncession icke kan beviljas annat än på viss tid, och det därför i allmänhet kunde vara fullt tillräckligt, att upplåtelsen skedde på den tid, som koncessionen omfattade. Men det kan, som sagdt, finnas fall, då det är lämpligt att jorden får afstås med full äganderätt.

Jag tror icke, att Riksdagen behöfver befara, att, om Kungl. Maj:ts får en sådan rättighet, Kungl. Maj:ts skall slösa bort statens jordegendomar. Hvad är det här egentligen fråga om? Jo, om att bereda plats för de stolpar, som skola uppbära de elektriska ledningarna. Det är då klart, att det här icke kan bli fråga om några stora arealer. Den förste talaren hänvisade till ämbetsverkens yttrande i frågan, där det bland annat heter, att det skulle åtgå stora vidder för framdragandet af dessa ledningar, emedan man måste hugga bort skogen närmast desamma. Detta uttalande falla emellertid ämbetsverken i ett annat sammanhang. De vilja med detsamma motivera den meningen, att

Angående upplåtelse af kronojord för framdragande af vissa elektriska ledningar. (Forts.)

man icke borde — som reservanterna ville — lämna den kronojord, som härvidlag erfordrades, alldeles gratis. Skogen måste bort på ett visst område, en gata måste huggas upp, för att den elektriska ledningen skall kunna utan fara framdragas. Därför skall innehafvaren af ledningen betala ersättning för att han får framdraga sin ledning, men däraf följer icke med någon nödvändighet, att staten bör afhända sig hela det område, där ledningen går fram.

Jag inskränker mig således i fråga om den här vidrörda konstitutionella sidan af frågan till att åberopa det bemyndigande, som Riksdagen hvarje år plägat gifva och i år också har gifvit Kungl. Maj:t i fråga om upplåtelse af kronans jord åt enskilda järnvägsanläggningar. Jag kan för min del icke finna, att det ur konstitutionell synpunkt är någon skillnad mellan detta bemyndigande och det, hvarom här är fråga. Jag tror också, att det ur praktisk synpunkt skulle vara förmånligt, om Kungl. Maj:t får rätt att äfven *afstå* jord, men att man kan reda sig, äfven om denna rätt inskränkes till allenast en upplåtelse för viss tid.

Herr Hedin: Herr statsrådet och chefen för civildepartementet vill reducera denna frågas materiella betydelse till något ganska litet. Han yttrade, att det här blott är fråga om att bereda plats för de stolpar, som skola upp bära de elektriska ledningarna. Ja, jag vill i det afseendet blott hänvisa till det yttrande, som vederbörande ämbetsverk afgifvit i frågan, hvilket yttrande till stor del blifvit uppläst af den, som här först hade ordet i denna debatt. I detta ämbetsverk hade man en annan mening om denna sak än den, som herr statsrådet här uttalade. Jag kan icke själf bilda mig någon uppfattning om saken, men jag litat på hvad detta verk har sagt.

Vidare ber jag att få erinra om en fråga, om hvilken vi få anledning att här tala om ett par veckor, nämligen den, att det säkerligen icke står långt om, innan frågan om anlåtande af den »hvita stenkolen» — som den stående termen har blifvit, alltsedan den begagnades i en rapport till världsexpositionen 1889 — kommer att blifva föremål för internationella aftal. Det synes mig, som om det vore högst önskligt, att icke staten då har gått och låtit onödigtvis inskränka sin makt och sin handlingsfrihet på detta område genom upplåtelse af kronojord med äganderätt åt enskilde.

Om det nu är så, som chefen för civildepartementet sade, att det blott är undantagsfall, där det kan vara önskvärdt, att kronojord afstås, huru oändligt mycket enklare är det icke då att, när ett sådant undantagsfall inträffar, komma med en särskild proposition till Riksdagen angående just detta speciella fall. Då kan ju Riksdagen pröfva, om skäl förefinnes att bifalla en dylik hemställan — hvilket jag för min del hoppas, att Riksdagen icke måtte göra.

Hvad angår det bemyndigande, som Kungl. Maj:t har beträffande upplåtelse af mark åt enskilda järnvägsanläggningar, uppväges detta i mycket väsentlig grad, när i en enskild järnvägskoncession stadgats rätt för staten att inlösa järnvägen. Därvidlag äro alltså icke kommande Riksdagar bundna på sådant sätt som här, där vi icke veta, huru saken kommer att ställa sig och framför allt icke, i hvilken

mån regeringen kommer att vara angelägen om att garantera staten mot att en sådan rikedom som vattenfallen kommer i utländska händer. Jag sade, att vi få nog anledning att inom kort här tala om denna sida af frågan med anledning af en kungl. proposition, och jag skall därför icke nu besvara kammaren med att anföra, till hvilka utomordentliga resultat undersökningar på detta område ha ledd uti Frankrike.

Jag vill tillägga, att efter beslutet om apatiten och magnesiten får man väl anse, att svenka Riksdagen en gång för alla har bestämt sin doktrin, sin grundlagstolkning i detta fall och att det således icke bör vara nödigt eller tjäna till något att ånyo rifva upp den frågan.

Herr Lindhagen: Jag tror också, att det icke är af behovet påkalladt att nu bifalla den föreliggande kungl. propositionen i den del, hvaremot här gjorts anmärkning. Såsom vi af densamma finna, ha några sådana upplåtelse, som den afser, icke hitintills skett annat än för en tid af högst 50 år. Vidare framhåller den kungl. propositionen, att upplåtelse af kronojord med äganderätt ytterst sällan kan komma i fråga, och slutligen har herr statsrådet nu själf medgifvit, att man mycket väl kan undvara en bestämmelse i detta afseende. I likhet med herr statsrådet tror jag visserligen, att man icke behöfver befara, att Kungl. Maj:t på detta sätt skall slösa bort någon kronans mark. Men det är i ett annat hänseende, som man i våra dagar oftare och lättare begår misstag, nämligen genom att afhända kronan mark utan hänsyn till att kronan genom att behålla marken kan i viktiga afseenden hafva förhållandena i sin hand uti framtiden. Detta senare är särskildt af vigt, när det gäller elektriska ledningar.

På nu anförda skäl hemställer jag om bifall till herr Fredholms yrkande.

Herr Fredholm: Såsom jag fattar den kungl. propositionen, afser den egentligen afstående af mark å odisponerad kronojord och icke af sådan, som med åborätt eller annorledes innehafves af enskild person. För sådan jord skulle komma att gälla andra regler, än som skulle gälla beträffande odisponerad kronojord. De olägenheter, som jag anförde, gälla de stora ägovidder, som skulle med full äganderätt öfvergå i enskildes händer. Det var däri jag ansåg det skulle ligga fara. Ersättningsfrågan har framhållits af domänstyrelsen icke därför, att den har ansett, att det är nödvändigt att upplåta så stora vidder för att draga fram ledningarna, utan på grund af den omständigheten, att därigenom skulle blifva stora gator genom skogarna, hvilket åter skulle förorsaka kostnader och besvär. Därför ansåg domänstyrelsen, att ersättning borde utgå, och det var därför som ersättningsfrågan framkom, nämligen för att få ersättning för alla de förökade kostnaderna för förvaltning af kronoskogarna. Det var också därför som det ifrågasattes, om icke innehafvaren af en elektrisk anläggning skulle betala för expropriation af mark, och han skulle då betala med hälften mera än vid andra expropriationer. När sådan icke sker för kronans räkning, så skall ersättning för den expro-

*Angående
upplåtande
af kronojord
för fram-
dragande af
vissa
elektriska
ledninglar.
(Forts.)*

*Angående
upplåtande
af kronojord
för fram-
dragande af
vissa
elektriska
ledninglar.
(Forts.)*

prierade marken utgå med hälften mera än hvad den är värderad till. För öfrigt synes det mig, som om det i de flesta fall skulle vara öfverflödigt, att de, som önska framdraga ledningar, skulle äga äganderätt till marken, då, såsom äfven herr statsrådet och chefen för civildepartementet yttrade, det endast är undantagsvis, som detta behöfver komma i fråga. Och skulle det undantagsvis någon gång inträffa, att sådant vore behöfligt, är det ju, såsom herr Hedin nämnde, lätt för Kungl. Maj:t att i hvarje särskildt fall därom inkomma med en proposition till Riksdagen och sålunda få den saken afgjord. Däremot kan det vara nödvändigt att upplåta mark för framdragande af ledningar, men i sådant fall kan Kungl. Maj:t föreskrifva åtskilliga regler, som vid sådana upplåtelser skulle vara att tillämpa, och efter hörande af vederbörande myndigheter, hvilka skulle få yttra sig i hvarje särskildt fall, bestämma de villkor, som skulle vara förknippade med dylik upplåtelse. Då finnes tillräcklig garanti för att icke missbruk skedde. Och att vi skulle få ersättning för dylik upplåtelse, tycker jag faller af sig själf, så att Riksdagen behöfver icke frukta för att medgifva upplåtelse af för elektriska ledningars framförande nödig mark. Men att för all framtid med full äganderätt afstå mark är en ganska betänklig sak, då det gäller så stora arealer, som skulle komma att blifva undandragna framtida granskning och kontroll.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats afslutad samt herr talmannen framställt propositioner å de därunder gjorda yrkandena, biföll kammaren det af herr Fredholm under öfverläggningen framställda yrkandet.

§ 5.

Härefter föredrogs och godkändes statsutskottets utlåtande, n:o 53, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af en till förra pukslagarebostället Skepparöd n:o 1 i Malmöhus län hörande lägenhet.

§ 6.

*Angående
förslag till
lag angående
medling i
arbetstvister
m. m.*

Därnäst i ordningen förelåg till afgörande sammansatta stats- och lagutskottets utlåtande, n:o 2, i anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående medling i arbetstvister, dels Kungl. Maj:ts i punkten 36 under sjätte hufvudtiteln gjorda framställning om anslag för beredande af ersättning åt förlikningsmän för medling i arbetstvister, dels ock två i anledning af ofvannämnda proposition väckta motioner.

Uti en den 12 januari 1903 dagtecknad proposition, n:o 17, som blifvit till behandling af det sammansatta stats- och lagutskottet öfverlämnad, hade Kungl. Maj:t, under återopande af propositionen bifogade, i statsrådet och högsta domstolen förda protokoll, föreslagit Riksdagen att antaga ett propositionen bilagdt förslag till lag angående medling i arbetstvister.

Vidare hade Kungl. Maj:t i punkten 36 under statsverkspropositionens sjätte hufvudtitel, hvilken punkt äfvenledes blifvit till utskottets behandling öfverlämnad, föreslagit, att Riksdagen måtte, under förutsättning af bifall till förslaget till lag angående medling i arbetstvister, medgifva, att för beredande af ersättning åt förlikningsmän för medling i arbetstvister på extra stat för år 1904 finge uppföras ett förslagsanslag af 40,000 kronor.

I sammanhang med dessa Kungl. Maj:ts framställningar hade utskottet jämväl haft att taga under öfvervägande de förslag, som inom Andra Kammaren väckts ej mindre i motionen n:o 153 af herr O. N. Olsson i Heden, som hemställt, det måtte Riksdagen, i sammanhang med pröfningen af det vid Kungl. Maj:ts proposition n:o 17 fogade förslaget till lag angående medling i arbetstvister, jämväl taga i öfvervägande:

dels huruvida skiljoman enligt denna lag borde taga befattning med biläggande af intressetvist mellan arbetsgifvare och arbetare i det fall, att utom tvisten stående, däraf icke direkt intresserade, tillätits att inblanda sig i rörelsen, och

dels att utredning och förslag, ej mindre om det antal tjänstemän inom riket, som till följd denna lag borde anställas, än äfven om aflönings- och öfriga ekonomivillkor åt dem, måtte föreläggas Riksdagen, samtidigt med lagförslagets öfverlämnande för slutlig behandling;

än äfven i motionen n:o 170 af herr A. Thylander, som föreslagit, att 3 § i förevarande, af Kungl. Maj:t väckta lagförslag måtte få ändrad lydelse.

Utskottet hemställde:

att Riksdagen måtte, utan afseende å herr O. N. Olssons förevarande motion,

1) i anledning af Kungl. Maj:ts i ämnet afgifna proposition och herr Thylanders omförmälda motion antaga ett af utskottet vid förevarande utlåtande fogadt förslag till lag angående medling i arbetstvister;

2) med bifall till Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning medgifva, att för beredande af ersättning åt förlikningsmän för medling i arbetstvister på extra stat för år 1904 uppfördes ett förslagsanslag af 40,000 kronor.

Sedan utskottets under *punkten 1* gjorda hemställan blifvit uppläst, beslöt kammaren på hemställan af herr talmannen, att det under punkten upptagna lagförslaget skulle paragrafvis föredragas.

1 §.

Utskottet hade för denna paragraf föreslagit följande lydelse:

Angående
förslag till
lag angående
medling i
arbetstvister
m. m.
(Forts.)

För hvart och ett af de distrikt, i hvilka riket för sådant ändamål af Konungen indelas, förordnar Konungen en förlikningsman med uppgift att söka verka för lösning af tvister mellan arbetsgifvare och arbetare eller mellan olika grupper af arbetare. Konungen förordnar ock suppleant för förlikningsmannen.

Efter föredragning häraf begärdes ordet af:

Herr Olsson i Heden, som yttrade: Jag tillåter mig framställa den förfrågan, huruvida jag äger rätt att vid behandlingen af den nu föredragna paragrafen yttra mig om min motion och om lagförslaget i dess helhet, eller om jag endast skall hålla mig till den upplästa paragrafen. Om så är, att det tillåtes att jag får yttra mig om förslaget i dess helhet, skall jag anhålla att nu få ordet.

Med anledning af hvad herr Olsson i Heden sålunda anført, beslöt kammaren, att vid öfverläggningen om 1 § i förevarande lagförslag diskussionen jämväl finge röra sig om lagförslaget i dess helhet.

Ordet lämnades härupå ånyo till:

Herr Olsson i Heden, som anförde: Herr talman, mina herrar! Då jag, såsom framgår af föreliggande utskottsbetänkande, tillåtit mig väcka en motion i anledning af Kungl. Maj:ts föreliggande förslag till lag angående medling i arbetstvister, och utskottet ansett sig icke i något afseende kunnat taga hänsyn till denna min motion, skall jag be att få yttra ett par ord om motionen och meningen med densamma, då jag antager, att hvad jag i min motion åsyftat på något sätt af utskottet missförstås.

Jag har, såsom framgår af utskottsbetänkandet sid. 6, hemställt, »dels huruvida skiljoman enligt denna lag borde taga befattning med biläggande af intressetvist mellan arbetsgifvare och arbetare i det fall, att utom tvisten stående, däraf icke direkt intresserade, tillåtits att inblanda sig i rörelsen». Jag vill nu endast be att få förutskicka den anmärkningen, att jag icke i min motion, såsom man kanske misstänkt, i ringaste mån afsett att på något sätt lägga hinder i vägen för framgången af ett godt lagförslag i föreliggande afseende, då jag är lika villig som någon att erkänna, att en lagstiftning utaf verkligen god och gedigen innebörd, om jag så får säga, å ifrågavarande område bör utaf alla eftersträfvast och arbetas för. Men å andra sidan anser jag lika nödvändigt, att, då man skall lagstifta på detta område, alla intresserade krafter böra medverka därtill, att lagen blir verkligt god och fullödigt, så att den kommer att fungera möjligast tillfredsställande redan från början. Ty jag tror, att, om man får någon mindre fullständig lag till stånd, det blir mycket svårt att få den ändrad, enär, huru man än lagstiftar på detta område, någon part alltid kommer att anse, att lagen är till förmån för honom, och till följd däraf motsätter sig naturligtvis *den* parten, som anser sig hafva företrädesvis fördel af lagen, sådan den är, äfven om den är ofullständig, densammans komplettering också i önskvärda fall. Med afse-

ende å min framställning i första punkten har jag funnit mig föranlåten att göra detta yrkande på grund af den erfarenhet, som jag trott mig hafva gjort under arbetarörelsen sista tiden i fråga om arbetstvister. Det är väl för litet hvar bekant, huruledes vid sådana tvister utom tvisten stående personer, som icke äro direkt intresserade af den speciella arbetstvisten, från andra orter och hvilka personer hafva helt andra intressen att bevaka än de intressen, som en speciellt uppkommen tvist afser, visat sig på ort och ställe i egenskap af ombud för den s. k. landsorganisationen, hvilken, såsom vi veta, har till uppgift att arbeta för antingen politiska eller andra sociala intressen, som äro för denna organisation utaf särskildt intresse; och detta gör, att sådana förtroendemän, som på så sätt ingripa i en arbetarörelse, ofta ha andra intressen att bevaka än dem, som af en speciellt uppkommen intressetvist mellan arbetsgifvare och arbetare beröras, och alltså finna med sin fördel förenligt att mer motarbeta att en intressetvist biläggas — såvidt den afser speciella intressen mellan arbetsgifvare och arbetare — än arbeta för en för båda parterna önskvärd och god löening. Detta, tror jag, är icke minst för arbetarne skadligt. Jag vill visserligen mycket gärna erkänna, att arbetarne naturligtvis böra med alla till buds stående medel arbeta för att bevara sina intressen, men jag tror icke, att detta är nyttigt för dem under andra förutsättningar, än att de i det speciella fallet, då tvist uppkommit, hålla sig till de män, som tvisten rör. Och därför har jag trott, att då icke det lagförslag, som är i fråga, i nu förevarande afseende innehåller någon bestämmelse, så vore det nyttigt för det hela, från alla synpunkter sedt, att i lagen inrycktes någon lämplig bestämmelse, hvarigenom det af mig omnämnda förhållandet kunde motarbetas eller förekommas.

*Angående
förslag till
lag angående
medling i
arbetstvister
m. m.*

(Forts.)

I andra punkten af min motion har jag hemställt, att utredning och förslag, ej mindre om det antal tjänstemän inom riket, som till följd af denna lag borde anställas, än äfven om aflönings- och öfriga ekonomivillkor at dem, måtte föreläggas Riksdagen, samtidigt med lagförslagets öfverlämnande för slutlig behandling». Det egentliga intryck, som jag först fick här under remissdebatten i Riksdagen, gjorde, att jag kom att göra detta yrkande. Jag hörde då från flera olika håll klagas öfver att Riksdagen kommit att fatta beslut, hvilka från finansiell synpunkt hade sådana följder, som Riksdagen vid fattande af beslutet icke önskade, så att man, då man skall taga konsekvenserna af sina beslut, ryser för dessas följder. Jag kom då i mitt stilla sinne såsom nykomling att undra på, huruvida ett sådant förslag nu kunde förehgga, eller huruvida man icke borde söka åtminstone att få detta förslag, ehuru det ej är af större innebörd, så utredt, att Riksdagen kunde se, hvad den åsyftade institutionen skulle komma att kosta, sedan den en gång kommit till stånd.

Jag skall nu först be att få litet uppehålla mig vid det antal skiljeman, som man möjligtvis har att förutse till följd af det här föreliggande lagförslaget. Som jag då finner af utskottsberäkningarna, som i detta fall har återgifvit hvad Kungl. Maj:t i sin proposition framhållit, har öfverstathallareämbetet i Stockholm jämte de flesta utaf Konungens befallningshafvande i riket uttalat sig för ett större

Angående
förslag till
lag angående
medling i
arbetstvister
m. m.

(Forts.)

antal skiljor, eller att länet i regeln borde utgöra ett distrikt med en skiljor. Vissa utaf dessa myndigheter, som representera de stora länen, hafva emellertid uttalat sig för, att dessa stora län skulle delas i två eller tre distrikt. Då jag försökt att taga medeltalet utaf detta, så har jag kommit till det resultat, att man har att emotse omkring 30 à 35 skiljor för hela riket. Ett par af ämbetsmyndigheterna hafva också föreslagit, att det borde vara större distrikt med en skiljor i hvar distrikt. Och om man går ut ifrån, huru detta skulle komma att gestalta sig, torde man komma att hafva att emotse 6 à 8 skiljor för hela riket. I fall man kan förutsätta, att hvarje skiljor — under antagande att det blir smärre distrikt — skulle komma att aflönas med en fast årlig aflöning af 2,000 kronor, och om man har att räkna med 30 à 35 skiljor för hela riket, skulle vi få en årlig fast aflöningsstat till dessa på 60 à 70,000 kronor. I senare fallet, om det blir större distrikt med en skiljor i hvarje, hafva myndigheterna föreslagit 5 à 6,000 kronors aflöning till hvar. Och i så fall torde kunna förutses en fast aflöning till dessa årligen af 35 à 40,000 kronor. Det må nu vara, och jag anser det icke vara oberättigadt att, hvad den fasta aflöningen till dessa skiljor beträffar, denna utgår utaf staten, men hvad rese- och traktamentsersättning till dessa vidkommer, så anser jag icke, att det är rättvist, att dessa ersättningar utgå af statsmedel, utan att dessa böra betalas af dem, som åtnjuta förmånen af skiljorännens mellankomst. Ty vi få väl ändå komma ihåg, att det är icke alla näringar inom landet, som behöfva dessa skiljor. Jordbruket t. ex. har det icke så staldt i dessa afseenden, att skiljorännerna blifva till någon fördel för detsamma. Och det finnes väl också andra näringar, som kunna tänkas icke hafva synnerlig stor fördel utaf denna institution. Jag anser det alltså vara rättvist, att staten betalar den årliga fasta aflöning, som kan komma att bestämmas till dessa skiljor, men att de, som i hvarje fall påkalla deras bistånd, böra betala dem rese- och traktamentsersättning i det speciella fall, då skiljorännens hjälp påkallas.

Med afseende å den utredning, som föreligger om det antal skiljor, hvilket skall anställas, så har såväl Kungl. Maj:t som utskottet kommit till det resultat, att detta antal bör, sedan lagen är antagen, af Konungen bestämmas. Men för min del kan jag icke hjälpa, att jag tycker, att det hade varit angeläget att vid utredningen af en sådan fråga som denna låta såväl de större industriernas arbetsgifvare som också arbetarna, så långt detta kunnat ske, uttala sin åsikt i saken, och sedan låtit myndigheterna yttra sig, innan förslaget, om jag så får säga, framlagts till slutlig komplettering här inom riksdagen, där ju representanter från landets olika delar finnas, som kunna, jag vågar säga det, bättre än Konungens befallningshavande afgöra frågan. Ty det är väl alldeles omöjligt för en sådan central myndighet, äfven om den har den största sakkunskap och kapacitet, att kunna afgöra frågan så, att det blir fullt tillfredsställande. Jag anser därför, att det icke är rätt, och jag tror icke att det skulle blifva lyckligt, om Riksdagen lämnade från sig beslutanderätten i detta afseende.

Hvad nu det egentliga lagförslaget vidkommer, så skall jag be att med afseende å den nu upplästa paragrafen få göra en liten erinran. Jag tycker, att det är en egendomlig stilisering af andra paragrafen. Nej, förlåt; då hvarje särskild paragraf skall särskildt antagas, skall jag be att få yttra mig, då vi komma till 2 §. Men jag skall i alla fall be att redan nu få säga, att oakadt jag åtminstone själf vill påstå, att jag är lika varm vän som någon utaf en god lag i här föreliggande afseende, så tror jag, att det förslag, som här föreligger, icke är antagligt såväl med afseende å förslaget i sig själf som med afseende å den ofullständiga utredning i fråga om både skiljomännens antal och deras löneförhållanden.

Jag ber därför redan nu att få yrka afslag på det hela, men därest, såsom jag förmodar, hvarje paragraf kommer att särskildt föredragas, skall jag också be att få yttra mig vid andra paragrafen.

Herr Räf: Ja, herr talman, ursprungligen hade jag tänkt att i anledning af det af Kungl. Maj:t framlagda lagförslaget väcka motion i denna fråga, men jag hann verkligen icke fullborda motionen, förrän jag ansåg det vara för sent att aflämna densamma, och för öfrigt tyckte jag det vara något oformligt för en ny riksdagsman att yrka afslag på ett af Kungl. Maj:t i denna ordning framlagdt förslag. Detta gör, att jag nu i afton vill yttra mig i frågan, ehuru jag anser äfven det tämligen lönlöst, då jag nu därtill har sammansatta stats- och lagutskottet enhälligt emot mig. Men eftersom jag tar för gifvet, att denna lag kommer igen år efter år, vill jag yttra mig redan från början för att vid de kommande riksdagarna — om jag till och med kanske någon ytterligare period kommer att sitta kvar i riksdagen — jag då kan hafva att taga fasta på hvad jag sagt något år förut.

Jag skall då från början bedja att få säga, att jag anser lagen *välmenande*. Och det är icke underligt, att den är välmenande, ty den är tillkommen i anledning af motion från välmenande personer. Den af Kungl. Maj:t tillsatta kommitténs män äro ej heller mindre välvilliga. Vi äro alltså öfverens om att lagen är välmenad och att man därför från den synpunkten kan mottaga den välvilligt. Men därmed är emellertid icke sagdt, att den är praktisk eller tillämplig. Vore det emellertid så, att den icke vore annat än välmenande och värdelös, kanske jag icke skulle hafva yttrat mig, men jag anser dessutom, att den verkligen är skadlig, och det är just med hänsyn till denna skadlighet, som jag ber att få yttra mig vidare och slutligen yrka afslag.

Då jag alltså går till lagen i fråga, ber jag att först få fästa mig vid namnet lag. Ursprungligen har den kallats förordning, men detta har sedermera förändrats till lag, och detta har, såsom chefen för civildepartementet sagt, skett därför, att Riksdag och regering skulle samfälligt få i öfverensstämmelse med § 89 i regeringsformen utarbete den. Jag betviflar emellertid verkligen, att det kan vara berättigadt att kalla det, som här föreligger, för lag. Jag tror ej heller, att det ens till sin egen natur eger förutsättningar för att kallas förordning. Med lag och förordning förstå vi en rättsnorm, och en rättsnorm som är förpliktande för båda parterna. Denna grundbestämmelse tar jag

*Angående
förslag till
lag angående
medling i
arbetstvister
m. m.
(Forts.)*

Angående
förslag till
lag angående
medling i
arbetsstrider
m. m.
(Forts.)

direkt från auktoriteter, som äro på sätt och vis auktoriserade af Riksdagens båda kamrar. Nu tänker jag, att herrarne hafva så pass grundligt genomläst förevarande lagförslag, att de insett, att det icke skulle blifva förpliktande ens för någondera parten. Det skulle icke vara förpliktande under något tillfälle af hela rättsproceduren. Jag kan helt enkelt t. o. m. vägra att efterkomma skiljomannens kallelse. Jag kan inställa mig vid första sammanträdet, men sedan vägra att komma tillbaka, och jag kan inställa mig vid både första och andra tillfället, men sedermera gå hvart jag behagar. Och hvilken som helst dom som än må fällas öfver mig af respektive skiljomen, så har denna dom för mig rakt ingen betydelse. Är det så, att jag har någonting, så kanske det kunde vara något riskabelt, men har jag icke någonting, så är hela domen alldeles utan all reell betydelse. Ja, herrarna, och isynnerhet juristerna torde således finna, att det icke finns någonting i hela vår lagsamling, som är så utan all förpliktelse eller förbindelse som den här ifrågasatta lagen.

Redan ur denna synpunkt tar jag för gifvet, att lagen icke skulle verka hälsosamt på samhället, konstitutionellt taget, ty det kan väl icke vara hälsosamt att hafva *ett* slags lagar, som man måste rätta sig efter, och *ett annat* slags lagar, som man icke behöfver rätta sig efter. Man skulle då behöfva klassificera lagarna i två slag, ett slag, som hade förpliktande verkan, och ett slag, som icke hade förpliktande verkan. Det vore väl också då bäst att förse lagarna med riktiga kännemärken, så att man kunde veta, hvilka lagar man skulle hafva respekt för och hvilka man icke behöfde respektera.

Men, säger man, någonting måste i alla fall åstadkommas. Ja, mine herrar, men skola vi åstadkomma någonting, så låtom oss då åstadkomma någonting effektivt. Jag tar för gifvet, att ingen af oss anser, att det finnes så otillräckligt med lagar, att vi, endast för att få kvantiteten full, skola göra en till, äfven om han icke kan blifva förpliktande. Om man läser ett kronologiskt register öfver de lagar, som tillkommit under de senare åren, finner man, att vi hafva ett tillräckligt antal i alla fall, och den, som har en arbetskår på 20 eller 30 man, behöfver snart sagdt själf vara jurist för att se efter, att han icke kommer i konflikt med de lagar, som finnas, och den, som har 300 eller 400 arbetare, behöfver snart ovillkorligen en särskild jurist för samma saks skull. Sålunda behöfs icke denna lag från kvantitetens synpunkt, utan frågan är, huruvida man åstadkommit något praktiskt dugligt eller ej.

Nu öfvergå vi till själfva lagtexten.

I 1 § förordnas: »För hvart och ett af de distrikt, i hvilka riket för sådant ändamål af Konungen indelas» o. s. v. Huru många dessa distrikt skola vara, vet ingen människa. Kungl. Maj:t har förklaradt, att han icke bestämt sig. Landshöfdingeämbetena hafva föreslagit, det ena så många och det andra så många. Sannolikt blir det, såsom herr Olsson nyss sade, ett 30-tal. De flesta landshöfdingeämbetena hafva nämligen syftat därpå, att det skulle blifva ett för hvarje län. Dessutom säger landshöfdingeämbetet i Västernorrlands län, att där behöfver upprättas tre distrikt. Vidare hafva vi Stockholms stad, som skulle blifva ihågkommen som ett särskildt distrikt.

Det skulle således tillsammans bli 30 eller 35 stycken. Och dessutom skola skiljemännen bredvid sig hafva suppleanter. Lägger man dessa till, så kommer man upp till ett 60-tal.

Och därvid kan jag i parentes ej annat än röra vid arbetsgifvarnes eller arbetarnes — gränslinierna dem emellan äro ej så skarpa nu som förr — ställning till hela denna nya »myndighetsgåfva». Jag tror nämligen, att vi ha tillräckligt redan nu af ämbetsmän. Jag kom härom dagen på kontoret, det var vid tiotiden på dagen, och vid den tiden äro alla ämbetsmän ännu icke vakna, men icke förtytt) där fem sådana personer och väntade på åtskilliga angelägenheter. Och ändå låg jag icke i tvist med någon af dessa personer. De hade nu hvar och en sina åligganden att sköta. Det behöfs särskildt folk för att mottaga alla besökande och expediera alla papper. Är man arbetsgifvare, har man sannerligen under dessa tider tillräckligt att göra utan att taga emot mycket främmande, åtminstone klockan 10 på f. m.

Vidare ber jag att få göra ytterligare ett par mindre anmärkningar. Det står här, att *Konungen* skall förordna förlikningsman. Med »*Konungen*» förstå vi vanligtvis i dagligt tal, Hans Majestet Konungen. En sådan uppfattning ingår i det allmänna medvetandet. Och därom kunna vi här säga att det är galet, ty vi veta bättre, eller att vi icke skola mena, som vi säga. Men det står likväl fast, att *folket* med ordet Konung syftar på honom personligen. Och herrarna kunna vara vissa om, att den sålunda af »Konungen» tillsatta förlikningsmannen kommer här i Sverige, lika väl som motsvarande person i utlandet, att blifva en mycket populär man, ty han kommer att synas i sömmarne och han kommer att tadlas från alla håll och kanter, i synnerhet om han vill vara något så när effektiv af sig, hvilket kanske vore det allra bästa, att han icke blefve. Jag säger ännu en gång, att jag icke tror, att det är rätt välbetänkt, att ordet »Konungen» sättes i samband med förordnande af denna person. För min del tycker jag — om det nu öfver hufvud taget är skäl att alls diskutera några detaljer i den här frågan — att det vore rådligast, att Konungens befallningshafvande utsåge förlikningsmannen, så att man ej behöfde riskera, att åtminstone Konungens person neddroges till diskussionsämne i strejkhärdar.

Vidare skall jag be att få fästa uppmärksamheten därpå, att det icke är så lätt att erhålla några sådana här förlikningsmän. Här ha flera motionärer vid föregående riksdagar redan på förhand reserverat sig och yrkat, att man icke måtte till förlikningsmän taga militärer. Det ligger väl annars mycket nära till hands, att man har någon sådan vän borta i viken, som man passar på och sätter till förlikningsman, men — som sagdt — däremot har man redan reserverat sig. Det är gifvet, att till denna befattning lämpar sig icke en person, som är enbart jurist, ty den person, som skall sköta dessa angelägenheter, måste ovillkorligen vara en man, som är så djupt inne på industriens och näringsarnas område, att han verkligen kan i detalj följa arbetet. Det förutsättes för resten alldeles tydligt här. Och allra minst duger det, att man kommer med en kronofogde eller en länsman eller dylikt, utan det behöfves verkligen — och jag antager,

Angående
förslag till
lag angående
medling i
arbetstvister
m. m.

(Forts.)

att man knappast har något annat att välja på — en riktigt duktig arbetsgifvare. Ja, det låter nog mycket illa att tala om en arbetsgifvare på denna plats och i detta sammanhang, men — som sagdt — man har icke något annat att välja på. Men hurudan måste denne arbetsgifvare vara? Jo, pro primo en person, som äger fullt förtroende och har en god karaktär. Detta är första villkoret för att parterna skola kunna hysa förtroende för honom. Men han måste äfven vara något så när bevandrad på flera områden af det industriella lifvet och näringslifvet. Dessutom måste han vara något litet hemma i juridiska former, ty mellan arbetsgifvare och arbetare eller rättare sagdt mellan de båda parterna — ty det är, som jag nyss sade, mycket vanskligt att begagna uttrycket arbetsgifvare eller arbetare — följer man nu ganska noggrant formerna; det duger inte att vara nonchalant därvidlag. Han måste vidare med uppmärksamhet följa förhållandena inom landet, som äro af intresse för hans fack, och jag antager, att han äfven måste följa de utländska rörelserna och den utländska arbetsmarknaden på det område, som han representerar. Han måste alltså vara en person med någon språkkänedom. Tro nu herrarne, att man kan få en person, som sitter inne med alla dessa egenskaper, som ovillkorligen fordras för att vara en effektiv förlikningsman, att för 300 kronor, som Kungl. Maj:ts befallningshafvande i något län ansett utgöra tillräckligt fast arvode åt denne förlikningsman, åtaga sig denna syssla, nej det går väl knappast för 2,500 kronor jämte det dagtraktamente, hvilket belopp öfverståthållareämbetet ansett »till en början» vara skäligt. En af Kungl. Maj:ts befallningshafvande har satt denna summa till 6,000 kronor, men jag tänker i alla fall, att litet hvar, som har en något så när god ställning, knappast vill lämna denna för ett år mot en ersättning af t. o. m. 6000 kronor. Och erfarenheterna från utlandet visa, att förlikningsmännen ofta måste afgå och ersättas med nya.

Då jag ärnar yrka afslag på hela det föreliggande lagförslaget, tager jag mig nu den friheten att med herr talmannens redan gifna tillåtelse vidröra allvarligare delar af detsamma och öfvergår således till 2 §. Där är nu stadgadt åtskilligt, om hvad förlikningsmannen har att göra, och detta är ganska mycket. Bland annat har han att taga befattning med förliknings- och skiljenämndens tillsättande. Jag ber därvidlag att få fästa herrarnes uppmärksamhet på en sak. Medlemmarne i dessa nämnder skola väl, förmodar jag, utses genom röstning. Men huru det än skall gå till, hvilka arbetare tro då herrarne komma att få det största inflytandet på dessa nämnders sammansättning? Med den nuvarande situationen bland arbetarne i vårt land måste det ovillkorligen komma att bli de organiserade arbetarne. Jag klandrar visst icke de organiserade arbetarne, nej långt därifrån. Men i närvarande stund är det väl nästan uteslutande socialdemokraterna, som äro organiserade, och det blir alltså de, som få det största inflytandet på dessa nämnders sammansättning. Därmed har jag icke sagt, att detta är något illa. Förutsatt att dessa organiserade arbetare verkligen hysa intresse för den nuvarande staten, och staten följaktligen hyser intresse för dem, är det alldeles i sin ordning, att man på något sätt befordrar dessa således gemensamma intressen. Dock torde

väl ännu kunna sättas i fråga, om statens och socialdemokraternas intressen äro så lika, att den förra behöfver på detta sätt gå den senares ärenden.

Jag skulle kunna yttra mig om § 3 i förslaget, men då jag anser det icke tjäna någonting till att ingå i alla detaljer, skall jag genast öfvergå till att tala om § 12, då jag, som jag sade ifrån början, anser mig nu ha frihet att tala om hela förslaget och hvilken del däraf och i hvilken ordning jag behagar.

Såsom jag påpekat förut, saknar denna lag nästan helt och hållet lags natur. Men här i § 12 synes lejonet liksom ha varit framme. Där är icke blott hartassar, utan äfven litet annat med. Denna § lyder, som följer:

»I fråga om rättsverkan, som må tillkomma öfverenskommelser, utfästelser eller andra beslut, som af de tvistande ingås eller fattas under förhandlingar, hvilka enligt denna lag äga rum, gäller allt efter beslutens innehåll och det sätt, hvarpå de tillkommit, *hvad allmän lag förmår.*»

Så där ja, det skulle finnas en liten, liten smula, och det var ju åtminstone välment, det lilla, som fanns. Om nu två blifva behandlade enligt denna lag, och det gör den ena detsamma, hvad gällande lag innehåller, medan den andra återigen drabbas fullständigt af densamma, tror jag icke, att den senare personen har så stor benägenhet att, då situationen är sådan, ställa sig som motpart. Och vägrar han bara lyda kallelsen, så behöfver han alls icke frukta lejonanden i 12 §.

Jag har velat fästa uppmärksamheten på denna § 12, innan jag nu öfvergår till §§ 6 och 7. I dessa paragrafer ha vi just det egentliga och ömsesidigt gällande straffmomentet. Nu stadgas i lagen, att de tvistande skola kallas till sammankomst inför förlikningsmannen eller nämnden. Kallas jag så vederbörligen och infinner mig, är ju allt bra, och kommer jag icke, kan ingen hjälpa det. Men om jag icke kommer, får jag en förfärlig domare öfver mig, och den heter allmänna opinionen. D. v. s. alltså, där Kungl. Maj:t icke längre räcker till, skjuter Kungl. Maj:t ifrån sig domsrättigheterna till den allmänna opinionen. Förut ha vi i vårt land icke brytt oss så mycket om den allmänna opinionen. Vi ha i sista instansen uteslutande dömts af Kungl. Maj:t, men nu säger man, att Kungl. Maj:t icke kan reda upp denna sak, utan det måste allmänna opinionen göra.

Men är då allmänna opinionen en så säker domare? Jager inrar mig, hurusom vi för icke länge sedan privatim här i riksdagen afhandlade Flädiesaken och hurusom af denna sak blef en alldeles märkvärdigt stor bubbla, i hvilken en stor del fick rum. Så skickade Göteborgs Handels- och sjöfartstidning en person — och en sådan är ofta bättre än både en »tidning» och »tidningsredaktionen» — ner till Flädie, och denne person stack på bubblan, och då föll den strax ihop, och nu vill man icke höra talas om den saken längre.

Det finnes nämligen två slags opinioner, en, som uppstår ofantligt fort och som är färdig med sitt utlåtande på 14 dagar eller en månad, och en, som uppkommer mycket sakta, hvilken tager kanske ett år, 2 år eller 20 år i anspråk, innan den är färdig, beroende på sakens beskaffenhet. Den senare opinionen är afklädd allt hvad

Angående
förslag till
lag angående
medling i
arbetstvister
m. m.
(Forts.)

Angående
förslag till
lag angående
medling i
arbetstvister
m. m.

(Forts.)

osanning heter på alla håll, så att endast sanningen står kvar. Det är den rätta opinionen. Men i fråga om denna lag skulle en person naturligtvis blifva utsatt, icke för den sanna opinionen, utan för den uppkonstruerade, som genast är färdig till dom.

Huru skall man nu enligt lagen ställa, så att en person kommer ut för opinionen? Ja, förr i världen fanns något, som hette kyrkstraff, och det bestod däri, att den, som på något sätt försyndat sig, skulle stå på gängen. Enligt denna lag skall man icke stå på gängen, utan man skall föras upp på kyrkans predikstol och detta inför hela församlingen. Det skall heta: Se, hvilken person han är! Han har icke behagat ställa sig till efterrättelse denna lag, som har endast en enda lejonklo i sin 12 §.

Men denna lag vet också om ett annat sätt att låta den tveksamma komma ut för opinionens gissel, och detta är, enligt samma 6 §, tidningsstraff. Hans namn skall publiceras i tidningar. Och detta är något, som människorna nu för tiden synas vara mycket känsliga för. Jag vet af egen erfarenhet, hvad det vill säga att få tidningsstraff, och för mig är det icke så synnerligen farligt, utan är mången gång till och med särdeles hälsosamt. Men det finnes vissa människor, som ha en ofantlig skräck för tidningsstraff, ja, så att de riktigt springa sin väg, om de få se en tidningsman, som de frukta skall på ett eller annat ofördelaktigt sätt omnämna dem. Jag hinner till dem, som äro jurister, och till dem, som nyligen motionerat om att böter böra pådömas med hänsyn till hvars och ens förmåga att betala dem, om icke detta straff, tidningsstraffet, utfaller bra olika, allt eftersom man har tjock eller tunn hud. Men allt skämt åsido, jag vill be herrarne allvarligt betänka, huruvida det kan vara Riksdagen värdigt att låta den allmänna opinionen vara domare i en sak, om hvilken den icke äger den ringaste kunskap. Det är rent af upprörande, att man skall tänka sig, att man skall upphöja den allmänna opinionen till domare, där Kungl. Maj:t slutar. Det är inga leksaker, det här är fråga om, och man måste ovillkorligen besinna, hvilka följder något dylikt kan medföra från såväl personlig som moralisk och annan synpunkt. Nej, jag tror, att det är bäst, att vi behålla den domare, som vi haft hittills, nämligen Kungl. Maj:t. Och hvad tro herrarne för resten, att hela vårt land kanske i närvarande stund vore, om vi icke haft personer, som vågat sätta sig öfver opinionen. Jag kan icke nog starkt betona denna frågas vikt, och jag hoppas, att hvad jag sagt finner genklang hos litet hvar här i kammaren, som allvarligt tänker på frågans innebörd.

Ja, men — säger man — den, som blifvit kallad, kan väl i alla fall gärna infinna sig. Ja, för allt i världen, det kan han visst göra det, om han har godt om tid, ej fruktar § 12 och har lust att företaga sig något, som icke tjänar någonting till. En person A tager emot en order från någon utanför stående och lämnar den sedan till B. Emellertid kommer någon från Stockholm eller annorstädes ifrån och talar med denne, och detta har den besynnerliga verkan med sig, att B säger: Det går icke riktigt bra för oss att arbeta, vi måste blifva utaf med den eller den verkmästaren eller den eller den ingenjören. Eller också vill B ha mera betaldt, eller är det något

annat fel. Man har nämligen råkat få reda på, att A är pliktig att betala 100 kronors böter för hvarje dag, som öfverskjuter den bestämda leveranstiden, och dessutom riskerar att eventuellt få hela ordern refuserad. Om nu A icke vill gå in på B:s fordringar, hotar B med skiljenämnd, och då har A att välja mellan att antingen i ena fallet fullgöra sin leverans men blifva hängd på predikstolen eller föremål för tidningsmeddelanden eller i andra fallet börja processen men icke få leveransen färdig, utan böta stora belopp och kanske till och med själf få behålla den hel- eller halffärdiga varan. Tänk för resten bara på skördetiden och vid många andra brådskande tillfällen inom industrien och näringarna! Mine herrar, man är icke alltid i sådana omständigheter, att man kan finna sig i hvad som helst, utan det gäller att handla och handla utan uppskof.

Ja, säger man, detta är ett hårdt tal. Men det är nog blott Räf, som talar på det sättet, och det har naturligtvis icke någon betydelse, ty han är ny riksdagsman och för en sådan och allra minst för honom kan man ha någon respekt.

Näväl mina herrar! Jag skall då öfvergå till att använda det gröfre artilleriet, som icke är tillverkad vid egen verkstad och som jag hittills sparar. Jag åberopar då den kommitté, som haft med denna fråga att göra. Denna kommittés alla medlemmar ha varit mycket villrådigas, den ena delen af densamma har kommit med ett förslag och en annan med ett annat. Allt häntyder, som sagdt, därpå, att man icke riktigt vet, hur man skall bära sig åt härvidlag. Men det är icke blott kommittén, som varit osäker, utan äfven andra ha undrat, hur det här skall komma att gestalta sig. Kommitténs slutliga utlåtande blef som bekant remitteradt till samtliga rikets länsstyrelser, och jag har här i sammandrag, hvad en stor del af dessa har yttrat i frågan. Om herrarne grundligt gått igenom länsstyrelsernas utlåtanden, ha herrarne funnit, att ingen länsstyrelse har haft fullständigt förtroende för detta lagförslag. Däremot ha de ansett det vara välmönt och i många afseenden värdt att beaktas o. s. v. Jag har nu här antecknat, hvad de länsstyrelser, som yttrat sig mera bestämdt, sagt i frågan. Sålunda säger öfverståthållareämbetet: »Öfverståthållareämbetet är alltså icke benäget att vänta sig synnerligen stora resultat af hela den föreslagna lagstiftningen»; landshöfdingeämbetet i *Stockholms län* säger, att syftet med denna lagstiftning torde »svårigen kunna vinnas genom den föreslagna förordningen», och att endast genom »obligatoriskt skiljedomsförfarande — — — arbetsinställelse vare sig från arbetsgifvare eller arbetare lär kunna förhindras»; landshöfdingeämbetet i *Upsala län* meddelar, att »Arbetsgifvare och arbetare hafva redt sig ganska bra på 'egen hand' förut, och att erfarenheten inom länet icke gifver stöd för det antagandet, att kommitterades förslag om anställande af förlikningsmän ännu är af behovet påkalladt»; landshöfdingeämbetet i *Södermanlands län* säger, att det »ej vågar hoppas, att den föreslagna lagstiftningen om medling i arbetstvister skall åtminstone under den närmaste framtiden medföra mera afsevärda verkningar till förebyggande af sådana tvister»; landshöfdingeämbetet i *Jönköpings län* anser med hänsyn till erfarenheterna i utlandet, att man »knappast vågar

Angående
förslag till
lag angående
medling i
arbetstvister
m. m.
(Forts.)

Angående
förslag till
lag angående
medling i
arbetstvister
m. m.
(Forts.)

göra sig några större förväntningar om verkningarna af det nu föreliggande förslaget; landshöfdingeämbetet i *Kalmar län* är »för öfrigt icke alldeles öfvertygadt, att ifråguvarande institution — den må anordnas på ena eller andra sättet — skall kunna utträta det gagn, som därmed åsyftas»; landshöfdingeämbetet i *Skaraborgs län* säger, att man Dingalunda vågar hysa stora förhoppningar om lagbestämmelsers förmåga att förekomma och lösa tvister mellan arbetsgifvare och arbetare» och landshöfdingeämbetet i *Västernorrlands län* uttalar, att »föga förhoppning finnes för det antagandet, att statens mellankomst i medlande syfte skall kunna något utträta»

Landshöfdingarna äro nog större auktoriteter för många här i kammaren än de äro till och med för mig.

Ja, nu säger emellertid karske någon, att det må så vara, att länsstyrelserna yttrat sig på detta sätt, men de ha ju icke någon erfarenhet i denna sak, och därför kan man icke sätta mycken tro till dem. Men om vi däremot se på, huru försök med dylika lagar utfallit i utlandet, så finner man något helt annat. Nåväl, så gå vi till dessa beprisade utländska förhållanden på detta område och af dem draga våra slutsatser beträffande lagar sådana som denna. Jag har här en redogörelse för, huru förhållandena härvidlag gestalta sig i utlandet. Jag tror då icke, att jag behöfver tala om förhållandena uti Holland och Belgien i detta afseende, ty hurudana dessa äro, tror jag snart sagdt hela världen känner till. Jag skall i stället tala något om andra länder, och jag vill då följa den redogörelse härom, som är intagen som bilaga i kommitténs betänkande och vill då påpeka, »att särskild skiljedom på sista tiden förlorat kredit i *England*, åtminstone hvad de större konflikterna, intressetvisterna, beträffar», då under åren 1896—97 och 1898 reglerandet där skedde genom skiljedom i respektive 2, 1,6 och 1,9 samt genom medling eller förlikning i 3,1 och 4 % af samtliga tvister; att, hvad *Kanada* beträffar, dylik lag, så långt man har sig fullt bekant, visat sig »fullständigt resultatlös»; att en dylik lag i *Nya Sydwalet* »förblef så godt som en död bokstaf», tills han i mars 1896 upphörde att gälla; att »de flesta af dessa *amerikanska* lagar tyckas emellertid hafva föga utträttat», hvilket vill säga, att de i 1,5 % af alla tvister fört förhandlingarna till ett lyckligt resultat; att »de jämförelsevis obetydliga resultat lagen (i *Frankrike*) hittills åstadkommit anses bero på »diverse förhållanden, som man genom nytt lagförslag, antaget i slutet af år 1900, sökt afhjälpa; att dylik lag af år 1900 i Schweiz »mottagits med så föga sympati af de organiserade arbetarna, att de sökt anlita allmän folkomröstning för att få den förkastad»; att »de *tyska* industridomstolarna ännu icke ha förskaffat sig något synnerligt stort förtroende, på intressetvisternas område, ehuru det visserligen befinner sig i tillväxt», hvilket vill säga, att 4-års-perioden 1893—1896 inträffade respektive 116, 131, 204 och 483 arbetsinställelser med respektive 3, 7, 13 och 18 eller 2,6, 5,4, 6 och 3,7 % genom dessa domstolar uppnådda öfverenskommelser; att i *Italien* »endast i 1 strejk af årets 217 hade ett kollegium inskridit och åvägabragt lönehöjning» och att i *Osterrike* »vid den enda arbetsinställelse, vid hvilken lagen kom-

mit till användning — — — misslyckades institutionen att åstadkomma uppgörelse o. s. v.

Man finner således häraf, att utlåtandena från Kungl. Maj:ts befallningshafvande stämma ganska väl både med hvad jag förut sagt och med erfarenheten från utlandet i detta afseende.

Nej, mina herrar! En dylik s. k. lag skall, om den ej äger andra förutsättningar, alltid misslyckas. Och hvad detta som länsstyrelserna och andra kalla »försök» beträffar, så är då visst och säkert, att det aldrig skulle lyckas i något annat afseende än att skaffa oss en stor tjänstepersonal med 150- à 200,000 kronor lön, som genom sin inblandning skulle i minst lika många fall försvåra som förbättra situationen. Det står här i betänkandet bland annat: »Efter denna beräkning skulle ett belopp af 40,000 kronor, åtminstone till en en början, innan man inom detta område vunnit mera erfarenhet, vara tillfyllest för betäckande af omkostnaderna för förlikningsmännens aflönning.» Det är alltså endast »till en början», som detta belopp är tillräckligt och således försökets första »lyckträff».

Nu säger man, att vi måste dock besinna att en hundratusen dagsverken — till så mycket har man fått ihop det — årligen gå förlorade genom strejker. Men är nu detta då så mycket? Det innebär i själfva verket, att ett dagsverke går förloradt på en 1100 à 1200 dagsverken. Ja, det är väl nog, menar man, och det kan väl så vara, men jämfördt med andra förhållanden är det rakt ingenting. Om vi se efter, huru många dagsverken gå förlorade på grund af rusdryckshandteringen i vårt land, skola vi finna, att det på 14 dagar blir lika mycket som genom strejker på ett helt år. Jag såg nyligen i en statistik, att i vårt land gå årligen omkring 3,000,000 dagsverken förlorade genom rusdryckshandteringen. Nu skall ingen säga, att jag står här och håller nykterhetspredikan. Jag gör endast en jämförelse härvidlag för att visa, att vi äro på god väg att, som det heter »sila mygg och svälja kameler».

Man säger vidare, att strejkerna åstadkomma så många olyckor, man slår in hufvudet och bryter af armar och ben på hvarandra. Ja, men detta gäller i ojämförligt mycket högre grad beträffande rusdryckshandteringen. För öfrigt ber jag att få fästa uppmärksamheten därpå, att hur man än konstruerar härvidlag, skola arbetsinställelser i alla fall uppkomma. Sådana ha funnits i alla tider och i alla länder och komma fortfarande att finnas, man må stifta aldrig så många lagar. Det ligger i sakens natur. Man måste hvila sig en stund, medan man språkas vid om åtskilliga saker.

Men — säger man — man måste väl råda bot på detta onda. Ja, för allt i världen, om man har något effektivt förslag, så må man gärna göra det. Men först måste man då i alla fall se efter, hvar det onda sitter.

Vi ha för närvarande i vårt land tre slags arbetare, de s. k. fria arbetarne, de socialdemokratiska arbetarne, som tillhöra socialdemokratiska folkföreningar, och slutligen de arbetare, som tillhöra svenska arbetareförbundet. Jag vill nu för ögnblicket icke på något sätt taga parti för eller emot någon af dessa tre arbetarekategorier. Af dessa olika kategorier äro nu socialdemokraterna de dominerande i Stockholm

Angående
förslag till
lag angående
medling i
arbetstvister
m. m.

(Forts.)

Angående
förslag till
lag angående
medling i
arbetstvister
m. m.
(Forts.)

och Malmöhus län. Af statistiken finna vi nu vidare, att i Stockholms stad förekommer 25 procent af samtliga våra strejker och i Malmöhus län 18 procent och i hvardera af de öfriga länen endast $2\frac{1}{2}$ procent. Dessa omständigheter hade kommittén bort något närmare fästa sig vid. Ty om de två socialdemokratiska distrikten Stockholm och Malmöhus län kräfva extra åtgärder, så bör man väl ej därför besvära hela landet.

Då frågar man sig: hvad är då här att göra? Ja, mine herrar, enligt min tanke måste vi ovillkorligen låta de fria arbetarne vara fria och obehindrade i sina förtroliga arbetsaftal med respektive arbetsgivare. Detta tror jag är en så dyrbar klenod, att vi svenskar böra söka göra allt för att få behålla den så länge som möjligt. Och jag tror verkligen att man gör mycket illa, om man med lagar på något som helst sätt rör vid denna frihet och denna förtrolighet, som verkligen förefinnes mellan de fria arbetarne och arbetsgivaren.

Arbetareorganisationerna böra däremot bestämmas som juridiska personer, hvarefter alla aftal mellan arbetare, tillhörande olika sådana organisationer, och mellan å ena sidan sådana arbetare och å andra sidan arbetsgivare böra vid tvister eller annars betraktas och längst möjligt behandlas enligt gällande lag eller »Lagen om skiljomän» eller efter annan möjligen modererad, men i alla fall verkligt förpliktande lag.

Jag vill nu icke längre trötta kammaren, utan vill endast uttala som min slutmening, att då det föreliggande lagförslaget alldeles icke äsyftar något verkligt och ömsesidigt förpliktande, *då* vi vidare sakna en af grundförutsättningarna, nämligen en föreningslag för en lag i detta afseende, men *då* Kungl. Maj:t tillsatt en kommitté för utarbetandet af förslag till nyssnämnda lag och *då* denna kommitté redan under detta år torde vara färdig med detta sitt arbete och *då* slutligen den fria svenska verkliga arbetaren, enligt mitt förmenande, grundadt på 25-årig erfarenhet, säge hvad man vill och huru det än tillfälligt kan se ut, i grund och botten är en bland våra bästa samhällsklasser och således i afseende å sina fria aftal ej behöfver andra och allra minst andra slags lagar och myndighetspersoner än hvarje annan samhällsklass, så finner jag intet som helst skäl att nu i feberysel springa händelserna i förväg och antaga denna s. k. lag med dess nya ämbetsmannakår och stora utgifter, utan tager mig i stället friheten, herr talman, att yrka afslag på såväl Kungl. Maj:ts förslag som utskottets hemställan.

Herr Persson i Tällberg: Herr talman, mina herrar! Den ärade motionären, herr Olsson, började sitt anförande med att säga, att utskottet något missförstått hans motion. Ja, jag får verkligen säga motionären, att jag icke alls begriper hans motion, icke ens nu, efter det anförande, som han här hållit.

Motionären ifrågasätter nämligen i första punkten af sin hemställan, »huruvida skiljoman enligt denna lag borde taga befattning med biläggande af intressetvist mellan arbetsgivare och arbetare i det fall, att utom tvisten stående, därpå icke direkt intresserade, tillåtits att inblanda sig i rörelsen.»

För min del kan jag icke fatta, att en sådan strejk, där personer, som icke äro direkt intresserade af den föreliggande tvisten, inblanda sig i densamma, skulle på något sätt vara mindre skadlig än en strejk, där endast de intresserade parterna själfva ha börjat och fortsatt strejken. Af denna anledning anser jag det vara lika viktigt att skiljoman får ingripa vid strejk af det förra slaget som vid hvilken annan strejk som helst.

*Angående
förslag till
lag angående
medling i
arbetstvister
m. m.
(Forts.)*

I sista punkten af sin hemställan ifrågasätter motionären, »att utredning och förslag ej mindre om det antal tjänstemän inom riket, som till följe denna lag borde anställas, än äfven om aflönings- och öfriga ekonomivillkor åt dem, måtte föreläggas Riksdagen, samtidigt med lagförslagets öfverlämnande för slutlig behandling.»

Detta har motionären skrivit efter det att det föreliggande lagförslaget blifvit till Riksdagen framlämnadt. Men huru skall man då fatta, hvad motionären där säger. Motionären får verkligen ursäktas, att jag icke begriper, hur det skall tillgå, att, sedan ett förslag är framlagdt, kunna, innan förslaget framlägges, få de eller de utredningarna till stånd. Om motionären hemställt om rent afslag å den kongl. propositionen, hade saken varit tydlig, men såsom motionärens yrkande nu lyder, får motionären ursäktas, om utskottet i ett eller annat afseende missförstått honom.

Jag tror emellertid icke, att utskottet gjort sig skyldigt till något sådant. Utskottet har åtminstone gifvit ett så korrekt svar å motionärens framställning, som densamma enligt min uppfattning förtjänar, då utskottet säger: »att Riksdagen må, *utan afseende å* herr O. N. Olssons förevarande motion», etc. Man kan ju nämligen icke fästa afseende vid en motion, som innehåller sådana orimligheter som den ifrågavarande motionen.

Hvad beträffar den siste ärade talarens anföraende, får jag verkligen säga, att jag för min del skulle känna mig frestad att till bemötande upptaga en del af allt det myckna, som han här yttrade, men då han var försiktig nog att i början af sitt anföraende säga, att han hoppades att någon jurist i kammaren skulle svara å hans invändningar — och jag delar uppfattningen, att det fordras minst en jurist för att utreda den talarens framställningar — skall jag icke alls ingå på något svaromål, utan har endast att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Persson i Malmö: Herr talman, mina herrar! Det föreliggande lagförslaget afser ju att söka i den mån, sådant är möjligt, undvika strider mellan arbetsgifvare och arbetare, att afvärja dem, när de hålla på att utbryta och att, äfven om de redan utbrutit, genom medling söka få dem bilagda, så att arbetet kan återupptagas. Jag kan medgifva för mitt vidkommande, att jag hellre sett, om lagen gått något längre och varit något fullständigare, än hvad nu är fallet. Men då hade nog vissa betingelser, som nu saknas, varit nödvändiga. Vi hade då behöft en lag om oinskränkt föreningerrätt i Sveriges land, och vi hade då behöft ha våra sammanslutningar, såväl af arbetsgifvare som af arbetare, legaliserade eller lagligen erkända. Enligt min uppfattning kan något sådant för närvarande

Angående
förslag till
lag angående
medling i
arbetstvister
m. m.

(Forts.)

endast med stor svårighet åvägabringas. Men om vi icke kunna nå det allra bästa, synes det mig vara nyttigt, rätt och klokt, att man söker vinna hvad man kan under nuvarande förhållanden.

Jag tror för min del, att det skulle vara fördelaktigt, om en förlikningsmannainstitution införes, hvilken får det uppdrag, som enligt det kungl. förslaget skulle åligga densamma. Jag tror, att jag kan säga detta med en viss grad af sakkunskap. Jag har nämligen sedan 1888 tillhört de organiserade arbetarne och sedan 12 år deltagit i arbetar-rörelsen såsom medlem i styrelsen för murarnes fackförening. Jag vet, hurudan stämningen är såväl bland arbetarne som också bland en del arbetsgifvare, och tror mig därför kunna påstå, att icke alla hysa den uppfattning, som representanten på Smålandsbänken uttalade. Då långvariga strider utbrutit, som icke så hastigt kunnat afvecklas, har detta oftast berott derpå, att ingen af parterna velat taga första steget för att erbjuda underhandling, därför att detta skulle kunnat tydas som bevis på svaghet och föranleda den andra parten att höja sina villkor eller visa sig omedgörlig. Det är af fruktan för sådant som parterna sedan en konflikt utbrutit icke vilja visa tillmötesgående. Af denna anledning tror jag, att ett sådant lagförslag som detta, om det blefve antaget af Riksdagens båda kamrar och sanktioneradt af Kungl. Maj:t, skulle medföra, att många tvister, som nu kräfvat lång tid, skulle kunna lösas genom fredlig uppgörelse. Jag är öfvertygad om, att, därest vi haft en sådan institution införd förra året, då i södra Sverige den 6 månader långa striden inom byggnadsfacket pågick, denna strid icke behöft bli så långvarig.

När herr Räf drager fram exemplet om A, B och C, synes mig detta tala för, att vi icke nu böra gå utöfver föreliggande lagförslag. Han säger nämligen, att man icke alltid har synnerlig lust att infinna sig på sammanträden, som icke kunna uträtta någonting, men om vi hade en bestämd lag, som stadgade medling och eventuellt skiljedomsförfarande, så skulle man tvingas att böja sig för en eventuell skiljedom.

Då det säges, att de socialistiska arbetarne skulle få största inflytandet på nämndens sammansättning, så tror jag icke det. Jag tror icke, att man kan misstänka de socialistiska arbetarne att äga så stort inflytande, att man skulle taga för mycket hänsyn till deras önskningsar vid utseende af förlikningsmän. En annan sak är, att när nämnden skall tillsättas, så bör den utses af parterna, och är då ena parten socialistisk, så bör den hafva rätt att företrädas af dem, som hylla sådana åsikter.

Herr Olsson i Heden har i sin motion hemställt, att Riksdagen måtte taga i öfvervägande, huruvida skiljoman enligt denna lag borde taga befattning med biläggande af intressetvist mellan arbetsgifvare och arbetare i det fall, att utom tvisten stående, däraf direkt intresserade, tillåtits att inblanda sig i rörelsen. Då han i detta sammanhang talar om s. k. ledare och förtroendemän, tror jag, att han därmed åsyftar dem, som äro styrelsemedlemmar i respektive fackförbund. Han menar alltså, att om t. ex. en konflikt under denna förutsättning utbröte bland mureriarbetarne och jag som ledamot af murerareförbundets styrelse komme till platsen, skulle förlikningsman-

nen icke ha något med konflikten att göra. Jag kan mycket väl förstå denna tankegång. Men enligt mitt förmenande skulle förlikningsmannen, om en sådan bestämmelse blefve artagen, icke få många konflikter att befatta sig med. Ty sådana konflikter inträffa icke så ofta. De flesta konflikter, som pågå någon längre tid, inträffa bland arbetare med organisation, och det åligger vanligen enligt stadgarne någon af dem, som stå i spetsen för samorganisationen, att vid sådana tillfällen infinna sig på platsen för att taga del af saken.

Då det i Kungl. Maj:ts befallningshafvandes i Örebro län utlåtande öfver kommitténs förslag i en bilaga med yttrande från magistraten i Örebro frambålles, att de flesta konflikter nu uppstå så, att ledare på en plats befalla arbetarne att gå i strejk, och då jag förmodar, att någon sådan tanke jemväl ligger till grund för herr Olssons i Heden motion, skall jag be att få upplösa en paragraf i vårt förbunds stadgar, som innehåller bestämmelser om, huru en konflikt skall behandlas, innan den får utbryta, hvaraf herrarne kunna förstå, hvilken befogenhet förbundsstyrelsen har i detta fall. Det heter: »Arbetet kan ej nedläggas i en afdelning eller af samtliga afdelningsmedlemmar med mindre än $\frac{3}{4}$ af samtliga närvarande medlemmar vid på vederbörligt sätt sammankalladt möte rösta därför. Partiell arbetsinställelse får ej ske, såvida icke $\frac{2}{3}$ af de medlemmar saken gäller dessutom därom äro eniga. Beslut i dessa frågor skall fattas medels slutna omröstning.» Jag ber att få tillägga, att det icke finnes något fackförbund i Sverige — och icke heller i något annat land, som jag känner till — där icke arbetsnedläggelse måste föregås af beslut, fattadt med en viss bestämd röstmajoritet, vanligen $\frac{2}{3}$, och hos oss i murareförbundet $\frac{3}{4}$ af de afgifna rösterna. Af denna bestämmelse torde med fullständig tydlighet framgå, att de s. k. ledarne eller förtroendemännen icke ha i sin makt att befalla en enda arbetare att gå i strejk mot sin vilja. Den enda makt de ha är, att, äfven om organisationen enhälligt skulle besluta arbetsnedläggelse, så kan styrelsen säga: Ni få icke göra detta. Det har händt många gånger. Under den tid jag tillhört murareförbundets styrelse, har jag eller styrelsen icke en enda gång uppfordrat arbetarne till strejk. Men många gånger har styrelsen nekat godkänna ett beslut om arbetsinställelse på grund af för höga fordringar eller andra orsaker.

Jag skall icke längre upptaga tiden. Jag yrkar bitall till 1 § i utskottets lagförslag.

Häruti instämde herrar *Branting* och *Larsson* i Västerås.

Herr Thorsson: Då det så väl från herr Råfs som äfven från herr Olssons i Heden sida anförts betänkligheter mot den föreslagna lagen, så har det naturligtvis gjorts därför, att detta lagförslag så att säga måste bygga på den omständigheten, att man icke velat i vår lag fastslå rätten för arbetarne att organisera sig. Man har icke velat i detta lagförslag erkänna, att landets arbetare skulle okränkta få lof att sluta sig till sina fackföreningar. Därför har man heller icke kunnat i lagförslaget erkänna organisationerna såsom förhandlande part. Och därför har man också nödgats tillgripa detta för både ar-

Angående
förslag till
lag angående
medling i
arbetstvister
m. m.
(Forts.)

Angående
förslag till
lag angående
medling i
arbetstvister
m. m.
(Forts.)

betare och arbetsgifvare, som af en eller annan anledning komma i strid, ganska ofarliga förslag.

Men det har nog i vissa hänseenden dock sin förtjänst, fastän jag för min del icke kan förstå, hvilken ståndpunkt förlikningsmannen skulle intaga, om han t. ex. kommer att medla i eller söka afveckla en strid, där en arbetsgifvare har utkastat åtskilliga arbetare, därför att dessa bildat en sackförening. Då är ju striden icke direkt en intressestrid, utan en rättstvist, och under lagförslaget föregående behandling har sagts, att förlikningsmannen endast skall befatta sig med intressetvister. Tolkar han däremot denna rättstvist såsom äfven en intressetvist, så kan han naturligtvis dock icke underlåta att göra gällande sin personliga uppfattning om det rätta eller orätta, som ligger däruti, att arbetarne utestängas från sitt arbete, därför att de bildat en organisation. Det är en sida af saken, som jag tror det icke skadar att framhålla, då vi nu stå i begrepp att fastslå den första rättsnormen, efter hvilken samhället skall inblanda sig i de strider, som uppstå mellan arbetare och arbetsgifvare. Jag har icke fått fullständigt klart för mig, huru man anser, att förlikningsmannen bör uppträda vid sådana tillfällen, och därför passar jag på att framkasta denna synpunkt för att af de mera juridiskt kloka i denna kammare få upplysning, huru förlikningsmannen skall förfara vid en sådan eventualitet.

Jag tror detta är en sak, som man icke bör förbise. Ty det är väl icke obekant för hvar och en, som följt med de strider, som på detta område utkämpats i vårt land, att frågorna om lönernas storlek, om arbetstidens begränsning, om de hygieniska förhållandena i arbetslokalerna o. s. v. jämförelsevis lätt kunnat ordnas, men att däremot stridigheterna blifvit så mycket värre, när man tangerat spörsmålet, om arbetarne skola äga rätt att tillhöra en organisation eller om arbetsgifvaren skall äga rätt att utkasta en arbetare, därför att han sluter sig till sin organisation. Jag är öfvertygad, att det är sådana strider, som kostat både arbetare och arbetsgifvare de största kapitalen.

Då samhället vill söka att ingripa här och reglera förhållandet mellan arbetare och arbetsgifvare, vore det enligt min uppfattning lyckligt, om man också sökte att ingripa och reglera dessa förhållanden, som gifva anledning till de mest djupgående strider i samhället mellan arbetare och arbetsgifvare.

Det är därför att hoppas att också på detta område ännu ofantligt mycket i lagstiftningsväg är att förvänta, och jag vågar uttala, att arbetarne just med hänsyn till berörda förhållanden ställa sig rent af tviflande till det föreliggande lagförslaget. Det är nämligen naturligt, att arbetarne i sin ställning skola ha den meningen, att den blifvande förlikningsmannen skall vara en person med socialt anseende, som det heter. Denne förlikningsman måste i sin barndom vara utgången från ett öfverklasshem och äfven om han är utgången från ett arbetarehem, så har han under sin bana i lifvet, till dess han kommit till den position, han innehar, den dag han kan förordnas till förlikningsman, tillägnat sig en hel del uppfattningar, som göra, att arbetarne skola betrakta honom såsom företrädande arbetsgifvar-

nes intresse i samhället till $\frac{9}{10}$ och möjligen till $\frac{1}{10}$ deras eget intresse. Jag säger, att denna uppfattning kommer att hysas af arbetarne, och därför menar jag, att det kunde vara bra, att man redan nu, innan lagen antages, får ifrån dess upphofsman, nämligen chefen för civildepartementet, något närmare veta, huru han har tänkt sig, att denne förlikningsman skulle ställa sig vid en konflikt om föreningsrätten.

Men för att man icke skall hafva anledning att säga, att vi arbetare skulle vara de, som vilja stjälpå ett lagförslag, hvars uppgift är att åstadkomma medling i arbetstvister, vill jag för min del till fullo instänma i hvad en föregående talare, nämligen herr Persson från Malmö, framhöll därom, att, äfven om förlikningsmannen till en början icke skulle få att göra med andra tvister än rena intresse tvister, hvarmed jag menar sådana tvister, som röra sig om rena lönespörsmål och hvilka kunna få stor omfattning och kosta ofantligt med penningar å ömse sidor, så vore likväl en viss fördel vunnin, icke minst för arbetarne. De, som hysa den uppfattningen, att de organiserade arbetarne endast vilja igångsätta strider, hafva nämligen fullkomligt orätt, ty de organiserade arbetarne äro medvetna om hvad striderna kosta och de äro äfven, så långt det är dem möjligt, försiktiga med att sätta strider i gång.

Jag skall, medan jag har ordet, be att få beträffande en annan sak rikta mig mot den ärade talaren på Smålandsbänken, som vid sin kritik af lagförslaget sade, att det är mycket svårt att uppdraga gränsen mellan arbetare och arbetsgiffvare, ty den ena dagen är man arbetare, den andra arbetsgiffvare. Jag tror, att vi allt mer och mer aflägsna oss från de förhållanden, under hvilka en person kunde vara arbetare den ena dagen och arbetsgiffvare den andra. Allt mer och mer tenderar väl den sociala utvecklingen att skilja arbetare och arbetsgiffvare åt. Allt flere och flere af de enskilda arbetsgiffvarne nödgas att uppgifva sin kamp som enskilda arbetsgiffvare och associera sig med andra i form af bolag för att vara tillräckligt rustade till den strid, de hafva att föra. På samma gång denna utveckling sker, blir väl också möjligheten för arbetaren att blifva arbetsgiffvare allt mer och mer sällsynt. Just denna sociala utveckling är det väl, tror jag, som varit en af de förnämsta orsakerna, som föranledt regeringen att framlägga det förslag, hvilket nu föreligger till granskning i kamrarna. Jag tror, att dessa ekonomiska förhållanden varit en ganska viktig driffjäder.

På grund af hvad jag nu anfört, skall jag be att få ansluta mig till herr Nils Perssons yrkande om lagförslagets antagande. Dock skulle jag vara synnerligen tacksam, om jag kunde få någon under rättelse om, hur man skall betrakta förlikningsmannens uppträdande, då det är fråga om sådana strider, om hvilka man kanske icke är riktigt på det klara med, huruvida de äro rätts- eller intressetvister.

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet Westring: På den direkta uppfordran, som den föregående talaren ställt till mig, skall jag, oakadt den sena timmen, anhålla att få svara några ord. Jag vill då till en början anmärka, att talaren tyckes hafva misstagit

Angående
förslag till
lag angående
medling i
arbetstvister
m. m.
(Forts.)

Angående
förslag till
lag angående
medling i
arbetstvister
m. m.
(Forts.)

sig något dels om hvad kommittén menar med å ena sidan rättstvister och å den andra intressetvister och dels beträffande lagens tillämplighetsområde i detta hänseende. Kommittén skiljer mellan rätts- och intressetvister på det sätt, att kommittén anser en rättstvist föreligga, när tvisten afser tillämpning af ett bestående arbetsaftal. Den ena parten säger: Jag har enligt oss emellan upprättadt kontrakt rätt till det eller det. Den andra parten förnekar detta. Det förekommer väl ytterst sällan, att en rättstvist uppkommer i afseende å det af herr Thorsson berörda förhållandet, att en arbetsgifvare icke vill hafva sina arbetare, därför att de ingå i en fackförening. Det är ju så, att arbetsaftalet i allmänhet är ställt på så kort tid, att en sådan rättstvist ej gärna kan uppkomma. Här gäller frågan någonting annat, nämligen hvad kommittén menar med en intressetvist. Frågan afser här, huru aftalen skola upprättas. Arbetsgifvaren säger: Jag vill antaga eder på det villkor, att ni icke är medlem af fackföreningen. Arbetaren säger: Nej, jag vill icke arbeta hos eder, om jag icke får vara med i fackföreningen. Då gäller frågan ett ordnande af aftalsförhållandet parterna emellan, men icke tillämpning af ett bestående aftal. Det blir icke en rättstvist enligt kommitténs förslag, utan en intressetvist. Vare sig nu en intressetvist eller en rättstvist i oförmälta afseendet föreligger, tillhör det emellertid förlikningsmannen att medla i densamma. Det säges uttryckligen i motiven, att lagen skall omfatta båda slagen af tvister, och i lagen talas endast om »tvister», hvarmed således förstås både det ena och det andra slaget. Huru en förlikningsman i ett speciellt fall skall ställa sig till en tvist af ifrågavarande slag, är naturligtvis alldeles omöjligt att på förhand yttra sig om.

Medan jag har ordet, anhåller jag att i anledning af det framkomna yrkandet om afslag å lagen i dess helhet få göra några små korta antydningar om grunderna för lagen och dess innehåll. Vi behöfva icke, synes det mig, den statistik, som kommittén lämnat, för att vi alla skola hafva en ganska liflig erfarenhet af, att arbetstvisterna här i landet äro af stor omfattning och att de år från år högst betydligt växa. Det bör därför icke kunna förnekas att det är ett verkligt samhällsintresse, att man gör någonting för att förekomma dem. Dessa tvister äro i hög grad förödande, de åstadkomma stora förluster såväl för arbetsgifvarne som för arbetarne. Det synes mig därför, som om både arbetsgifvare och arbetare borde vara i högsta grad intresserade af att få till stånd någon organisation, hvarigenom man kunde söka råda bot på de missförhållanden, som dessa strejker otvifvelaktigt innebära.

Nu är det ju visserligen sant, att man icke kommer så särdeles långt med den ifrågasatta lagstiftningen. Men hvarför gör man icke detta? Jo, det är därför att man icke kan lägga alltför stora band på den enskildes handlingsfrihet. Man kan icke döma en person att gå i arbete hos en arbetsgifvare på de villkor, som en domstol finner skäligen. Man kan icke heller döma en arbetsgifvare att drifva en näring på sådana villkor, som han finner icke vara förenliga med sin ekonomi. Man kommer sålunda icke därhän, att man med lagens bjudande makt kan tvinga parterna att göra så eller så.

Man måste lämna frihet å ena sidan för arbetsgifvaren att upphöra med driften af sin affär och å andra sidan för arbetaren att upphöra att arbeta hos honom. I åtskilliga främmande länder har man dock gått längre än här. Men där är förutsättningen för att man kan gå längre den, att arbetarne och arbetsgifvarne äro organiserade i fasta föreningar, mot hvilka en exekution i form af skadestånds utkräfande kan riktas. Vi hafva icke sådana förhållanden här i landet, ty de fast organiserade arbetarne äro ännu en ganska obetydlig procent af allesammans. Man får således nöja sig med att göra hvad man kan, och man kan visst icke hoppas, att detta lagförslag, om det blir antaget, skall medföra, att strejker eller rättstvister upphöra. Detta är ju aldeles själfklart. Men om man endast kan vinna, att några af dessa mellan 100 och 200 arbetsinställelser om året förekommas eller skyndsamt biläggas, så har man vunnit ganska mycket, och den ekonomiska uppoffring, som staten gjort härför, är ej något att tala om i jämförelse med den vinst, som man skulle göra, om man kunde ernå, att några af dessa arbetsinställelser icke komme till stånd.

Att det verkligen är utsikt därtill, att något skall vinnas genom en sådan institution som denna, visar för öfrigt erfarenheten här i landet. Vid ganska många tillfällen hafva landshöfdingarne ingripit i arbetstvister och verkligen lyckats fullgöra den funktion, som enligt denna lag skulle åligga förlikningsmännen, i det de förmått parterna antingen att förlikas eller att hänskjuta sin tvist till en förlikningsnämnd. Vi hafva således enligt erfarenheten här i landet god anledning att hoppas, att lagen icke skall blifva så utan verkan, som talaren bakom mig ansett, att den skall blifva. Jag vet för öfrigt icke, om det var så mycket mening med hans starka klander mot lagen i detta afseende, då han vid ett tillfälle sade, att det vore bäst, att den icke blefve effektiv.

Det har afven anmärkts, att utredningen i afseende å kostnaderna är så dålig. Ja, förhållandet är verkligen, att det i sakens nuvarande läge icke varit möjligt att komma längre därutinnan, än man gjort. Man kan icke komma längre än till att göra en överslagsberäkning, och så får man söka i hvarje särskildt fall lämpa anordningarna efter sig företeende omständigheter. Men det går icke an att nu uppställa en stat såsom för ett ämbetsverk, det vill säga på förhand bestämma, att det skall finnas så och så många funktionärer, som skola hafva så och så stor lön, utan man måste hafva fria händer att kunna ordna institutionen efter omständigheterna. Det är ju icke något särdeles stort belopp som man har ställt i utsikt. Jag tror därför icke, att Riksdagen behöfver vara så rädd för att åt Kungl. Maj:t öfverlämna att på detta sätt använda de medel, som äro begärda.

Herr Zetterstrand: År 1899 aflät Riksdagen till Kongl. Maj:t en skrifvelse med begäran, att Kungl. Maj:t ville taga under öfvervägande frågan om inrättande af förliknings- och skiljenämnder uti intressetvister mellan arbetsgifvare och arbetare. Nu har detta förslag framkommit, och då skrifvelsen just tillkommit på initiativ från denna kammare, vore det väl underligt, om icke också denna kammare skulle hälsa förslaget välkommet, naturligtvis under förutsätt-

*Angående
förslag till
lag angående
medling i
arbetstvister
m. m.
(Forts.)*

*Angående
förslag till
lag angående
medling i
arbetstvister
m. m.*

(Forts.)

ning att det i någon mån motsvarade de förväntningar man ställde på en sådan lag. Jag tror man kan säga, att det gjort detta. Ty den grundprincip, som är ledande för lagen, är att den skall söka förmå arbetsgifvare och arbetare att på frivillighetens väg lösa uppkomna rättstvister. Jag tror, att denna princip måste vi litet hvar gilla. Lagen föreslår i det hänseendet, att det skall finnas en opartisk förlikningsman inom hvar och ett af de särskilda distrikten. Jag tror, att vi måste gilla denna uppfattning, likasom det, att denne man skall tillsättas af landets högsta myndigheter, hvarigenom ju fås den största borgen för hans opartiskhet.

Jag behöfver här icke gå igenom de öfriga grunderna för lagförslaget. Dem känna vi alla. Jag vill endast rikta några ord mot de skarpa anmärkningar, som från smålandsbänken gjordes mot lagförslaget. Jag förbigår då de anmärkningar, som först framställdes, d. v. s. de, som talaren sade utgingo från honom själf, emedan de, såsom han sade, icke hade stort värde. Men han framhöll dessutom, att inom kommittén hade rådt stor skiljaktighet i fråga om denna lag. Så har verkligen icke varit förhållandet. Jag tror tvärtom, att man får söka efter ett kommittéutlåtande, där enigheten varit så fullständig som just i fråga om denna lag. Ty skillnaden mellan kommitténs och dess reservanters åsikter bestod däri, huruvida förlikningsnämnder skulle finnas eller ej. Frånsedt denna skiljaktighet var det en mycket stor samhörighet, en fullständig samhörighet nästan inom hvarje grupp, och en mycket stor samhörighet mellan grupperna inbördes.

Så berörde talaren de olika länsstyrelsernas utlåtanden öfver förslaget och försökte däri se bestämda skäl för lagens afstyrkande. Men länsstyrelsernas utlåtanden ha i allmänhet gått ut från, att man icke finge sätta för stora förväntningar på lagen. Däri tror jag, att man kan gifva länsstyrelserna rätt. Man bör icke vänta sig för mycket på ett så pass oförsökt område som detta.

Vidare sade talaren, att, då det i utlandet visat sig att en dylik lag icke vore till något gagn, man icke kunde vänta, att den skulle blifva till något gagn här i landet. Häremot ber jag att få erinra, att vi redan nu, på sätt från statsrådsbänken uppgafs, sett många exempel på, att tvister kunna biläggas. Då bör man väl kunna tänka sig, att, om denna lag kommer till stånd, tvister i ännu större utsträckning än förut varit fallet skola kunna biläggas. Detta är åtminstone min öfvertygelse.

Då jag tror, att åtminstone denna kammare bör vara särskildt intresserad af, att denna lag måtte komma till stånd, hoppas jag, att ingen tufva vare sig större eller mindre skall resa sig däremot, utan att vi göra allt hvad vi kunna för att få lagen till stånd, hvilken enligt min tanke kommer att blifva till nytta för landet.

Jag yrkar bifall till den föredragna paragrafen.

Herr Olsson i Heden: Jag skall endast be att få påpeka de kostnader vi ha i sikte, om denna lag kommer till stånd. För så vidt man kan räkna något så när med faktiska förhållanden, så tillkommer till dessa 40,000 kronor, som föreslagits till löner åt skiljemän, äfven

rese- och traktamentsersättning till dessa. Ty det står i utskottets betänkande: »Under förutsättning, att den ersättning för resekostnader, som borde tillkomma förlikningsmännen och ledamöterna i nämnden, bestriddes af det å sjätte hufvudtiteln uppförda förslagsanslaget till rese- och traktamentspenningar, skulle det således erfordras, att anslag till förlikningsmännens aflönande funnes å 1904 års stat anvisadt. Med ledning i viss mån af de i Kungl. Maj:ts befallningshafvandes här ofvan anmärkta yttranden framställda förslag hade departementschefen uppgjort en approximativ beräkning af det belopp, hvartill utgifterna i detta afseende kunde anses förslagsvis uppgå. Efter denna beräkning skulle ett belopp af 40,000 kronor, åtminstone till en början, innan man inom detta område vunnit mera erfarenhet, vara till fyllest för betäckande af omkostnaderna för förlikningsmännens aflönning.» Vi ha alltså till att börja med i perspektiv en summa af 75,000 kronor om året.

*Angående
förslag till
lag anående
medling i
arbetstrister
m. m.
(Forts.)*

Med afseende på de anmärkningar mot min motion, som så att säga kommit från utskottshåll, vill jag erinra, att en sak är att kunna och en annan sak är att vilja förstå. Jag tror, att det just är den bristande viljan här vid lag som gjort, att motionen blifvit behandlad på sätt som skett.

Herr Persson i Malmö omtalade, huru en fackförening vore organiserad, och de funktioner den utförde vid arbetstvisters biläggande under skydd af föreningsrätten, om jag så får säga, så vidt den bland arbetarne själfva var erkänd. Jag tror nog, att det tillgår på sätt han uppgaf. Men just detta gör, att dessa förtroendemän — jag vet att detta ord icke har någon vacker klang i mångas öron — som komma från andra håll såsom ombud och sålunda icke kunna vara direkt beredda att handlägga speciella arbetstvister, måste betraktas med ett visst misstroende. Ty jag har sett — jag tager ett exempel ur högen — att såsom förtroendeman kommit t. ex. en bagare från norra Sverige för att bilägga en skomakaretvist i södra Sverige. Detta tycker jag ej är riktigt. Jag tror, såsom det för en stund sedan sades, att det bör vara angeläget för båda parterna att söka förebygga dylikt.

Herr Thorsson betonade, att man icke velat erkänna fackföreningarna såsom juridiska personligheter eller velat gifva dem en laglig prägel. Den kommitté som utarbetat lagförslaget hade nämligen icke velat slå in på den vägen. Jag tror icke, att så varit förhållandet. Det har endast påpekats, att här för närvarande icke finnes sådan föreningsställning som i utlandet. Men därför har man icke på något sätt uttalat sig mot en sådan åtgärd som att gifva föreningarna en laglig prägel. Ty då de ju i alla fall finnas och måste finnas, är det väl bättre, att de äro lagligt erkända, än såsom nu är förhållandet. För min del kan jag icke finna annat, än att förslaget, sådant det nu föreligger, har klandrats af alla parter. Man har framställt ganska stora och afsevärda anmärkningar mot detsamma från alla håll. Jag anser därför, att det för närvarande vore klokast att afslå förslaget, beledsagadt af denna diskussion, som här förts i afton. Jag tror då, att, när förslaget sedermera åter framlägges, det skall komma i en sådan form, att det kan blifva till större gagn än det nu föreliggande.

Jag vidhåller mitt yrkande.

*Angående
förslag till
lag om ändring i
medling i
arbetstvister
m. m.*

(Forts.)

Herr Thorsson: Med anledning af herr Olssons i Heden yttrande, att det hade händt, att en bagare från norra Sverige rest ned till södra Sverige för att lösa en skomakarekonflikt, så ber jag få säga, att mig veterligt har man icke inom någon organisation gått öfver än efter vatten, utan man har tagit förtroendemannen från det fack, inom hvilket striden stod. Det finnes visserligen en landsorganisation, hvars ordförande naturligtvis icke kan vara så utbildad, att han kan vara skraddare, skomakare och bagare på en gång, men han har endast brukat att medfölja den förtroendeman, som blifvit tillkallad såsom skiljoman i tvisten. Han har i detta hänseende varit närvarande åtskilliga gånger, utan att jag tror, att den omständigheten försvårat en tvists lösning.

Dessutom ber jag att få säga, att herr Olsson fullständigt missförstod min tankegång, när han trodde, att jag menade, att man icke skulle kunna godkänna en persons rätt att sluta sig till hvilken organisation som helst utan att på samma gång fastslå en hel del sådana bestämmelser, som i ett eller annat hänseende gjorde organisationen juridiskt ansvarig för huru en medlem i organisationen handlade. Det finnes i många länders lagstiftningar fastställd en föreningsrätt, utan att man upplinjerat några särskilda slags bestämmelser i nämnda hänseende.

Herr Räf: Jag skall, herr talman, alldenstund jag icke hört någon, som vederlagt mina påståenden, och eftersom jag föreställer mig, att hela lagen står eller faller med första paragrafen, endast be att få yrka afslag å denna paragraf.

Öfverläggningen var härmed slutad. Under densamma hade yrkats dels godkännande af utskottets förslag och dels afslag å berörda förslag och Kungl. Maj:ts i ärendet gjorda framställning. Sedan herr talmannen gifvit proposition å dessa yrkanden, förklarade herr talmannen sig anse den förra propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Likväl begärdes votering, hvilken ock företogs efter följande nu uppsatta och af kammaren godkända omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren godkänner sammansatta stats- och lagutskottets i dess förevarande utlåtande n:o 2 framställda förslag till 1 § i lag angående medling i arbetstvister, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren afslagit utskottets berörda förslag och Kungl. Maj:ts i ärendet gjorda framställning.

Omröstningen utföll med 109 ja mot 88 nej; och hade kammaren alltså godkänt utskottets förslag till paragrafens lydelse.

Härefter föredrogs 2 §, därvid ordet begärdes af

*Angående
förslag till
lag angående
medling i
arbetstvister
m. m.*

(Forts.)

Herr Olsson i Heden, som yttrade: Herr talman! Jag ber att blott få göra en liten anmärkning. Jag tycker att denna paragraf är något egendomligt formulerad. Här står i andra punkten af densamma »att söka verka för att förliknings- och skiljenämnder, på förhand upprättade genom öfverenskommelse mellan arbetsgifvare och arbetare, må komma tillstånd» etc. Det förefaller mig litet egendomligt, att man skall behöfva se till att sådana skiljenämnder, som finnas inrättade, skola komma till stånd. Då de finnas inrättade, behöfva de väl ej bringas till stånd! Jag undrar därför, huruvida det ej är lämpligare, att meningen får följande lydelse: »att söka verka för att på förhand upprättas genom öfverenskommelse mellan arbetsgifvare och arbetare förliknings- och skiljenämnder för särskilda» etc.

Jag gör intet yrkande, ty kanske någon annan, som har mera intresse för frågan, upptar förslaget. Jag har blott velat påpeka detta.

Vidare anfördes ej. Efter af herr talmannen i ämnet framställda propositioner godkände kammaren utskottets förslag.

3 §.

För denna paragraf hade Kungl. Maj:t föreslagit följande lydelse:

Har inom distriktet mellan arbetsgifvare och arbetare eller mellan olika grupper af arbetare uppkommit tvist af den beskaffenhet, att den medfört eller synes hota att medföra arbetsinställelse af större betydighet, bör förlikningsmannen genom personligt besök å den plats, där tvisten utbrutit, eller på annat sätt träda i förbindelse med de tvistande, göra sig noga underrättad om, hvari tvisten består, söka förmå de tvistande att i afbidan på tvistens lösning icke vidtaga eller vidhålla arbetsinställelse, anmoda dem att sammankomma till förhandling med hvarandra inför förlikningsmannen samt söka att under dessa förhandlingar, hvilka anordnas på sätt lämpligast synes, åvägbringa tvistens lösning.

Anser förlikningsman det erforderligt, eller påkallas sådant af någon af de tvistande, tillkallar förlikningsmannen särskilda sakkunnige, utsedde till lika antal bland arbetsgifvarne och arbetarne inom distriktet, att med honom utgöra en nämnd för medlingens utförande.

I motionen n:o 170 hade herr *A. Thylander* för paragrafen föreslagit denna lydelse:

Har inom distriktet mellan arbetsgifvare och arbetare eller mellan olika grupper af arbetare uppkommit tvist af den beskaffenhet, att den medfört eller synes hota att medföra arbetsinställelse af större betydighet, bör förlikningsmannen genom personligt besök å den plats, där tvisten utbrutit, eller på annat sätt träda i förbindelse med de tvistande, göra sig noga underrättad om, hvari tvisten består, söka förmå de tvistande att i afbidan på tvistens lösning icke vidtaga

Angående
förslag till
lag angående
medling i
arbetstvister
m. m.

(Forts.)

eller utvidga arbetsinställelse, anmoda dem att sammankomma till förhandling med hvarandra inför förlikningsmannen samt söka att under dessa förhandlingar, hvilka anordnas på sätt lämpligast synes, åvägabringa tvistens lösning.

Anser förlikningsman det erforderligt, eller påkallas sådant af någon af de tvistande, tillkallar förlikningsmannen särskilda sakkunnige, utsedde inom af förlikningsmannen fastställd tid, till lika antal af arbetsgifvarne och arbetarne, att med honom utgöra en nämnd för medlingens utförande. Uraktlåta de tvistande eller någon af dem att inom utsatt tid utse sakkunnige, tillkallar förlikningsmannen sådana för den part, som uraktlåtit att välja.

Enligt utskottets förslag skulle denna paragraf erhålla följande lydelse:

Har inom distriktet mellan arbetsgifvare och arbetare eller mellan olika grupper af arbetare uppkommit tvist af den beskaffenhet, att den medfört eller synes hota att medföra arbetsinställelse af större betydighet, bör förlikningsmannen genom personligt besök å den plats, där tvisten utbrutit, eller på annat sätt träda i förbindelse med de tvistande, göra sig noga underrättad om, hvari tvisten består, söka förmå de tvistande att i afbidan på tvistens lösning icke vidtaga, vidhålla eller utvidga arbetsinställelse, anmoda dem att sammankomma till förhandling med hvarandra inför förlikningsmannen samt söka att under dessa förhandlingar, hvilka anordnas på sätt lämpligast synes, åvägabringa tvistens lösning.

Anser förlikningsman det erforderligt, eller påkallas sådant af någon af de tvistande, tillkallar förlikningsmannen särskilda sakkunnige, dem han utser till lika antal bland arbetsgifvare och arbetare eller, därest båda de tvistande parterna utgöras af arbetare, om så finnes lämpligt, endast bland arbetare, att med honom utgöra en nämnd för medlingens utförande.

Sedan utskottets förslag till ifrågavarande paragraf blifvit uppläst, begärdes ordet af:

Herr Thylander som anförde: Herr talman! Jag har i min motion föreslagit ett par ändringar i denna paragraf. I dess första moment har jag föreslagit, att ordet »vidhålla» skulle utbytas mot »utvidga». Utskottet har ej ansett sig kunna tillmötesgå min önskan i detta fall af det skal, att utskottet anser, att äfven om förlikningsmannen i de flesta fall skulle misslyckas i att förmå de tvistande att nedlagga påbörjad strejk eller lockout, bör dock försök i den riktningen göras af honom, så att, äfven om han ej har framgång i hvarje fall, intet försök skall lämnas obeaktadt. Jag böjer mig för utskottets åsikt i detta moment och kommer således ej här att göra något yrkande.

I det andra momentet har jag föreslagit, att, i stället för att — såsom det föreslås i den kungl. propositionen — förlikningsmannen väljer sakkunniga till sina biträden i nämnden, de tvistande parterna skulle få välja sådana själfva. Utskottet säger sig ej kunna tillstyrka en sådan förändring, och detta af två skäl: Först och främst anser

utskottet, att det som i främsta rummet bör vara af betydelse är att skaffa opartiskhet åt nämnden. Jag förstår ej, huruvida opartiskheten hos nämnden blir starkare, om förlikningsmannen väljer biträden, än om dessa väljas af de tvistande parterna själfva. Det torde hända, att man kan resonera som så, att man ej får större opartiskhet hos nämnden, om förlikningsmannen väljer de sakkunnige, än om de tvistande parterna eller deras förtroendemän välja dem. Jag skall ej tvista därom; uppfattningen kan ju vara olika allt efter som man tänker sig saken.

*Angående
förslag till
lag angående
medling i
arbetstvister
m. m.
(Forts.)*

Då utskottet emellertid såsom ett andra skäl för sitt afstyrkande säger, att »motionären icke lämnat någon anvisning beträffande de normer, som skulle vara bestämmande för parternas val af sakkunnige bisittare i förlikningsnämnden», så förstår jag ej, hvarför just detta lagförslag i denna punkt skulle innehålla en bestämd föreskrift. Det kan ej nekas, att lagförslaget, såsom varande icke i något afseende fullständigt förslag, ej heller i denna punkt kan framställa någonting positivt. För öfrigt anser jag det vara af föga betydelse, i fall parterna skulle förrätta valet medelbart eller omedelbart, slutet eller öppet. Hufvudsaken är, att de få lof att välja bisittare i förlikningsnämnden. Jag anser nämligen, att förlikningsmannen har en ganska svår uppgift att fylla, och den blir ej lättare därför att han själf skall välja sina bisittare i nämnden, utan tvärtom svårare. Skall han kunna utföra sitt uppdrag att genom öfverläggningar med de sakkunnige, som biträda honom, och genom att riktigt skärskåda frågan framlägga ett medlingsförslag, torde det vara af betydelse, att han kommer i så intim förbindelse som möjligt med de tvistande parterna, ty just därigenom skall han finna den rätta tråden till ett lyckligt funnet förlikningsförslag.

Jag ber att i detta hänseende få anföra ett par exempel:

För 5 år sedan blef jag anmodad att uppträda såsom medlare i en arbetstvist i Malmö mellan arbetare och arbetsgifvare vid Malmö hamn. Den hade pågått något öfver 4 månader, och såsom ställningen var, då jag anmodades att vara medlare, hotade den att pågå hela vintern. Till en början sade jag afgjordt nej. När man emellertid enträget bad mig att göra ett försök, fäste jag det villkoret därvid, att man skulle skaffa personer från båda de tvistande parternas sida, med hvilka jag skulle kunna samråda och sålunda finna förslag till frågans lösning. Så skedde, och efter några sammanträden med dessa — jag kan ju kalla dem sakkunnige, lyckades jag öfver förväntan att i ett par, tre satser framlägga ett förslag till tvistens lösning, som på samma dag antogs af båda parterna — och tvisten vardt löst. Jag kan ju icke säga, huruvida jag skulle lyckats lika bra, om jag själf valt biträdena den gången. Men just det, att jag fick biträden från båda de tvistande parterna, gaf mig det stöd jag behöfde vid utredningen af saken.

Jag vill anföra ett annat exempel — det har berörts af min granne till höger — nämligen tvisten i byggnadsfacket i Malmö förlidet år. Denna tvist var svår att lösa. Det gjordes visserligen många försök därtill. Auktoriteter uppträdde och skulle medla, men det lyckades ej. Slutligen var det någon, som lyckades förmå lands-

Angående
förslag till
og angående
medling i
arbetstvister
m. m.

(Forts.)

höfdingen i lanet att uppträda såsom medlare. När han åtog sig detta, skedde det med uttryckligt villkor, att de tvistande parterna skulle utse biträden, som hade att hjälpa honom. Så skedde. Resultatet af öfverläggningarna med de sakkunnige blef, att i de flesta punkter — jag undantar ett par vitalfrågor, som sedermera löstes af skiljenämnd — lyckades han åstadkomma fred och förlikning. Det kan ju hända, att han skulle lyckats lika väl, om han själf sagt till den ene eller den andre att hjälpa honom. Jag tror emellertid för min del, att den humanitet, han här vid lag lade i dagen, skaffade åt hans arbete en stabilitet, som det eljes icke skulle fått.

Min åsikt är därför den, att, om förlikningsmannen skall kunna åstadkomma ett förslag — det behöfver ej vara i allo effektivt, men i alla händelser ett förslag — som af båda parterna skall kunna antagas vid förlikningsförslagets framläggande, är det af betydelse, att han får sakkunskap vid sin sida i främsta rummet. Jag tror ej, att vi skola hänga upp oss vid huruvida opartiskheten är större i ena eller andra fallet, utan jag tror att, när parterna välja biträden åt förlikningsmannen, de skola välja sådana, som de anse fullt kompetenta att kunna samarbeta med honom och framlägga lyckliga förslag, som kunna af de båda tvistande parterna antagas.

Jag skulle emellertid ej heller vid denna punkt gjort något yrkande, om jag icke genom öfverläggning med flere af kammarens ledamöter hade kommit till den förhoppning, att jag genom yrkande om bifall till motionen i detta moment skulle kunna lyckas att få förslaget i denna § tillbaka till utskottet, så att detta skulle kunna åstadkomma en sammanjämkning i så måtto, att de tvistande parterna finge utse ett visst antal kandidater, ibland hvilka förtroendemannen sedan kunde välja bisittare i nämnden. Kunde man vinna det, vore det därmed i realiteten alldeles samma vinst. Förlikningsmannen skulle då ej riskera att få andra än sådana, som vore fullt kompetenta och vore inne i tvistefrågan. Och vidare skulle man då ej riskera att få andra bisittare än sådana, som hade de skilda parternas förtroende, och detta vore enligt min tanke en stor vinst.

I hopp om ett sådant sammanjämningsförslag skall jag be att få yrka bifall till den senare delen af motionen, den som handlar om val af bisittare i förlikningsnämnden.

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet Westring: Herr talman, mina herrar! Såsom herrarne finna af den kungl. propositionen, har jag i den strid, som förelegat inom kommittén om denna fråga, huruvida förlikningsmannen borde vara biträdd af en nämnd, utsedd af arbetare och arbetsgifvare, uttalat den uppfattningen, att jag anser öfvervägande skäl tala för att en sådan nämnd skulle utses. Det har synits mig framför allt vara af vikt med hansyn därtill, att en förlikningsmans uppgift, om han hade en sådan nämnd bredvid sig, otvifvelaktigt skulle omfattas med mera förtroende af de tvistande. Men då jag icke desto mindre måste frängå den afdelningens af kommittén förslag, som däruti hade samma uppfattning som jag, var det därför, att jag icke fann någon möjlighet att åstadkomma val till denna nämnd. Den apparat, som kommittéminoriteten i sådant hän-

seende har föreslagit, är af den invecklade och omfattande beskaffenhet, att det synes mig icke vara lämpligt att igångsätta en sådan apparat; och det lär väl icke finnas någon möjlighet, fruktar jag, att utfundera något enkelt sätt, förrän de särskilda parterna blifvit organiserade i föreningar, som då kunna utgöra de naturliga valkorporationerna, men så är icke förhållandet ännu. Detta var anledningen, hvarför jag föreslog att icke acceptera kommittéminoritetens förslag, men i stället bemyndiga förlikningsmannen att bland arbetare och arbetsgifvare utse sakkunnige, lika många från hvardera hållet, i fall han ansåg det nödvändigt eller i fall så påyrkades från någondera sidan. Nu accepteras detta förslag delvis, men på det sätt, att man föreslår att dessa, som deltaga med förlikningsmannen vid tvistens bemedling, skola vara valde af parterna på ömse sidor. Men jag ser ingen möjlighet, att detta icke skulle stranda på samma skär, som kommittéminoritetens förslag strandade på. Det är godt och väl, att motionären i sitt förslag helt enkelt säger, att det skall väljas å ömse sidor, och att, om icke någon kommer tillstädes, förlikningsmannen skall utse. Men när man skrifer en lag, att det skall tillkomma arbetare och arbetsgifvare vid sådana tillfällen att välja ledamöter i nämnden, måste man väl närmare bestämma, huru detta skall gå till. Det kan hända, att vid en arbetstvist det kommer tillstädes 10 i stället för 2 af den ena parten utsedde förlikningsnämndemän. Det kan hända, att af 100 tvistande 60 å ena sidan säga: vi vilja ha den och den, men att 40 å andra sidan säga: det gilla vi ej, vi vilja ha den och den. Men det finnes ingenstädes föreskrifvet, att minoriteten är bunden af majoritetens beslut. Det är icke möjligt att skriva i en lag, att det skulle tillkomma arbetare och arbetsgifvare att utse ledamöter i förlikningsnämnden, utan att stadga om sättet, huru detta val skall äga rum. Jag tror, att saken måste stranda på den omständigheten.

Hvad särskildt angår de af den föregående talaren anförda exemplen, så vill det synas mig, som vid de tillfällen han omnämnde de tillkallade personerna mindre skulle hafva haft den funktion, som här afses för ledamöter i nämnden, än den att föra de särskilda parternas talan. Jag är ej säker därpå, men jag uppfattade yttrandet så, som om förhållandet varit sådant vid de nämnda tillfällena.

I sådant fall äro dessa exempel ej belysande för den förevarande frågan, ty förhandlingar med parterna eller deras ombud måste ju alltid förekomma.

Jag vill äfven fästa uppmärksamheten därpå, att det här icke är fråga om en *skiljedom*, utan endast om en *medling*; och så villigt jag än erkänner, att äfven vid medling det skulle vara en stor fördel, att förlikningsmannen skulle biträdas af nämndemän, utsedda af parterna, måste jag dock anse, att detta icke är så viktigt vid medling som det är, om man skall afkunna en skiljedom. Det är otvifvelaktigt mycket lättare att företaga ett medlingsarbete utan den större apparat, som ovillkorligen fordras, när man skall afkunna en skiljedom. Jag tror således, att det skall gå mycket bra på det nu af utskottet förordade sättet.

*Angående
förslag till
lag angående
medling i
arbetstvister
m. m.*

(Forts.)

Angående
förslag till
lag angående
medling i
arbetstvister
m. m.
(Forts.)

Herr Zetterstrand: Herr talman, mina herrar! Vid detta ärendes behandling inom utskottet var det egentligen endast en punkt, nämligen den nu föreliggande, där skiljaktiga meningar rådde. Här stod en hel del af utskottets ledamöter principiellt på samma ståndpunkt som motionären, under det att andra omfattade den mening, som återfinnes i utskottets betänkande. Nu hörde jag också till dem, som principiellt fördodade motionärens förslag. Och därför är det för mig mycket svårt att försvara en motsatt mening, och det är det så mycket mer, som jag tror, att det icke är förenadt med större svårighet att låta parterna själva välja sådana sakkunnige, än att sedermera välja dem som skola utgöra skiljenämnd. Jag tror, att svårigheten är lika stor i bägge fallen.

Men då jag icke kan försvara denna af utskottet omfattade mening gent emot den andra, vill jag dock förklara, hvarför jag ställt mig på samma sida som utskottet. Det var därför, att det under ärendets behandling inom utskottet föreföll mig, som om man från motsidan lade så pass stor vikt vid denna punkt, att just den omständigheten kunde komma att utöfva ett afgörande inflytande på hela förslagets öde. När jag fick den uppfattningen, hade jag att tillse, om det i detta fall vore klokt att gifva efter. Och det föreföll mig då, som om man skulle kunna göra detta på den grund, att det är en stor principiell skillnad mellan å ena sidan skiljenämnden och å andra sidan nu ifrågavarande nämnd, som man skulle kunna kalla en förhandlingskommission. Den senare har ju ingen annan uppgift än att söka sammanföra de tvistande till förhandling. Likväl anser jag, att det vore fördelaktigt, att redan denna förhandlingskommission vore sammansatt på det sätt, motionären föreslagit, men jag anser det icke så nödvändigt.

Nu tänker jag mig också, att, om förhandlingskommissionen skulle sammansättas af personer, valda af de olika parterna, då kan man fråga: hvilka skola de välja? Jo naturligtvis sådana personer, för hvilka de hysa det största förtroendet. Men kan man då icke tänka sig, att just dessa personer böra sparas till det ännu viktigare uppdrag, som kommer sedan, nämligen att vara skiljemän? Jag har för min del ansett, att det är viktigare, att, såsom också föreliggande förslag innehåller, parterna själva få tillsätta skiljenämnden. men däremot anser jag af mindre vikt, att de äfven få utse förhandlingsmän.

Nu säger man, att på det viset riskerar man, att förlikningsmännen icke skall få tillgång på tillräcklig sakkunskap. Kan det verkligen föreligga så stor fara i detta afseende? Får man icke tro, att han skall låta sig angeläget vara att få den största möjliga sakkunskap till sitt förfogande? Ty det är ju den viktigaste förutsättningen, att han skall lyckas i sitt förehafvande. Och det bör ju vara hans sträfvan.

Såsom sagdt, på det skäl jag nu anført får jag förklara, att jag, ehuru jag helst sett, att den andra meningen gått igenom, dock håller före, att det måhända är klokast att i detta fall följa utskottets förslag, till hvilket jag ber att få yrka bifall.

Herr Branting: Herr talman! Jag skall däremot be att få yrka bifall till herr Thylanders motion eller rättare den del däraf, till hvilken han själf yrkat bifall.

*Angående
förslag till
lag angående
medling i
arbetstvister
m. m.*

Det förefaller mig som om saken numera ligger så, att den egentliga invändning, som blifvit gjord mot den af motionären föreslagna ändring, stöder sig på mycket formalistiska betänkligheter, hvilka icke hålla streck inför den praktiska verkligheten.

(Forts.)

Herr statsrådet och chefen för civildepartementet frågade: huru skall man förfara, i fall meningarna äro mycket delade inom någondera af de tvistande parterna? I fall t. ex. 100 vilja hafva en sakkunnig och 90 en annan, skall då minoriteten böja sig för majoriteten? Ja, sådana frågor kunna nog ställas upp, men i praktiken tror jag, att sådant aldrig torde förekomma. Och skulle det verkligen inträffa, ber jag att få fästa uppmärksamheten därpå, att då föreligger ett fall, då redan från början förlikningsmannen ändå står i ett obehagligt dilemma. Ty är ställningen sådan, att de tvistande själfva äro till den grad sondrade inbördes, att de icke kunna enas om en sakkunnig, ja, då blir nog förlikningsmannen, hvilken sådan han än väljer, utsatt för förebråelser att icke hafva träffat det rätta valet. Då är hans uppgift redan från första början i väsentlig mån försvårad. Det förefaller mig sålunda, att äfven i dessa, såsom jag måste betona, uppkonstruerade fall man ingenting vinner genom att låta förlikningsmannen i stället för parterna själfva utse sakkunnige.

Herr Zetterstrand bröt själf så väsentligen udden af sin argumentering, när han här öppet och ärligt förklarade, att han egentligen i princip står på samma ståndpunkt som motionären och vi andra, som yrkat bifall till hans motion, att jag har litet svårt att bemöta hans resonemang. Det förefaller mig emellertid, att han gjorde sig skyldig till att något underskatta betydelsen af detta första tillkallande af sakkunnige och den medling, som genom dem kan åstadkommas. Skulle en förlikningsman välja olämpliga sakkunnige — och sådant är alltför lätt möjligt, ty man kan icke förutsätta, att han skall ha den känning med bägge parterna, som gör, att han på förhand har klart för sig, åt hvilket håll sakkunskapen är att söka — skulle, säger jag, en förlikningsman välja olämpliga sakkunnige, är dermed själfva tvisten förd i ett ganska betänkligt och obehagligt läge. Det uppstår ett misstroende mot hela hans verksamhet från den part, som anser sig lidande genom hans val, ett misstroende, som icke skulle vara gynnsamt för sakens vidare behandling. Och denna omständighet tror jag man bör taga stor hänsyn till.

Vidare är också i detta fall tvisten förd i ett ogynnsamt läge på det sätt, att den allmänna opinionen mycket lätt vilseledes genom »sakkunnige», som hetas skola vara, men enligt andra partens mening icke äro sakkunnige. De göra kanske uttalanden i tvistefrågorna, och deras mening kommer fram genom intervjuer i tidningarna och på annat sätt. Och det kan därigenom måhända uppstå en stämning mot den ena eller andra parten, som är orättvis och blott beror därpå, att de sakkunnige, som tillkallats af förlikningsmannen, icke motsvara de anspråk, man har rätt att ställa på dem. Jag får säga, att jag just ur dessa synpunkter är öfvertygad om att man inom arbetare-

Anående
förslag till
lag angående
medling i
arbetstvister
m. m.

(Forts.)

kretsar kommer att fästa synnerlig stor vikt därvid, huruvida arbetarne få från början något inflytande eller icke på tillsättande af dessa sakkunnige.

Särskildt ur denna synpunkt och för att från början vinna intresse för denna lag samt för dess vidare utveckling — ett intresse, som kanhända eljest skulle blifva synnerligen ljumt — ber jag att få yrka bifall till herr Thylanders motion.

Herr Persson i Malmö: Herr talman, mina herrar! Då jag genomläste detta lagförslag, fann jag att i denna paragraf förekommer bland annat ordet: *vidhålla* arbetsinställelsen. Nu skall jag be att få säga såsom min mening, att det icke är lyckligt, att detta ord står där. Ty enligt den erfarenhet jag har i detta afseende, kommer förlikningsmannens uppmaning till de tvistande, att icke vidhålla en redan utbruten arbetsinställelse, icke att medföra något resultat. Ha arbetsgifvarne proklamerat lockout eller om strejk utbrutit på flera arbetsplatser, är det förenadt med rätt stora kostnader, uppgående till 100-, ja, 1,000-tals kronor, att sätta arbetet i gång. Därför kommer säkerligen arbetet icke att återupptagas, förrän visshet har avägarbringats, att förlikning verkligen kommer till stånd. När visshet därom föreligger, är det naturligt och riktigt och det händer också alltid, att arbetet åter tages upp. Sålunda kommer denna förlikningsmannens skyldighet att uppmana de tvistande att icke vidhålla en redan utbruten arbetsinställelse att blifva utan betydelse. Jag har endast velat betona detta och har icke något yrkande att göra i detta fall.

Beträffande sista punkten i § 3 om utseende af sakkunnige, synes mig, att om de sakkunniges befogenhet inskränkes ensamt till att utföra medling mellan de tvistande, bör denna medling enligt mitt förmenande kunna utföras af förlikningsmannen lika väl som af de sakkunnige. Jag hoppas nämligen, att denne kommer att vara en fullt opartisk man, till hvilken båda parterna kunna blicka upp med förtroende. Kan icke han lyckas i försöket att medla, tror jag icke, att andra personer, äfven om de äro sakkunnige, äga förmåga därtill. Skulle däremot de sakkunnige få till uppgift att afgifva utlåtanden i tvistefrågan, och detta således blifva ett stöd för opinionen, så ligger det stor vikt uppå, att de äro väl insatta i saken, så att de kunna inför förlikningsmannen framhålla parternas olika synpunkter. Det är ju så, att arbetsgifvare och arbetare kunna se saken från hvar sin ståndpunkt och sålunda få olika uppfattning om hvad frågan gäller och det sätt, hvarpå tvisten rätteligen bör lösas. Detta bör komma fram till förlikningsmannens kännedom, så att han kan afgifva ett fullt opartiskt och på samma gång sakligt utlåtande i frågan.

Vidkommande den förmenta svårighet, som skulle förefinnas för parterna att själfva utse de sakkunnige, medgifver jag, att, om här vore fråga om en sådan permanent kommission, som reservanterna inom den för ärendets utredning tillsatta kommittén tänkt sig och som skulle i hvarje konflikt inom de olika yrkena träda till och vara bisittare, det då skulle vara nödvändigt att hafva särskildt stadgande rörande valet. Men när afsikten endast är att få en kommitté för

vissa fall, begränsad inom viss plats och visst område, då synes det mig icke böra möta några svårigheter att välja medlemmar däri.

Herr statsrådet och chefen för civildepartementet syntes emellertid hysa tvifvel i detta afseende. Jag vill därför nämna, att vid den stora lockout, som förekom här i Stockholm år 1900 och som omfattade ett tiotal större yrkesgrenar, kunde parterna å ömse sidor enas om att utse skiljemän, utan att en enda röst höjdes däremot. Valet var från arbetarnes sida absolut enhälligt. Och vid en lockout i södra Sverige, omfattande 3 yrkesgrenar i Malmö, 3 i Lund och 3 i Trelleborg, var valet af skiljemän likaledes nästan enhälligt. Jag förmodar, att äfven från andra orter liknande erfarenhet kan anföras. Vid dessa konflikter har det sålunda visat sig möjligt att sammanföra olika grupper, och valproceduren har gått enkelt och bekvämt utan några särskilda stadganden. Jag vill påpeka, att här är det ju endast fråga om att vid vissa särskilda tillfällen den sakkunnige nämnden skulle utföra medling, ingalunda om någon permanent kommitté för detta ändamål.

Vidare är det en viktig synpunkt, att, om de sakkunnige kunna enas om något positivt förslag, de intaga den ställning gent emot parterna, att de kunna träda i personlig förbindelse med dem och inför dem framlägga det förslag, hvarom enighet vunnits. Om jag t. ex., såsom representant för arbetarne, inom nämnden enats med af andra parten utsedda ledamöter om ett förslag, bör jag naturligtvis i min mån verka för att detta förslag, som vi framlägga, blir känt och går igenom. Jag känner mig förpliktad att göra hvad jag kan för att få det antaget af mina kommittenter. Jag sätter in hela mitt personliga anseende för att de, jag representerar, skola följa den paroll, vi inom nämnden kommit öfverens om. Därför synes det mig, att det finns större utsikter att lyckas i medlingsförsöken, om personer, som hafva parternas förtroende, sitta i förlikningsnämnden, så att de kunna infinna sig å parternas möten och där framlägga de olika synpunkter, som gjort sig gällande å ömse sidor, samt vinna gehör för det förslag som framställes.

För att säkrast kunna uppnå det resultat, som lagen åsyftar, är jag öfvertygad om att det vore lyckligt, om en sådan ändring i förvarande paragraf företages, som af motionären föreslagits; och jag ber därför att få yrka bifall till herr Thylanders förslag.

Herr *Hammarström* instämde häruti.

Herr *Ljunggren*: Äfven jag är af den bestämda öfvertygelsen, att det för skiljomaninstitutionens framgång är af särskild betydelse, att å båda parterna, såväl arbetare som arbetsgifvare, beredes inflytande på valet af sakkunnige.

Man måste betänka, att det härvidlag icke kan vara tal om någon skiljedom i detta ords rätta betydelse, utan blott om ett förslag till uppgörelse, som är af godvillig natur. Desto förr böra därför parterna få inflytande på det viktiga steg, som skiljomanen tar eller anser sig böra ta, då han vill konferera med ombud från parterna.

*Angående
förslag till
lag angående
medling i
arbetstvister
m. m.
(Forts.)*

*Angående
förslag till
lag angående
medling i
arbetstvister
m m.*

Att låta formella skäl, som här anförts, svårigheten att utse lämpliga ombud, utgöra hinder för detta resultat anser jag icke vara på sin plats, utan tillåter jag mig att förena mig med herr Thylander i hans nu formulerade förslag till ändring af paragrafens sista afdelning.

(Forts.)

Herr Hedlund: Herr talman! Mina betänkligheter mot herr Thylanders förslag äro icke af formell utan af reell art.

Jag ber få framhålla, att de exempel från sin egen erfarenhet, som han anförde, icke passa in här. Båda dessa fall gälde arbetstvister, som pågått ganska länge, så att parterna blifvit benägna att komma tillsammans och förhandla och därför vände de sig till herr Thylander. Då fick den nämnd, som bildades genom val af båda parterna, snarare karaktären af en skiljenämnd och icke af en förhandlingsnämnd, som behöfves i början af arbetstvister.

Nu kan det tänkas, att förlikningsmannen i en ort, där arbetstvist utbrutit, söker föra parterna tillsammans, hvarvid han finner ställningen vara sådan, att han anser det vara lämpligt att ha sakkunnige vid sin sida. Då i tvistens början, när stridsifvern är som störst, äro vederbörande icke benägna att på minsta sätt ge med sig. Han vänder sig då först till den ena parten och sedan till den andra och ber dem utse sakkunnige i nämnden. Gifvet är att båda parterna utse sådana sakkunnige, som hålla på hvardera sidans ståndpunkt till det yttersta. Meningen är, att inför sakkunnig-nämnden skola båda parterna uppträda genom ombud, som förfäktat respektive parters synpunkter. Då bli dessa företrädare icke blott af sina ombud, utan tillika af de sakkunnige i nämnden, som i själfva verket bli en andra upplaga af deras ombud. Förlikningsmannen, som själf icke är sakkunnig, utan söker att få råd och upplysningar, huru han skall ställa sig och hvilka förslag han lämpligen skulle kunna framställa, han får icke några sådana råd af dessa sakkunnige, som uppfatta sin ställning som advokater för parterna. På hvardera sidan är man ytterst ängslig för att icke komma fram med förslag, som skulle innebära någon eftergift, och därför står förlikningsmannen ensam i stället för att omgifvas af sakkunnige, som kunna hjälpa honom. Hvilken fara skulle det då egentligen vara, om han själf finge utse sakkunnige från båda hållen. Han har ingen makt, han kan icke dekretera någonting, och därför är det icke någon fara för att han skulle missbruka sin ställning till att gifva tvingande utslag på ena eller andra sättet. Det är ur den synpunkten man vill binda hans händer på det viset, men det beror på oklarhet och missuppfattning af hans verkliga ställning.

Nej hans intresse är att föra parterna tillsammans och få en förlikning till stånd, och då ligger det också i hans intresse att välja sådana sakkunnige å ömse sidor, af hvilkas hjälp han i detta afseende kan vänta bästa resultat. Gifvetvis hör han sig för på båda hållen för att få anvisning på aktningvärda personer å hvardera sidan, icke sådana, som representera en ytterlighetsståndpunkt, utan sådana, som äro lämpliga att samarbeta med, och sådana väljer han sedan.

Det är väsentlig skillnad mellan denna första förhandling och den andra, som börjar med tillsättandet af skiljenämnden. Det är ju en

alldeles själfskrifven sak, att båda parterna i detta senare fall själfva skola invälja sina ombud.

Det är af den anledning, som jag nyss nämnde, som jag har be-
tänkligheter mot herr Thylanders förslag, hvarför jag ber att påyrka
bifall till utskottets förslag.

*Angående
förslag till
lag angående
medling i
arbetstvister
m. m.*

(Forts.)

Herr Bergström: Herr talman, mina herrar! Jag ber däremot att få yrka bifall till herr Thylanders motion, i sammanjämnings syfte.

Jag skulle helt och hållet kunna ställa mig på hans förslag, enär jag är af den uppfattningen, att det alltid på hvarje punkt utaf en dylik tvist är af stort gagn, att de stridande parterna genom lämpliga representanter komma hvarandra in på lifvet. Jag tror detta är af synnerligen stor vikt i början af en tvist. Och för att parterna skola kunna komma hvarandra in på lifvet, är det enligt mitt förmenande bäst, att de själfva få utse sina representanter, själfva få kora dem eller åtminstone få afge förslag till sådana. Och då är det alldeles gifvet, att de därtill utse sakkunnige män, män för hvilka de ha förtroende, män som känna till förhållandena inom facket så väl på arbetsgifvarnes som arbetarnes sida, och slutligen män som hålla på de respektive parternas intressen. Och om de hålla en hvar på sin parts särskilda intressen, så är det dock ingen som helst fara däri. Ty erfarenheten ifrån uppgörelser vid dylika arbetstvister här i landet har visat, att när de stridande genom sina bästa män komma till tals med hvarandra, gör det ingen skada, att dessa strängt hålla på respektive parternas intressen ifrån början. Dessa män ha nämligen förmåga att förstå hvarandra och att förstå saken och redan på ett tidigt stadium af tvisten komma till uppgörelse.

Herr Hedlund talade om farorna härvidlag. Jag tror för min del, att det tvärtom skall visa sig bli en fara, i fall förlikningsmannen skall på egen hand utse dessa sakkunnige och om han då liksom under hand skall höra sig för på det ena och andra hållet för att få anvisning på lämpliga personer. Ty han kan omöjligen själf besitta den sakkunskap och den personkunskap på alla möjliga arbetsområden, som tillhöra hans distrikt, att han kan ur djupet af sitt medvetande hemta upp, hvilka som äro de bästa sakkunnige.

Den siste talaren talade om huru förlikningsmannen skulle ställa sig, om de stridande parterna genom af dem själfva korade representanter komme emot hvarandra redan i början af tvisten. Han kunde då icke få några *råd* af dessa. Ja, hvad skall förlikningsmannen i det stadiet lita till, om icke till sitt *eget omdöme* på grundvalen af att han genom förhandlingar med de sakkunnige fått saken belyst från olika sidor?

Nu sade herr statsrådet och chefen för civildepartementet, att han för sin del vid behandlingen af denna fråga på ett tidigare stadium hade lutat åt det förslag, som afsåg att de stridande genom utsedde representanter eller, rättare sagdt, att representanter för arbetare och arbetsgifvare, korade af dem själfva, skulle stå vid förlikningsmannens sida, men att valmetoden hade erbjudit alltför stora svårigheter; det hade blifvit en alltför stor apparat. Nu när han fränfallit denna tanke att i förväg kora dessa representanter för arbetare och arbetsgifvare och i stället tänkt sig, att man under pågående tvist skulle få sakkunniga representanter för de olika parterna, då sade herr statsrådet, att samma fråga,

Angående
förslag till
lag angående
medling i
arbetsstvister
m. m.
(Forts.)

frågan om valmetoden, erbjöde svårigheter. Ja, men huru tänker herr statsrådet att det skall gå, när man kommer till 9 §, där det kan komma i fråga, att »de tvistande lämna en eller flere personer, hvilkas utlåtande de tvistande utfästa sig att efterkomma, uppdrag att, efter pröfning om i hvilken mån de från ena eller andra sidan framkomna påståendena må vara befogade och på hvilket sätt följaktligen den föreliggande tvisten rättast bör lösas, skilja de tvistande emellan»? Där har det icke heller föreslagits någon särskild valmetod; det blir lika svårt för vederbörande att välja då. Jag föreställer mig, att i dylika fall komma representanterna att väljas af de tvistande på det sätt, hvar på de annars äro vana att välja. Är det ett flertal arbetsgifvare, som är med om tvisten, blir det icke svårt för dem att välja sakkunniga representanter; å andra sidan kunna naturligtvis arbetarne inom arbetsplatsen eller arbetsplatserna välja sina representanter utan att det behöfver finnas någon särskild metod stadgad därför.

Sammansatta stats- och lagutskottets vice ordförande framhöll, att man borde låta sig angeläget vara att se till, att man finge den största möjliga sakkunskap och de allra lämpligaste representanterna, i händelse att man skulle behöfva gå till anlåtande af 9 § för ledning genom en sorts skiljedom, och att man därför borde spara dessa krafter till dess. Jag föreställer mig, att i tvistens allra tidigaste skede gäller det också att erhålla den allra bästa sakkunskapen och att få fram de lämpligaste målsmännen. Skulle det sedan befinnas, att en eller annan på det tidigaste skedet icke visat sig synnerligen tjänstbar, så är det klart, att om man sedermera behöfver gå till skiljedom, kommer man icke att anlita sådana krafter, som icke visat sig vara tjänstbara. Om de återigen visat sig tjänstbara på det tidigare stadiet, är det ju icke något hinder att på nytt anlita dem.

Sedermera berörde herr vice ordföranden en konjunkturfråga, om jag så får uttrycka mig, frågan om huru det skulle gå, i fall Andra Kammaren besluter i enlighet med herr Thylanders förslag, och Första Kammaren antar utskottets förslag. Det synes mig då vara mycket tänkbart, att Första Kammaren, därest den öfver hufvud taget icke vill ha denna lag, begagnar tillfället att försöka skjuta skulden öfver hit för ett slutligt afslag å densamma. Men vill den däremot ha denna lag, vill den försöka tillgodogöra sig det goda, som verkligen finnes i denna lag, då bör icke Första Kammaren ha något emot att försöka sammanjämka meningarna, hvilket enligt min uppfattning endast kan lända till gagn vid blifvande arbetstvister för båda de tvistande parterna och för samhället i dess helhet.

Jag tillåter mig därför yrka bifall till herr Thylanders motion med afseende å andra momentet af den nu föredragna tredje paragrafen.

Med herr Bergström förenade sig herrar *Larsson* i Lund, *Kvarnzelius*, *Berg* i Göteborg, *K. G. Karlsson* i Göteborg, *Neiglick*, *Sandin*, *Forssell*, *Johansson* i Öija, *Eklund* och *Pettersson* i Södertälje.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats slutad samt herr talmanen framställt propositioner å de därunder gjorda yrkandena, biföll kammaren herr Thylanders under öfverläggningen framställda yrkande.

4—14 §§.

Utskottets förslag godkändes.

Efter föredragning af 15 § begärdes ordet af

Herr Beckman, som yttrade: Jag har ej något annat yrkande att göra vid denna paragraf, än att den må godkännas. Jag tillåter mig dock att i samband med densamma göra en hemställan särskildt till herr statsrådet och chefen för civildepartementet. Förhållandet är nämligen det, att i denna paragraf stadgas, att förlikningsmannen skall hvarje år afgifva en redogörelse för bland annat de arbetsinställelser och dylikt, som kommit under hans medling eller rörande hvilka han i öfrigt har något att meddela. Men nu finnes det ju redan en annan institution hos oss, som fått i uppdrag att alldeles särskildt ägna uppmärksamhet åt arbetskonflikter, nämligen den arbetsstatistiska afdelningen af kommerskollegium. Det förefaller mig i hög grad oegentligt, om man skulle tänka sig att det material, som nu af förlikningsmannen insamlas, ej på ett eller annat sätt ställdes till denna arbetsstatistiska afdelnings förfogande.

Jag har förut i en motion på ett annat område tillåtit mig påpeka, huru nödvändigt det synes mig vara att ej slösa bort det dyrbara arbetsstatistiska material, som på skilda håll uppsamlas, utan att man använder det på så lämpligt sätt som möjligt och ställer det under en så insiktsfull pröfning och sofring som möjligt.

I detta särskilda fall är det tydligt, att den arbetsstatistiska afdelningen måste genom sina ombud söka erhålla uppgifter från *parterna*. Ombuden kunna icke gärna vinna samma opartiska och mångsidiga uppfattning af saken som förlikningsmannen. Det af mig nu förordade förfarandet skulle komma att i alldeles särskild grad främja det mål, hvar till arbetsstatistiken syftar, nämligen en fullkomligt opartisk framställning af arbetsförhållandena i vårt land. Jag vågar därför hoppas, att det af förlikningsmannen insamlade materialet varder ställdt till den arbetsstatistiska afdelningens i kommerskollegium förfogande. Synnerligen önskligt vore också, om i den blifvande instruktionen för förlikningsmannen kunde inryckas en bestämmelse om att åtminstone en förberedande rapport skall kvartalsvis af honom afgifvas. I den arbetsstatistiska afdelningen afgifvas ombudens rapporter kvartalsvis. Den omständigheten slutligen, att förlikningsmannens berättelse skall, enligt den nu föredragna § 15, genom departementschefens försorg till trycket befordras, förmodar jag icke lägger något hinder i vägen för att detta material inflyter i den arbetsstatistiska afdelningens publikationer.

Jag ber att få yrka bifall till den nu föredragna paragrafen.

Vidare anfördes ej. Utskottets förslag till ifrågavarande paragraf godkändes.

16 §, *slutmeningen, ingressen och rubriken.*

Utskottets förslag godkändes.

*Angående
förslag till
lag angående
medling i
arbetsvister
m. m.
(Forts.)*

Utskottets i punkten 1 gjorda hemställan förklarades besvarad genom de af kammaren fattade, här ofvan omförmälda beslut.

Punkten 2.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 7.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets utlåtande, n:o 54, i anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition angående utvidgning af Kristinehamns hospital samt af Piteå hospital och asyl, dels ock en i samma ämne väckt motion.

bevillningsutskottets memorial:

n:o 40, i anledning af dels kamrarnas skiljaktiga beslut rörande bevillningsutskottets betänkande n:o 36 i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående en särskild stämpelafgift för punsch m. m., dels ock återremiss af viss del af nämnda betänkande; och

n:o 41, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut rörande bevillningsutskottets betänkande n:o 37 i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående vissa bestämmelser rörande sjöfarten och gränstrafiken mellan Sverige och Norge jämte en i ämnet väckt motion;

lagutskottets utlåtande, n:o 53, i anledning af väckt motion om ändring af 18 kap. 16 § strafflagen; samt

Andra Kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, n:o 29, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Konungen angående tillhållande af Svensk författningssamling för lägsta möjliga pris.

§ 8.

Anmäldes och godkändes sammasatta bevillnings- och lagutskottets förslag till Riksdagens skrifvelse, n:o 59, till Konungen, med anledning af väckta motioner angående beskattning af utlänningar för konserter och dramatiska eller andra föreställningar.

§ 9.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *A. E. Lindvall* under tre dagar från och med den 22 april.

§ 10.

Justerades protokollsutdrag; hvarefter kammarens ledamöter åtskildes kl. 1,45 på natten.

In fidem
Herman Palmgren.